

**T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EGİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EGİTİM PROGRAMLARI VE ÖĞRETİM BİLİM DALI**

**ÇİZGİ FİLMLEİN ÇEVRESEL FARKINDALIK AÇISINDAN
İNCELENMESİ (TRT ÇOCUK ÖRNEĞİ)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Elif ÖZKUZUGÜDENLİ

KOCAELİ 2021

**T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EGİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EGİTİM PROGRAMLARI VE ÖĞRETİM BİLİM DALI**

**ÇİZGİ FİLMLEİN ÇEVRESEL FARKINDALIK AÇISINDAN
İNCELENMESİ (TRT ÇOCUK ÖRNEĞİ)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN: Elif ÖZKUZUGÜDENLİ

DANIŞMAN: Doç. Dr. F. Belgin ÖZAYDINLI

KOCAELİ 2021

**T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
EĞİTİM PROGRAMLARI VE ÖĞRETİM BİLİM DALI**

**ÇİZGİ FİLMLEİN ÇEVRESEL FARKINDALIK AÇISINDAN
İNCELENMESİ (TRT ÇOCUK ÖRNEĞİ)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tezi Hazırlayan: Elif ÖZKUZUGÜDENLİ

Tezin Kabul Edildiği Enstitü Yönetim Kurulu Karar ve No: 07.07.2021/16

Jüri Başkanı: :

Jüri Üyesi:

Jüri Üyesi:

KOCAELİ 2021

ÖNSÖZ

Yaşadığımız bu dünyada gelecek nesillerimize bırakabileceğimiz en güzel şey belki de yaşayan, canlı bir doğa ve onu korumasını bilen bilinçli zihinlerdir. Çevrenin korunması bugünün ve gelecek kuşakların çevre ve doğa sevgisini öğrenmesiyle sağlanabilir. Benim küçük kardeşim bugün yere atılan bir çöpü görüp çöp kutusuna atıyor ve yere atanlara yaptıklarının yanlış bir davranış olduğunu söyleyebiliyorsa ne mutlu bana. Çevreye olan sevgimi çizgi filmlere olan zaafımla birleştirip gelecek nesiller için önem arz eden bir konuda var olan durumu ortaya koyup çevre farkındalığı konusunda yapılacak çalışmalara ufacık da olsa bir katkı sağlamak için çizgi filmlerin çevresel farkındalık geliştirmesinin incelenmesi konulu tez çalışmam için yola çıkıp mücadele verdim.

Bu yolda ilk olarak araştırma sürecim boyunca gerek yönlendirmeleri gerekse eğitimiyle her konuda yardımcı olan ve bunların yanında bana olan inancıyla yolumu aydınlatan değerli danışman hocam Doç. Dr. F. Belgin Özaydınlı'ya teşekkürlerimi sunarım. Aramızda çok fazla mesafe olmasına rağmen her daim yanımda olduklarını hissettiren benimle gülen benimle ağlayan canım annem Ayşen Öztürk ve canım babam Nurettin Öztürk'e kardeşlerim Enes Öztürk ve Eymen Öztürk'e çok teşekkür ederim. Yazma sürecimde elinde vitaminlerle pesimi bırakmayan kayınvalidem Safiye Serim'e çok teşekkür ederim. Ayrıca bu yolda birlikte yürüdüğümüz birbirimize her daim destek olduğumuz değerli sınıf arkadaşlarım Dilan Şahin ve Çağlar Çankaya'ya teşekkür ederim. Tezim için yaptığı katkılar ve tarafsız bakış açısı ile bana ikinci bir göz olan sevgili arkadaşım Zehra Kibar'a teşekkürlerimi borç bilirim. Son olarak, beni her düştüğümde kaldıran, manevi desteğini ve sevgisini asla esirgemeyen, hayatımda iyi ki var cümlesini tekrar tekrar söyleten en büyük destekçim biricik eşim Emre Özkuzugüdenli 'ye çok teşekkür ederim.

Elif Özkuzugüdenli

Kocaeli,2021

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
İÇİNDEKİLER	ii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	vi
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ	vii
TABLolar LİSTESİ	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ	x
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KURAMSAL ÇERÇEVE İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	9
1.1. ÇEVRE KAVRAMI	9
1.2. ÇEVRE EĞİTİMİ	10
1.2.1. Çevre Eğitiminin Tarihsel Gelişimi.....	11
1.2.2. Çevre Eğitiminin Amaçları	15
1.2.3. Okul Öncesi Dönemde Çevre Eğitimi.....	19
1.2.3.1. Okul Öncesi Dönemde Çevresel Farkındalık	22
1.3. ÇİZGİ FİLM	28
1.3.1. Çizgi Filmlerin Tarihsel Gelişimi	28
1.3.2. Çizgi Filmlerin Özellikleri	30
1.3.2.1. Çizgi Filmlerin Biçimsel Özellikleri	30
1.3.2.2. Çizgi Filmlerin Evrensel Özellikleri	31
1.3.2.3. Çizgi Film Karakterlerinin Özellikleri	31
1.3.3. Çizgi Filmler ve Çocuk	32
1.4. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	36
1.4.1. Türkiye Dışında Yapılan Araştırmalar	36
1.4.2. Türkiye’de Yapılan Araştırmalar	39

İKİNCİ BÖLÜM

2. YÖNTEM	42
2.1. ARAŞTIRMA MODELİ	42
2.2. ÖRNEKLEM	43
2.3. VERİLERİN TOPLANMASI VE ANALİZİ	55
2.4. GEÇERLİK VE GÜVENİLİRLİK	56
2.5. KODLAMA	57

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. BULGULAR	60
--------------------------	-----------

3.1.ÇİZGİ FİLMERDE BİTKİLER KONUSUNUN NASIL YER ALDIĞINA İLİŞKİN BULGULAR	60
3.2.ÇİZGİ FİLMERDE HAYVANLAR KONUSUNUN NASIL YER ALDIĞINA İLİŞKİN BULGULAR	70
3.3.ÇİZGİ FİLMERDE HAVA KONUSUNUN NASIL YER ALDIĞINA İLİŞKİN BULGULAR	74
3.4.ÇİZGİ FİLMERDE SU KONUSUNUN NASIL YER ALDIĞINA İLİŞKİN BULGULAR	77
3.5.ÇİZGİ FİLMERDE TOPRAK KONUSUNUN NASIL YER ALDIĞINA İLİŞKİN BULGULAR	80
3.6. ÇİZGİ FİLMERDE GERİ DÖNÜŞÜM KONUSUNUN NASIL YER ALDIĞINA İLİŞKİN BULGULAR	84
3.7.ÇİZGİ FİLMERDE ENERJİ KAYNAKLARI KONUSUNUN NASIL YER ALDIĞINA İLİŞKİN BULGULAR	87
3.8.ÇİZGİ FİLMERDE KÜRESEL ISINMA KONUSUNUN NASIL YER ALDIĞINA İLİŞKİN BULGULAR	89
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	91
KAYNAKÇA	100
ÖZGEÇMİŞ	115

ÇİZGİ FİLMLERİN ÇEVRESEL FARKINDALIK AÇISINDAN İNCELENMESİ (TRT ÇOCUK ÖRNEĞİ)

ÖZKUZUGÜDENLİ, Elif

Yüksek Lisans Tezi

Eğitim Programları ve Öğretim Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. F. Belgin ÖZAYDINLI

Temmuz 2021

ÖZET

Günümüzde doğal çevreden kopuk yaşayan çocuklar vakitlerinin çoğunu evde geçirmekte ve çevreyle ilgili bilgilerini genellikle ebeveynlerinden ya da medya araçlarından alabilmektedirler. İçinde bulunduğumuz COVID-19 pandemi koşulları da çocukların doğa ile etkileşimini daha da azaltmış ve çocuklar televizyon, tablet gibi medya araçlarına daha fazla yönelmiştir. Bu çalışmada, özellikle okul öncesi dönemde son derece önemli olan çizgi filmler çevresel farkındalık açısından ele alınmıştır. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman (belge) analizi kullanılmıştır. Çalışmanın, örneklemini resmi devlet kanalı olan TRT Çocuk kanalının YOUTUBE sayfasında 2020 COVID-19 pandemi döneminde yayınlanan 10 çizgi film oluşturmaktadır. Çalışmanın verileri doküman analizi yöntemi ile toplanmış, veriler içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir.

Çalışmanın analizinde çalışmacı haricinde okul öncesi dönemde çevresel farkındalık konusunda araştırma yapmış tarafsız bir uzman tarafından da incelenen çizgi filmlerden notlar alınmış, karşılaştırılmış ve yeniden düzenlenmiştir. Toplanan verilerden kodlar oluşturulmuş kodlardan birbiriyle ilişkisi olanlar derlenerek kategorilere, kategorilerden temalara ulaşılmıştır. Çalışmada alanyazına dayalı olarak belirlenen 8 çevre başlığı altında 20 tema ve 59 kategoriye ulaşılmıştır. Çalışmada TRT Çocuk kanalında yayınlanan çizgi filmlerde en fazla yer verilen çevre konusunun *bitkiler*, en az yer verilen konunun ise *küresel ısınma* konusu olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmada ayrıca, bazı çizgi filmlerde çevre farkındalığına dönük bazı sözel metin ve görseller yer alsa da çoğunlukla çevre unsurlarının görsel bir efekt olarak arka planda kaldığı ve çevre-insan ilişkisine odaklanarak, çevreyi insanla ilişkili olarak yansıttığı, bitki-hayvan etkileşimine neredeyse hiç yer

verilmediği ortaya çıkmıştır. Sonuçlar doğrultusunda çizgi filmlerin çocuklar üzerindeki etkileri düşünüldüğünde yapımcıların çizgi filmlerde evre faktörlerini daha etkin bir şekilde kullanmaları, ele alınan konuların sadece görsel araç olmamaları aynı zamanda çizgi filmlerdeki karakterlerin tavır ve davranışlarıyla da desteklemeleri önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: evre, evre eğitimi, çevresel farkındalık, çizgi filmler, Okul ncesi dönem, TRT ocuk.

**ANALYSIS OF CARTOONS FOR CHILDREN IN TERMS OF
ENVIRONMENTAL AWARENESS (TRT ÇOCUK SAMPLE)**

ÖZKUZUGÜDENLİ, Elif

Thesis of Master's Degree

Department of Curriculum and Instructional Programs

Supervisor: Assoc. Dr. F. Belgin ÖZAYDINLI

July 2021

ABSTRACT

Today, children who are disconnected from natural environment spend most of their time at home and can usually get information about the environment from their parents or media tools. The COVID-19 pandemic conditions we are in have reduced the interaction of children with nature, even more and children have turned to media tools such as television and tablets. In this research, cartoons, which are extremely important for children especially in their preschool period, are discussed in terms of environmental awareness. Document analysis, one of the qualitative research methods, was used in the research. The sample of the research consists of 10 cartoons broadcast in the 2020 COVID-19 pandemic period on the YOUTUBE page of the official state channel TRT Çocuk. The data of the research were collected with the document analysis method and the data were analyzed with the content analysis method.

In the analysis of the research, notes were taken, compared and rearranged from the cartoons, which were also examined by an impartial expert who did research on environmental awareness in the preschool period of children, other than the researcher. The codes were created from the collected data, related codes were compiled into categories, and the categories were collected under themes. In the research, 20 themes and 59 categories were reached under 8 environmental titles were determined based on the literature. The research, concludes that the most frequently cited environmental topic in the cartoons broadcast on TRT Çocuk channel is plants, and the least included topic is global warming. In the research, it was also revealed that although there are some verbal texts and visuals in several cartoons that turn to environmental awareness, most environmental elements remain in the background as a visual effect, focusing on the environment-human relationship and reflecting on the environment in relation to humans, whereas the interaction between plant and animal was left out almost

completely. Considering the effects of cartoons on children in line with the results, it is recommended that the producers use environmental factors more effectively in cartoons, and that the subjects discussed are not only visual tools, but also support the attitudes and behaviours of the characters in the cartoons.

Keywords: Environment, Environmental Education, Environmental Awareness, Cartoons, Preschool Education, TRT Çocuk

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

- CEE:** Consortium for Energy Efficiency (Enerji Verimliliği Konsorsiyumu)
- DKS:** Dünya Koruma Stratejisi
- DSİ:** Devlet Su İşleri
- IEEP:** International Study on Environmental Education in School Curriculum (Uluslararası Çevre Eğitim Programı)
- IUCN:** International Union for Conservation of Nature and Natural Resources (Uluslararası Doğayı ve Doğal kaynakları Koruma Birliği)
- MEB:** Milli Eğitim Bakanlığı
- TBMM:** Türkiye Büyük Millet Meclisi
- TDK:** Türk Dil Kurumu
- TRT:** Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
- UK:** United Kingdom (Birleşik Krallık)
- UN:** United Nations (Birleşmiş Milletler)
- UNEP:** United Nations Environment Programme (Birleşmiş Milletler Çevre Programı)
- UNESCO:** United Nations of Education, Science and Culture (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu)
- WWF:** World Wildlife Fund (Dünya Yabani Hayat Fonu)

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Çizgi Filmler, Yayınlanan Bölüm Sayıları ve Analiz Edilen Bölüm Sayıları	44
Tablo 2: Trafik Tayfa Çizgi Filminin Bölümleri, Kaç Dakika Sürdüğü ve İzlenme Oranları	45
Tablo 3: Kaptan Pengu ve Arkadaşları Çizgi Filminin Bölümleri, Kaç Dakika Sürdüğü ve İzlenme Oranları	46
Tablo 4: Su Elçileri Çizgi Filminin Bölümleri, Kaç Dakika Sürdüğü ve İzlenme Oranları	47
Tablo 5: Mavi Dünya Çizgi Filminin Bölümleri, Kaç Dakika Sürdüğü ve İzlenme Oranları	48
Tablo 6: Nasreddin Hoca Çizgi Filminin Bölümleri, Kaç Dakika Sürdüğü ve İzlenme Oranları.....	49
Tablo 7: Akıllı Tavşan Momo Çizgi Filminin Bölümleri, Kaç Dakika Sürdüğü ve İzlenme Oranları.....	50
Tablo 8: Elif ve Arkadaşları Çizgi Filminin Bölümleri, Kaç Dakika Sürdüğü ve İzlenme Oranları.....	51
Tablo 9: Aslan Çizgi Filminin Bölümleri, Kaç Dakika Sürdüğü ve İzlenme Oranları	52
Tablo 10: Ege ile Gaga Çizgi Filminin Bölümleri, Kaç Dakika Sürdüğü ve İzlenme Oranları	53
Tablo 11: Kare Çizgi Filminin Bölümleri, Kaç Dakika Sürdüğü ve İzlenme Oranları	54
Tablo 12: Çizgi Filmlerde Çevreyle İlgili Konu Başlıklarının Yer Alma Sıklıkları ve Yüzdeleri	60
Tablo 13: Çizgi Filmlerde Bitkiler Konusunun Yer Alma Durumu	61
Tablo 14: Çizgi Filmlerde Hayvanlar Konusunun Yer Alma Durumu	70
Tablo 15: Çizgi Filmlerde Hava Konusunun Yer Alma Durumu	74
Tablo 16: Çizgi Filmlerde Su Konusunun Yer Alma Durumu	77
Tablo 17: Çizgi Filmlerde Toprak Konusunun Yer Alma Durumu	81
Tablo 18: Çizgi Filmlerde Geri Dönüşüm Konusunun Yer Alma Durumu	85
Tablo 19: Çizgi Filmlerde Enerji Kaynakları Konusunun Yer Alma Durumu	87
Tablo 20: Çizgi Filmlerde Küresel Isınma Konusunun Yer Alma Durumu	89

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Çevre Eğitiminin Tarihsel Gelişimi.....	15
Şekil 2. Sınıf Düzeyine Göre Ele Alınması Gereken Çevre Eğitimi Amaçların Dağılımı	21
Şekil 3. Çevre Eğitiminin Kısa ve Uzun Süreli Etkileri	24
Şekil 4. Çeşitli Araştırmacılara Göre Doküman Analizi Süreci	42
Şekil 5. Mavi Dünya ve Nasreddin Hoca Çizgi Film Kesitleri.....	62
Şekil 6. Elif ve Arkadaşları Çizgi Film Kesiti	63
Şekil 7. Su Elçileri Çizgi Film Kesiti	64
Şekil 8. Trafik Tayfa Çizgi Film Kesitleri	65
Şekil 9. Kare ve Akıllı Tavşan Momo çizgi film kesitleri.....	66
Şekil 10. Elif ve Arkadaşları Çizgi Film Kesiti 2	67
Şekil 11. Nasreddin Hoca ve Elif ve Arkadaşları Çizgi Film Kesitleri	71
Şekil 12. Aslan ve Elif ve Arkadaşları Çizgi Film Kesitleri.....	73
Şekil 13. Ege ile Gaga Çizgi Film Kesiti	73
Şekil 14. Su Elçileri Çizgi Film Kesiti 2	75
Şekil 15. Kare Çizgi Film Kesiti	76
Şekil 16. Kare Çizgi Film Kesiti 2.....	76
Şekil 17. Nasreddin Hoca Çizgi Film Kesiti.....	78
Şekil 18. Akıllı Tavşan Momo Çizgi Film Kesitleri.....	79
Şekil 19. Mavi Dünya Çizgi Film Kesiti	80
Şekil 20. Ege ile Gaga ve Akıllı Tavşan Momo Çizgi Film Kesitleri	82
Şekil 21. Elif ve Arkadaşları Çizgi Film Kesiti 3	83
Şekil 22. Kare Çizgi Film Kesiti 3.....	84
Şekil 23. Elif ve Arkadaşları Çizgi Film Kesiti 4	85
Şekil 24. Akıllı Tavşan Momo Çizgi Film Kesiti	86
Şekil 25. Ege ile Gaga Çizgi Film Kesiti 2.....	87
Şekil 26. Aslan Çizgi Film Kesiti	88

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmaya ilişkin problem durumu, araştırmanın amacı, önemi, sayıltıları, sınırlılıkları ve tanımlar yer almaktadır.

Problem Durumu

Çevre sorunlarının ortaya çıkmasındaki temel nedenlerden biri olarak insanın doğadaki kaynakları bilinçsizce tüketmesi ve sürdürülebilirlik kavramı ile ilgili eğitimsizliği (Kurt-Konakoğlu, 2020; Uyanık, 2017) gösterilmektedir. Selvi, (2007) insanların yaşam alışkanlıklarında çevreye yönelik olumlu değişiklikler oluşmaması durumunda, uluslararası bir tehdit olan çevre sorunlarının çözülemeyeceğini belirtmektedir. Bu durumda çevre sorunlarının sadece teknolojiyle veya yasalarla çözülebilecek bir sorun olmayıp çözümünün bireylerin farkındalık, tutum ve davranışlarında gerçekleşecek değişimler ile sağlanabileceği düşünülmektedir (Erten, 2005). Gelecek nesillerin daha sağlıklı ve güvenilir bir ortamda yaşamalarını sağlamak için çevre konusunda bilinçli, çevreye duyarlı ve farkındalık geliştirmiş bireyler yetiştirmek, neredeyse bir zorunluluk haline gelmektedir (Şahin, vd., 2004). Bu bilincin sağlanması ise hem yerel hem de evrensel düzeyde bir sorumluluk gerektirmektedir (Yücel ve Morgil, 1999). Doğanın dengesinin korunması ve sürekliliğinin sağlanmasının en önemli yollarından biri olarak yaşam boyu sürdürülecek etkili bir çevre eğitimi gösterilmektedir (Erten, 2005; Kahyaoğlu ve Özgen, 2012; Uyanık, 2017). Nitekim, çevre eğitimi ile ilgili köşe taşlarından biri olan Tiflis Bildirgesinde de çevre bilincinin, erken çocukluk döneminden başlayarak hem örgün hem de yaygın eğitimle, her kademedede ve tüm yaş gruplarına verilen çevre eğitimi aracılığıyla kazandırılacağı belirtilmektedir (Braus ve Wood, 1993; Taycı-Ünal, 2009: 188).

Çevre eğitiminin amacı, en yalın haliyle, çevreyle ilgili doğru tutum, davranış ve becerileri geliştirerek bireyleri çevre okur-yazarı yapmak ve çevreye karşı farkındalığı ve duyarlılığını arttırmaktır (Gülay ve Öznacar, 2010). Çevre eğitiminin örgün ve yaygın eğitim içerisinde yaşam boyu devam eden bir süreç olarak değerlendirilmesi nedeniyle, yaş gruplarına göre farklılık gösterse de çevre eğitiminin tarihsel gelişimi

içinde şekillenen; farkındalık, bilgi, tutum, beceri ve katılım olarak ifade edilen ortak amaçları bulunmaktadır (Ünal, Mançuhan ve Sayar, 2001). Okul öncesi dönemde, büyüme, gelişme ve olgunlaşmaya bağlı olarak öğrenme ve keşfetme tüm gelişim alanlarını kapsayacak şekilde gerçekleşmektedir. İstendik davranışların temelini oluşturan okul öncesi dönem çocuklarına verilecek çevre eğitimi aracılığıyla erken çocuklukta doğaya karşı empati duygusu ve sevgisi oluşturarak çocukların, çevreyi ve doğayı korumayı bir değer olarak görmesi ve yetişkinliğe yansıyacak kalıcı öğrenmeler gerçekleştirilmesi sağlanabilir (De Haan, 1998).

Erken çocukluk döneminde çevre eğitiminin gerekçesi iki önermeye dayanmaktadır: (1) doğal çevre ile olumlu etkileşim çocuğun gelişiminin ve öğrenmesinin önemli bir parçasını oluşturur ve (2) doğal çevreye saygı ve özen, çocukluk döneminde geliştirilmelidir, aksi takdirde bu tür tutumlar yetişkinlikte gelişmeyebilir (Kahn ve Kellert, 2002). Bireylerde çevre konusunda kalıcı bir davranış değişikliği için ilk aşama bireyin konu hakkında bilinçlenmesidir. Bilinçlenmekten amaçlanan ise bireyin tutum, bilgi ve değer yargılarının değişmesi sonucunda faydalı davranış biçiminin ortaya çıkarılmasıdır. Bu bilinçlenme sürecinde çocukların gelişimsel özelliklerine uygun, çeşitli öğretim yöntem ve tekniklerinden yararlanarak oluşturulan etkinlikler ile tasarlanmış çevre eğitimi programları önem kazanmaktadır (Erten 2005; Şahin, vd., 2004). Braus ve Wood (1993) tarafından, Tiflis Konferansı'nda belirtilen çevre eğitiminin amaçlarına dayalı olarak ortaya konulan sınıflandırmaya göre erken çocukluk döneminde (anaokulundan 8 yaşına kadar) çevre eğitiminde ele alınması gereken ilkeler *çevresel farkındalık ve tutum* olarak belirtilmektedir. Bu doğrultuda ele alındığında ise Gülay ve Önder (2011) erken çocukluk döneminde çevre eğitimi alanında verilebilecek konuları *bitkiler, hayvanlar, hava, su, toprak, geri dönüşüm ve enerji kaynakları* şeklinde ortaya koymaktadır. Erdem, (2019) bu konuların ele alınacağı çevre eğitimi için okul ortamlarının çevre eğitimi etkinliklerine göre planlanması, sadece kapalı ortamlar ile sınırlandırılmaması gerektiğini söylemektedir. Ayrıca okul bahçesinde veya açık alanlarda çevre etkinlikleri düzenleyerek çocukların doğa ile iç içe olmasının ve çevre gezilerinin de eğitim sürecine dahil edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Doğal yaşamın içerisinde bizzat bulunan çocuklar öğretmenlerinin çevre odaklı planladığı ortamlarda deneyimler kazanmakta ve böylelikle çevreye yönelik farkındalık geliştirecektir. Bu noktada öğretmenlerin sınıf dışı ve / veya sınıf içi etkinliklerde çevreye saygı duyma

konusunda model olması çocukların olumlu tutum geliştirmesinde büyük önem taşımaktadır (Cevher-Kalburan, 2009:76).

Çevresel farkındalık eğitimi okul öncesi dönemde başlaması gereken bir eğitim olarak öne çıksa da Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı (TTKB) tarafından belirlenen Okul Öncesi Eğitim Programında yer alan çevre bilincini geliştirmeye yönelik genel amaç, kazanım ve göstergelerin (programda yer alan kavramlar ve belirli gün-haftalar içinde çevre eğitimi ile ilgili olanlar dahil) yetersiz olduğu görülmektedir (Gülay ve Ekici, 2010). Buna ek olarak tüm okullarda aynı elverişli fiziki koşulların olmaması, öğrencilerin öğrenme farklılıkları, okul öncesi öğretmenlerinin çevre eğitimini önemli kabul etseler bile aldıkları eğitimin yetersiz olması, eğitim programına uyum sağlamadaki yetersizlikleri gibi sorunlar da bulunmaktadır (Türkoğlu, 2019). Ayrıca, günümüzde özellikle büyük şehirlerdeki çocuklar doğal çevreden izole olarak yaşamakta ve okullarda verilen eğitimlerde de çocukların doğa ile etkileşimi oldukça sınırlı kalmaktadır. Doğal çevre ile yeterince etkileşim fırsatı yakalayamayan çocuklar doğaya karşı ilgisiz büyümekte ve bu durum da doğa olaylarına ve çevreye karşı bir ilgisizlik, bilinçsizlik ve duyarsızlığa sebep olabilmektedir. (Kesicioğlu, 2008). Ponting (2012)'e göre bunun nedenleri arasında çocukların derslerini büyük ölçüde doğadan kopuk, dört duvar arasında gerçekleştirmesi, okul dışı etkinliklerin programlarda gerektiği kadar gerçekleştirilmemesi ve çocukların izledikleri çizgi filmlerde ya da oynadıkları bilgisayar oyunlarında çevre konularının yüzeysel bir şekilde geçiştirilmesi yer almaktadır. Görüldüğu gibi, çocuklar çevre ile bire bir vakit geçiremediklerinden çevreye karşı duyarlı olabilmeleri adına onlara model olmak önem arz etmektedir. Bu modeller aile bireyleri olabildiği gibi çizgi film karakterleri de olabilmektedir; çocuklar çizgi film karakterleri ile özdeşim kurabilmekte ve onların davranışlarını kendi hayatlarına uyarlayabilmektedirler (Albayrak ve Kartal, 2020). Nitekim, Ilgar (2007) çevre bilincinin örgün eğitimin yanı sıra yaygın eğitim ile de verilmesi gerektiğinin önemine vurgu yaparak, yaygın eğitim unsurlarından biri olan medya ve televizyonun çevre eğitiminin kazandırılmasında önemli bir role sahip olduğunu belirtmektedir.

Günümüzde çocukların eve bağlı kalmasına ve yaygın öğrenme araçlarının önem kazanmasına neden olan bir başka sorun ise 2019 yılında başlayan pandemi

koşullarıdır. Ortaya çıktığından beri dünyaya hızla yayılan COVID-19 pandemi sürecinde ülkeler kendilerine uygun olan önlemleri almakta, sosyal mesafeyi koruyarak yayılımı önlemek adına evde kalma uygulamalarını hayata geçirmektedirler (Akoğlu & Karaaslan, 2020). Bu uygulamalar ekonomilerin bozulmasına, sağlık hizmetlerinin kesintiye uğramasına ve seyahate, sosyal ve aile yaşamına önemli kısıtlamalar getirilmesine neden olmuştur (BBC, 2020). Di Giorgio, Di Riso, Mioni ve Cellini (2020) bu süreçte eğitimin uzaktan devam etmesi ve okulların uzun süre kapalı kalmasının, açık hava etkinlikleri ve gün ışığından maruz kalan çocuklar üzerinde olumsuz etkileri olduğunu ifade etmektedir.

Çocukların ekran karşısında uzun süre vakit geçirmesinin olumsuz sonuçları eğitimciler tarafından uzun yıllardan beri önemli bir sorun olarak vurgulanmaktadır. Söz gelişi, 1964 yayınlanan United Nations of Education, Science and Culture (UNESCO Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü) raporunda Wilburr Schramm televizyonun çocuklar üzerinde adeta bir bakıcı gibi birçok yönde etkisinin olduğunu söylemektedir. Günümüze gelindiğinde, yapılan birçok araştırma bu durumun devam ettiğini ortaya koymaktadır. Şirin (2011:170) *Çocuk televizyonun anlamını bilmez* başlıklı kitap bölümünde televizyonun, “bazen dijital dadı, bazen bir sopa, bazen ise silaha dönüşebilen sofistike bir medyumdan farksız” olduğunu; aile bireyleri için çok dolu olan günlük programları arasında çocukları televizyon ile bırakmanın büyük bir rahatlık getirebildiğini belirtmektedir. Erken çocukluk döneminde, özellikle çizgi filmler bu noktada ebeveynlere yardımcı olma görevini üstlenmekte, çocuklar için doğru ve kontrollü iletilen çizgi filmler bir silahtan veya sopadan bir eğitim aracına dönüşebilmektedir (Yayan ve Gümüşsoy, 2016). Mert (2010), çocuklara yönelik televizyon programlarının içeriği ile ilgili yaptığı çalışmada, çocukların gelişiminde önemli bir rol oynayan televizyonun aynı zamanda çocukları zihinsel ve ruhsal açıdan da olumsuz yönde etkileyebildiğini söylemektedir. Söz gelişi, çocuklar çizgi film karakterlerini taklit ederek onlar ile bağ kurmakta; olumlu veya olumsuz özelliklere sahip olmalarına bakmaksızın tüm karakterleri örnek alabilmektedirler (Ada ve Kartal, 2019; UNESCO, 1964).

Çizgi filmler çocukların kişilik gelişimini etkileyen önemli kaynaklar arasında yer aldığından, çizgi filmlerde çocuklara kazandırılmak istenen bilgi, beceri, farkındalık ve değerlerin çocukların gelişimini destekleyecek şekilde olması gerekmektedir

(Yılmaz ve Çelik, 2018). Söz gelişi, Yılmaz ve Çelik (2018) çizgi kahramanların spor alanında başarılı bir profil çizmesinin çocukların bu alanda olumlu tutum geliştirmesine katkı sağladığını ifade etmektedir. Diğer bir deyişle etkili ve nitelikli hazırlanmış çizgi filmlerde ele alınan konuların küçük yaşlardaki çocukların olumlu bakış açısı kazanmasında etkisi bulunmaktadır.

Alanyazın incelendiğinde çevresel farkındalık açısından çizgi filmlerin incelendiği araştırmaların sınırlı olduğu görülmektedir. Çizgi filmlerin çevresel farkındalığı ne boyutta ele aldığına ve nasıl yansıttıklarına dönük araştırmalar yaygınlaştıkça, daha nitelikli çizgi filmler aracılığıyla çocuklarda çevresel farkındalığı geliştirmek daha olanaklı hale gelebilecektir. Bu araştırmanın çocukların çizgi film izleme tercihlerini yönlendirme konusunda etkin olan ebeveynlere, erken yaş dönemi çizgi film tasarımcılarına, okul öncesi eğitimcilerine ve çizgi filmleri yayınlamaktan sorumlu kanallara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, erken çocukluk dönemindeki çocuklar için tasarlanmış çizgi filmlerin çevresel farkındalık açısından incelenmesidir. Bu doğrultuda bu araştırmanın amacı erken yaşlarda kazandırılması gereken çevresel farkındalığın, okul öncesi çocuklar üzerinde etkisi olan çizgi filmlerde nasıl yer aldığını ortaya koymaktır. Bu amaca yönelik olarak belirlenen temel araştırma sorusu “Okul öncesi dönem çocukları için hazırlanan çizgi filmlerde çevresel farkındalık durumu nasıldır? şeklindedir. Bu amaca yönelik olarak ortaya konan alt sorular aşağıda yer almaktadır.

Çizgi filmlerde;

1. Bitkiler konusu nasıl yer almaktadır?
2. Hayvanlar konusu nasıl yer almaktadır?
3. Hava konusu nasıl yer almaktadır?
4. Su konusu nasıl yer almaktadır?
5. Toprak konusu nasıl yer almaktadır?
6. Geri dönüşüm konusu nasıl yer almaktadır?
7. Enerji kaynakları konusu nasıl yer almaktadır?
8. Küresel ısınma konusu nasıl yer almaktadır?

Araştırmanın Önemi

Erken çocukluk eğitiminde çevresel farkındalık geliştirmeye yönelik çalışmalar, açık havada, çevreyle doğrudan etkileşim kurularak gerçekleştirilen ve doğa açısından zengin deneyimler sağlayan uygulamaların önemli olduğunu ortaya koymaktadır (Cagle, 2018; Chawla, 2015; Wilson, 2018). Örgün ve yaygın eğitim uygulamalarında sağlanacak doğal ortam etkinliklerinde doğa kampları ve uygulamalı çevre eğitimi ile çocuğun çevre bilgisi ve çevre bilinci arttırılabilir (Gül, Kaya ve Sallan-Gül, 2012: 8). Ancak, Werner (1985), çocukların çevre hakkındaki bilgilerinin şehirlerdeki parklar ve okul bahçeleri ile sınırlı olduğunu belirtmektedir. Çocukların doğada vakit geçirecekleri doğal alanlar, kent ormanları, oyun alanları gibi yerlerin eksikliğinden dolayı çocuklar doğa ile sınırlı iletişim kurmakta ve vakitlerinin çoğunu ev ve okul gibi kapalı ortamlarda geçirmek durumunda kalmaktadır (Arabacı ve Çıtak, 2017: 30-31). Çocuklar boş vakitlerini evde televizyon, tablet, telefon, bilgisayar gibi diğer kitle iletişim araçları ile doldurmakta hatta bunlara ayırdıkları zaman dilimi bazen uyku ve okul haricinde yapılan etkinliklerden daha fazla olabilmektedir (Bayrak-Çelik, 2020: 226). Çocuklara yönelik hazırlanan çizgi filmlerin niteliğinin geliştirilmesi ve ebeveynlerin kitle iletişim araçlarını bir bakıcı gibi kullanmaları da çocukların ekran başındaki süreleri arttıran nedenler arasındadır (Aksoy, 2020: 231).

Öte yandan, tüm dünyayı etkisine altına alan COVID-19 pandemi döneminde eğitimlerini evden gerçekleştirmek durumunda kalan çocukların yaşamlarındaki bu kritik öğrenme döneminde, çevre eğitimi veya çevre ile ilgili deneyimler ev sınırları içerisinde olmak zorunda kalmaktadır. Ev ortamında kalan çocukların da kitle iletişim araçları ve çizgi filmler ile çok fazla zaman geçirdikleri görülmektedir (Aksoy, 2020: 231; Bayrak-Çelik, 2020: 226). Bu nedenle evde televizyon ya da tablet gibi medya araçlarından izledikleri çizgi filmlerle vaktini geçiren çocukların bu dönemde yayınlanan çizgi filmler aracılığıyla çevresel farkındalık kazanması her zamankinden daha önemli hale gelmiştir. Bu araştırmanın çocuklara yönelik hazırlanan çizgi filmlerde çevresel farkındalığın nasıl yer aldığına ortaya konması ve böylelikle ebeveynlere, okul öncesi eğitimcilere, çizgi film tasarımcılarına ve televizyon kanallarına belli bir çerçeve sunması açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Çizgi filmlerde daha gerçekçi ve nitelikli bir çevre farkındalığı oluşturulmasının sağlanmasına yönelik çalışmalar yapılabilmesi için öncelikle çizgi filmlerin mevcut

durumunu ortaya koymak gerekmektedir. Bu çalışma sözü edilen bu amaca yönelik olarak tasarlanmıştır. Mevcut durumun ortaya konmasıyla gelecekte tasarlanacak çizgi filmlerde çevre unsurunun daha nitelikli ele almasını sağlamak olası hale gelebilecektir.

Araştırmanın Sayıtları

- TRT Çocuk Youtube kanalında yayınlanan çizgi filmlerin izlenme oranlarının gerçek izlenme oranları olduğu varsayılmaktadır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

- Bu çalışma pandemi dönemi olan 2020 yılında TRT Çocuk Youtube kanalında yayınlanan çizgi filmler ile sınırlıdır.

Tanımlar

Çevre Bilgisi: Çevre sorunlar ve çözümleri, doğa ve ekolojik gelişmeler ile ilgili tüm bilgiler demektir (Erten, 2005: 91).

Çevre Bilinci: Bireylerin veya toplumların çevreyle, dengeli bir şekilde ilişkilerde bulunabilmesi için sahip olması gereken davranış, tutum ve düşünce şeklidir (Çepel, 1995 aktaran: Bükük, 2012: 9). Çevre bilincinin oluşmasıyla birlikte bireylerin çevresel sorunlara karşı sessiz kalmayıp rahatsızlıklarını belirtmeleri sonucunda, bu sorunlara ilişkin çözüm bulma çabaları çevre duyarlılığını meydana getirmektedir (Yılmaz, Çelik ve Arslan, 2010: 325).

Çevre Duyarlılığı: Çevre sorunlarına maruz kalan insan ve toplumun, etkilendiği sorun karşısında gösterdiği tepkidir (Özdemir, 1988 aktaran: Bükük, 2012: 9). Çevresel duyarlılığın gelişmesi ilk olarak çevreye yönelik empati ile baslar ve duyarlılık kazanıldıktan sonra çevreyi koruma adına yapabileceklerinin bilincinde bir birey gelişir (Place, 2000).

Çevre Eğitimi: Çevrenin farkında ve çevre sorunları konusunda bilgili, bu sorunların nasıl çözüleceğinin bilincinde ve çözümleri için çabalayan bireyleri yetiştirmeyi amaçlayan eğitimidir (Stapp, 1997: 34).

Çevre Kirliliği: Çevrede meydana gelip, canlıların sağlığını, çevresel değerleri ve ekolojik dengeyi bozabilecek her türlü olumsuz etkiye çevre kirliliği denilmektedir (Çevre Kanunu, 1983: 5909).

Çevre Sorunu: Doğanın temel fiziksel unsurları olan hava, toprak ve su üzerinde zararlı etkilerin oluşması ile ortaya çıkan ve canlıların hayati faaliyetlerini olumsuz yönde etkileyen etmenlere denilmektedir (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2021).

Çevresel Farkındalık: Çevre ile ilgili konularda bilgilenme, bilinçlenme ve uyarılmış olma durumu olarak tanımlanmaktadır (Newhouse, 1990).

Çizgi Filmler: Gerçek insanlar veya nesnelere yerine bir dizi çizimi fotoğraflamak için animasyon tekniklerini kullanan bir film türüdür (Meriam, 2021).

Ekoloji: Organizmaların içinde buldukları ortamla karşılıklı etki ve ilişkilerini inceleyen bir bilim alanıdır (Pınar ve Akdağ, 2012:537).

Ekosistem: Görmez (2003:12), ekosistemi insan ile canlıların bir uyum içinde varlıklarının devamını sağlamak için gereken tüm şartların içinde olduğu bir sistem olarak tanımlamaktadır. Ekosistemde önemli olan tüm canlıların çevre ile etkileşimli olan hayatlarını dengeli sürdürüyor olmalarıdır. Bu dengede meydana gelen bir bozulma ekolojik dengeye gelen bir darbeye oluşabilmektedir.

Enerji Kaynakları: Çeşitli yöntem ve teknikler kullanılarak ekonomik amaçlarla enerji elde edilebilen kaynaklardır (Küçükkaya, 2018). Geleneksel enerji kaynaklarının tüketimi küresel ısınma, iklim değişikliği gibi çevre sorunlarına sebep olabilmektedir. Bu sebeple hidrolik, biyokütle, rüzgar, güneş, jeotermal ve dalga enerjisi gibi yenilenebilir enerji kaynaklarının tüketimi yaygınlaştırılmalıdır (Aslan ve Yamak, 2006: 53).

Geri Dönüşüm: Kullanıldıktan sonra atığa dönüşen malzemelerin çeşitli fiziksel ve kimyasal işlemler uygulandıktan sonra yeniden üretim süreçlerine kazandırılmasıdır (Ekolojist, 2018).

BİRİNCİ BÖLÜM

1.KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu başlık altında; çevre kavramına, çevre eğitime, çevre eğitiminin tarihsel gelişimine, çevre eğitiminin amaçlarına, okul öncesi dönemde çevre eğitime ve okul öncesi dönemde çevresel farkındalığa yer verilmiştir.

1.1. ÇEVRE KAVRAMI

Çevre, en yalın haliyle, insanın içinde yaşamış olduğu ortam (Ertekin, 2011: 17) ve çevreyi yeryüzünde insan ile tüm canlıların hayatlarını sürdürebilmek için ihtiyaç duydukları bir olgu (Şengün, 2015) olarak tanımlanabilir. Çevre Kanunu'nun (1983: 5909) ikinci maddesine göre çevre, canlıların yaşamları boyunca ilişkilerini sürdürdükleri ve karşılıklı olarak etkileşim içinde buldukları biyolojik, fiziksel, sosyal, ekonomik ve kültürel ortamı ifade ettiğinden söze edilen bu alanlarla da ilişki halindedir. Çevre, insanın içinde olduğu canlı ve cansız tüm varlıkları ve onların bütün davranışlarını etkileyen fiziksel, kimyasal, biyolojik ve toplumsal etkenlerin tamamı olarak nitelendirilmektedir (Cansaran ve Yıldırım, 2014). Çevre, bakış açısına göre, fiziksel, biyolojik, sosyal, ekonomik, kültürel ve psikolojik alanlarda nitelendirilmektedir (Keleş ve Hamamcı, 2005:22). Çevre kavramı nicelik ve nitelik bakımından farklı unsurları içinde barındırması nedeniyle farklı disiplinler açısından farklı şekillerde tanımlanmaktadır.

Çevre;

- Toplumbilim alanında, hayatın gelişmesinde etkili olan doğal, toplumsal, kültürel alanların toplamı (TDK, Büyük Türkçe Sözlük, 2019).
- Dilbilgisi açısından bir birimden önce veya sonra gelen birimlerin tümü (TDK, Büyük Türkçe Sözlük, 2019).
- Matematik açısından düzlem üzerindeki şekli sınırlayan bir çevre, (TDK, Büyük Türkçe Sözlük, 2019).
- Coğrafi açıdan ise insanın çevresi ile her türlü faaliyetinin ve karşılıklı etkileşiminin incelenmesi olarak tanımlanmaktadır (Erol, 1982 aktaran: Ada, 2003: 2).

Yukarıda sözü edilen çevre tanımlarının ortak yönü çok boyutlu bir kavram olan çevrenin çeşitli varlık ve nesnelere bir araya gelerek oluşturduğu bir bütünlüğü ifade etmesidir. Tüm canlı ve cansız varlıklarının yaşamlarını ve faaliyetlerini sürdürdüğü ortam olarak adlandırılan çevre, doğal ve yapay çevre olarak iki gruba ayrılmaktadır. *Doğal çevre* doğal etkilerden ve doğal güçlerden oluşan, insanın müdahale etmediği veya müdahale edilme sonucu değişmeyen varlıklardır. Hayvanlar, topraklar, kayalar, bitki örtüsü, mikroorganizmalar ve atmosfer gibi olaylar doğal çevreyi ifade etmektedir. *Yapay çevre* ise insanlığın başlangıcından günümüze kadar devam eden ekonomik ve toplumsal gelişme sürecinde insan etkisiyle ortaya çıkan çevreye denilmektedir. İnsan, nüfusu artış gösterdikçe, yapmış oldukları faaliyetler ile doğal çevreyi oldukça fazla değiştirmekte, bahsedilen bu durum yapay çevreyi de meydana getirmektedir (Benzer, 2010: 33; Şengün, 2015:110).

Yapay çevre üç düzeyde incelenebilir (Uşak, 2007):

- 1) Mikro çevre: Kişisel mekan ya da bir gruba özgü mekan,
- 2) Mezo çevre: Evler, komşuluk birimi, mahallesi,
- 3) Makro çevre: Kent, kentsel topluluk ve bölgeyi temsil etmektedir.

1.2.ÇEVRE EĞİTİMİ

Doğanın ve sosyal çevrenin dilini öğrenmek olarak da adlandırılan (Gülay ve Önder, 2011: 35) çevre eğitimi, en genel tanımıyla, insanın çevre konusunda edindiği bilgi, geliştirdiği tutum ve kazandığı farkındalığı davranışa çevirebilmesini sağlamak için verilen eğitim (Erten, 2004) olarak ifade edilebilir. Acar ve Morkoç, (2011: 23), çevre eğitimini çevreyi ve çevrede bulunan sorunları eğitim aracılığıyla insanlara aktaran faaliyetler olarak tanımlamaktadır. Sadece bilgiye dayalı çevre eğitimleri, günümüzde ve gelecekte çevresel sorunların önüne geçilmesinde katkı sağlamayacağından, çevre eğitiminden bahsedilen yalnızca çevre ile ilgili bilgileri kişilere aktarmak değil, bu bilgilerin davranışa ve tutuma dönüşmesini, diğer bir deyişle içselleşmesini sağlamaktır (Bozkurt, 2015: 210). Bu doğrultuda Keleş (2007: 14) çevre eğitimini, insanlara doğal çevre ve kültür ile alakalı çeşitli bilgilendirmeleri yapan, bununla beraber gerekli görülen davranış ve becerilerin gelişiminde rol oynayan süreç olarak adlandırmaktadır. Milton, Cleveland ve Bennett-Gates, (1995)

ise çevre eğitimini çevre sorunlarını çözebilmek için gereken davranışların kazandırılması ve çevrenin etrafında gerçekleşen olaylar ile ilgili farkındalık geliştirilmesi olarak tanımlamaktadır.

Çevre eğitiminin köşe taşlarından biri olan 1977 tarihli Tiflis Bildirgesine göre çevre eğitimi, toplumun veya bireylerin çevre konusunda bilgi ve farkındalık kazanması, bireyde çevreye karşı olumlu tutumlar geliştirmesi, çevre sorunlarını anlaması ve sorumluluk alarak çözüm odaklı hareket etme becerilerinin geliştirilmesi ile çevreye etkin katılımlarının sağlanmasıdır. Avrupa Birliği Konseyi'nde (1988) çevre eğitimi, halkın çevre sorunlarına ve bu sorunların çözümleriyle ilgili farkındalıklarını arttırmak ve bireylerin çevrede etkin birer katılımcı olarak çevrenin korunmasında ve doğal kaynakları temkinli ve akılcı kullanılmasında bilgi kazandıran eğitim olarak tanımlandıktan sonra 1993 yılında Avrupa Parlamentosu, bu yaklaşıma tüm seviyelerde tüm alanların çevresel boyutunu kapsayacak eğitim ve politikaların uygulanması ve geliştirilmesi maddesini ekleyerek çevre eğitiminin tanımını güçlendirmiştir (Stokes, Edge ve West, 2001, aktaran Özata-Yücel, 2013: 2).

1.2.1. Çevre Eğitiminin Tarihsel Gelişimi

Tarihsel süreçte ele alındığında çevresel sorunlarının ortadan kaldırılması için ülkelerin zaman zaman çeşitli politikalar ürettiği görülmektedir. Söz gelişi, Dilek (2014) İngiltere'de 1534 yılında çıkan yaban kuşlarını koruma yasasının, Fransa'da 1669 yılında yapılan su kalitesi ile ilgili düzenlemenin, Almanya'da ise ormanları koruma yasasının bu politikalara öncü örnekler olduklarını belirtmektedir. Çevre eğitiminin temelleri ise 1948 yıllarında atılmaya başlanmış ve bu süreçte bazı sivil toplum kuruluşlarıyla devletler çeşitli işbirlikleri yapmaya başlamıştır (Ökeşli, 2008: 27).

Çevre eğitimi (Environmental Education) terimi, uluslararası düzeyde ilk kez 1948'de Uluslararası Doğayı koruma Birliği (International Union for Conservation of Nature [IUCN]) toplantısında Thomas Pritchard tarafından kullanılmıştır. Terimin tanımlanmasında önemli bir görev üstlenen IUCN'in 1965'te gerçekleştirilen toplantısında çevre eğitiminin okullarda, yükseköğretimde ve meslek eğitiminde kullanılmasının gerekliliği ifade edilmiştir (Miser, 2010, s.121 aktaran: Erdem, 2019: 25). 1960'lı yıllarda çevre eğitiminin, "örgün eğitim hareketi olarak yaşam kalitesini

artırmak ve çevreyi korumada duyarlı bireyler yetiştirmek” şeklinde ifade edilmesinden sonra Birleşik Krallık, Avrupa, Avusturalya, Güney Asya ve Kuzey Amerika’da konu ile ilgili çeşitli çevre eğitimi programları geliştirilmiştir (Yağlıkara, 2006: 46). 1970li yıllarda çevre eğitiminin amaçları ve ilkeleri olarak sorumluluk, değer katma, beceri ve karar verme gibi becerilerin de eklenmesiyle daha net bir şekilde ifade edilmiştir (Yaşaroğlu, 2012: 18).

Çevre eğitiminin uluslararası düzeyde kapsamlı olarak ele alınması ise 1972 yılında UNESCO tarafından Stockholm’de düzenlenen “Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi” adlı konferans ile ortaya konulmaktadır (Güler, 2011). Stockholm Konferansı’nda, insanın çevreyi koruma ve iyileştirme planlanması, küresel boyutta çevre bilincinin gelişimi için çevre eğitiminin önemi ve gerekliliğine kadar çeşitli konular ele alınmış (Tüfenkçi, 2006: 38) ve bu doğrultuda 1975 yılında Birleşmiş Milletler Çevre Programı’na (UNEP) ilave olarak UNESCO ve UNEP birlikte çalışarak Uluslararası Çevre Eğitimi Programı (IEEP) kurulmuştur (Ünal ve Dımışkı, 1999: 143). 1977 yılında 66 UNESCO üyesi devlet ve pek çok sayıda sivil toplum örgütü temsilcilerinin katılımıyla Tiflis’te düzenlenen Birinci Devletler Arası Çevre Konferansı’nın bildirgesi ve önerileri, çevre eğitiminin için bir dönüm noktası olarak kabul edilmektedir (Küçükçankurtaran, 2008: 176). Bu konferansta çevre eğitiminin UNESCO (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü) ve UNEP’in bünyesinde tüm uluslararası toplumu kapsayacak şekilde genişletilmesi kararına varılmıştır (Bükük, 2012: 38). Tiflis Bildirgesinde ulusal ve uluslararası düzeyde çevre eğitiminin geniş çerçevesi ile niteliği, amaçları ve esasları belirtilmektedir. Günümüzdeki çevre eğitimi programlarının pek çoğunun temeli Tiflis Bildirgesinin hedef, amaç ve esasları oluşturmaktadır (Ünal ve Dımışkı, 1999: 143). Bildirgede çevre eğitiminin amacının ekolojik, sosyolojik, kültürel ve çevreyi etkileyen diğer alanlarla ilgili bilgilendirme ve farkındalık oluşturmak (UNESCO, 1977) olarak belirlenmesi sonucunda çevre eğitimi küresel bir boyut kazanmaya başlamıştır. Tiflis bildirgesinin sonucunda ortaya çıkan çevre eğitimi esasları aşağıda sıralanmıştır:

- Çevre eğitimi çevreyi doğal ve yapay tüm unsurları içinde barındıran bir bütün olarak değerlendirmelidir.
- Çevre eğitimi okul öncesi dönemden itibaren başlayıp yaşam boyu devam eden bir eğitim olmalıdır.

- Çevre eğitimi farklı disiplinleri dengeli ve bütünleştirici bir bakış açısı ile birleştirerek disiplinlerarası bir eğitim olmalıdır.
- Çevre eğitimi ile öğrenciler ulusal ve uluslararası farklı bölgeler ve bu bölgelerin çevre sorunları hakkında bilgi sahibi olmalıdır.
- Var olan çevresel durumun yanında tarihsel ve kültürel çevresel etmenlere de odaklanabilmelidir.
- Ulusal ve uluslararası çevre sorunlarının önlenmesi ve çözümünde yine ulusal ve uluslararası işbirliğinin değerini ve gerekliliğini bilmelidir.
- Kalkınma ve büyüme planlarında çevresel unsurları da dikkate alınmalıdır.
- Öğrencilere öğrenme deneyimlerini planlamada etkileri olmaları ve verdikleri kararların sonuçlarını kabul etmeleri için fırsatlar sunulmalıdır.
- Her yaş için çevre duyarlılığını, bilgisini, problem çözme becerilerini ve değerlerini kazandırmak, özellikle erken yaşlarda öğrencinin kendi toplumuna karşı çevre duyarlılığı kazandırma üzerinde durulmalıdır.
- Çevre eğitimi ile öğrencilerin çevre sorunlarının gerçek nedenlerini bulmalarına destek olunmalıdır.
- Çevre eğitimi ile öğrencinin çevre sorunları karşısında eleştirel düşünme ve problem çözme becerileri geliştirilmelidir.
- Öğrenciler çevre eğitimi ile çevre hakkındaki pratik bilgileri ve kendi kazanacakları tecrübeleri için çeşitli öğrenme ortamları ve eğitim yaklaşımlarından yararlanmalıdır (UNESCO, 1977).

Çevre eğitiminin amaçları Tiflis Bildirgesinde beş başlık altında toplanmaktadır. Bu başlıklar UNESCO (1977) raporunda aşağıdaki şekliyle açıklanmaktadır:

- Farkındalık: Çocukların yaşamış olduğu çevreye ve çevre problemleriyle alakalı duyarlı olmasıdır. Farkındalık ve olumlu davranışların kazanılmasını desteklemek olarak adlandırılmaktadır.

- **Bilgi:** Çocukların çevreyle ilgili konuları, problemlerin nasıl çözümlendiğini, çevrenin fonksiyonlarını ve diğer insanların çevreyle olan iletişimlerinin ne şekilde olduğunu anlamayı sağlayacaktır. Bu sayede çevre ile ilgili temel bir anlayış kazanmış olacaklardır.
- **Tutum:** Bireylerin ve toplumların çevre için belli değer yargılarını ve duyarlılığını, çevreyi koruma ve iyileştirme yönünde etkin katılım isteğini kazanmalarını sağlamak olarak belirtilmektedir.
- **Beceriler:** Çocukların çevresel problemleri tespit etmesi, araştırma yapması ve bu problemlerin çözülmesi için çeşitli becerileri kazanması şeklinde ifade edilmektedir.
- **Katılım:** Çocukların çevresel problemleri anlayabilmesi ve çözüm odaklı yaklaşabilmesi için olumlu eylemlerin başlatılmasıdır. Gerekli becerilerin ve bilgilerin uygulanmasını desteklemek olarak bilinmektedir (Önder ve Özkan, 2013: 73).

Tiflis Bildirgesinde sonra 1980 yılında daha çok fiziksel çevre üzerinde duran Dünya Koruma Stratejisi (DKS), Uluslararası Doğal Kaynakları ve Doğayı Koruma Birliği (International Union for the Conservation of Nature and Natural Resources IUCN), Dünya Yabani Hayat Fonu (World Wildlife Fund-WWF) ve UNEP tarafından hazırlanmıştır (Soussan, 1992: 21-24 aktaran: Bozlağan, 2005). 1987 yılında Birleşmiş Milletler Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu tarafından hazırlanan *Ortak Geleceğimiz Raporu*, bir başka deyişle *Brundtland Raporunda* çevrenin küresel boyuttaki önemi tekrar vurgulanmış ve uluslararası işbirliği ile yeni toplantılar düzenlenmesinin gerekliliği belirtilmiştir (Bükük, 2012: 38). Çevre eğitimiyle ilgili bu önemli çabaların gelişimi Şekil 1’de özetlenmektedir:

Şekil 1

Çevre Eğitiminin Tarihsel Gelişimi

1948	Çevre Eğitiminin İlk Kullanıldığı Dönem-Paris IUCN (Uluslar Arası Doğayı Koruma Birliği)
1949	IUCN (International Union for Conservation of Nature)'nin Kuruluşu
1965	UK'de Çevre Eğitiminin İlk Kullanıldığı Dönem.
1968	UNESCO Biyosfer Konferansı, Paris
1970	CEE Consortium for Energy Efficiency'nin kuruluşu- IUCN Toplantısı-USA-Çevre Eğitiminin Tanımı
1972	Stockholm, Sweden-UN (Birleşmiş Milletler) Konferansı İnsan Çevresi Üzerine Yapılan İlk Toplantı
1975	UNEP ve IEEP'nin Kuruluşu- Çevre Eğitimi ile İlgili Uluslar Arası Çalışmalar
1977	UNESCO – Çevre Eğitimi Üzerine Yapılan İlk Uluslararası Politik Konferans, Tiflis.
1980	Dünyayı Koruma Stratejisi
1987	Çevre Eğitimi Üzerine Eğitim Kongresi-Moskow “Ortak Geleceğimiz” Brundtland Raporu
1990	İngiltere’de Çevre Eğitimi Üzerine Yayınlar (National Curriculum Documentation Publication)
1991	Sürdürülebilir Yaşam İçin Stratejilerin Belirlenmesi
1992	Çevre ve Gelişim UN Konferansı

Kaynak: Broyles, 2011: 56 aktaran: Tüfenkçi, 2006: 41.

1.2.2. Çevre Eğitiminin Amaçları

Çevre eğitiminin temel amacı çevre bilincine sahip, yaşamış olduğu çevreyi seven, koruyan ve güzelleştiren, doğal kaynakları israf etmeden kullanan, çevrenin kirlenmesine karşı önlemler alabilen (Genç ve Karabal, 2010: 132) ve aynı zamanda çevresel sorumluluk taşıyan (Özdemir, 2010: 132) bireyleri yetiştirmektir. Özdemir (2007: 25), çevre eğitiminin amaçlarını aşağıdaki şekilde açıklamaktadır:

- Çevreye karşı duyarlı olma,
- Çevrenin oluşturmuş olduğu problemlere yönelik farkındalık ve duyarlılık sağlama,
- Çevreyle ilgili gereken bilgileri toplama ve anlayışlı olma,
- Çevresel problemlerin çözülmesi için çeşitli katkılar sağlama,
- Çevresel problemleri tanımak aynı zamanda çözmek için çeşitli becerileri geliştirme.

Çevre eğitiminin öne çıkan hedefleri, benimsenen yaklaşımlara göre farklılık göstermektedir. Bu yaklaşımlardan en yaygın ve en geniş kapsamlı olanları ise; çevreye ilişkin eğitim, çevreden eğitim ve çevre için eğitim yaklaşımlarıdır. Geray, (2002) bu yaklaşımları aşağıdaki şekilde açıklamaktadır:

- Çevreye ilişkin eğitim: Çevreye ilişkin eğitim kırsal kaynakların korunması için ortaya çıkmış bir yaklaşımdır. Teknik merkezli bir anlayışa sahip olduğu için ekoloji ve çevre konuları için yetersiz görülmektedir.
- Çevreden eğitim: Çevreden eğitim yaklaşımı ile çevre eğitim ortamı olarak düşünülmektedir. Buluş yoluna dayalı bir çevre eğitimi ile çevreyi tanıma ve çevre farkındalığı geliştirme açısından uygun bir yaklaşımdır.
- Çevre için eğitim: Çevre için eğitim anlayışıyla amaçlanan insanın çevre konularında eğitilme sürecini kapsamaktadır. Bu yaklaşım ile bireylerde çevre ile ilgili bilgilenme, bilinçlenme, geliştirme, koruma vb. gibi davranışları oluşturmayı hedeflemektedir (Özdemir, 2007: 26).

Her ne kadar yaklaşımları farklı olsa da tüm çevre eğitimlerinin ortak yönü, çevrenin ve sorunlarının farkında olan, çevrenin korunması için gereken bilgi, farkındalık ve becerilere sahip bireyler yetiştirmektir. Çevre eğitiminin etkin bir şekilde verilmesi ile gelecek kuşakların çevre sorunlara karşı farkındalık geliştirmiş, duyarlı ve sorunların çözümünde katkı sağlayan bireyler yetiştirilmesi mümkün olabilecektir (Gülay ve Önder, 2011). Türkiye on birinci kalkınma planında (2018: 83), çevre eğitimi ile çevre duyarlılığı ve bilincinin artırılarak canlıların yaşamına ve

çevre konularına duyarlılık geliştiren nesillerin yetiştirilmesi gerektiği belirtilmektedir. Çolakoğlu (2010: 151) çevre eğitiminin çevrenin geliştirilip iyileşmesinde ve korunmasında önemli bir araç olduğunu söylemektedir. Bu sayede bireyde çevre bilgisi ve bilinci kazandırılacağı ve aynı zamanda geliştirilen pozitif tutumlar ve davranışlar sayesinde doğal kaynakların kullanımında, tüketim alışkanlıklarında ve sürdürülebilir kalkınmada olumlu yönde değişikliklere sebep olarak çevre sorunlarının çözümünde etkili olacağını belirtmektedir. Yaşar, Ünal, Kaya ve Uyanık (2012: 31) da çevre eğitimi, çevre sorunlarının önüne geçilmesinde en etkin yol olduğunu belirterek çevre eğitimi bireyin çevre hakkında bilgilenmesi ve çevresel farkındalık geliştirmesi olarak tanımlamaktadır. Hayat boyu süren bir eğitim olarak kabul edilen çevre eğitimi sayesinde bireylere çevreye yönelik ilgi duyma, farkındalık sağlama, bilgili olma, beceri sağlama, toplumsal ve kişisel sorumluluk duyguları kazandırılmaktadır (Acar ve Morkoç, 2011: 23). Kahyaoğlu ve Özgen, (2012: 174) doğanın dengesinin korunması ve sürekliliğinin sağlanmasının yaşam boyu sürdürülecek etkili bir çevre eğitimi ile gerçekleşeceğinin önemini vurgulamaktadır. Kesicioğlu ve Alisinanoğlu, (2009: 42) çevre eğitimi ile toplumun sağlıklı bir şekilde yaşamını sürdürmesinin ve sağlıklı bir çevre ile etkileşim içinde bulunmasının önemini belirtmektedir. Çevre eğitiminin günümüz sorunlarının çözümü ve çevre hakkında bilinç oluşturmalarının yanında gelecekte meydana gelecek çevre sorunlarının önüne geçebilmesi için de varlığı önem taşımaktadır (Sabo, 2010: 57).

Görüldüğü gibi bireylerin içinde barındığı çevre hakkındaki bilgi, beceri, tutum ve farkındalıklarını geliştirmek amacıyla yapılan eğitim uygulamalarını kapsayan çevre eğitimi bireylerin sosyal ve akademik yaşantılarında, fen bilimleri dil-sanat, toplumsal çalışmalarda ve matematikte de çeşitli yararlar sağlamakta (Balkan-Kıyıcı, 2009: 178) aynı zamanda bireylerin problem çözme, karar verme ve eleştirel düşünme becerilerinin gelişiminde önemli rol oynamaktadır (Çamur ve Vaizoğlu, 2007: 301). Coğrafya, ekonomi, tarih ve sosyoloji gibi alanlarda derinlemesine anlayış geliştiren disiplinlerarası çevre eğitimi kalıcı davranışların meydana gelmesinde de büyük rol oynamaktadır (Geçmiş ve Salı, 2014: 28). Birçok alanı birleştirmesi nedeniyle disiplinlerarası bir eğitim olarak kabul edilen çevre eğitimi problem çözme becerilerinin iyileştirilmesi ve çocukların tecrübe kazanmalarına fayda sağlaması nedeniyle bilim eğitimi olarak da adlandırılabilir (Baykal ve Baykal, 2008: 6;

Küçükçankurtaran, 2008: 176). Piller, (2002) çevre eğitiminde insan ve doğa arasındaki bağlantının karmaşıklığı sebebi ile farklı disiplinlerden yararlanmanın gerekliliğinden söz etmektedir. Çevre eğitimi uygulamaları sonucunda yeni kuşakların kendi gelecekleri için; içinde buldukları çevreyi koruma ve bu doğrultuda aktif rol oynama içgüdüleri meydana gelebilmektedir (Balkan-Kıyıcı, 2009: 178).

Louv'a göre, (2012: 247) çevre eğitiminin bireylere ve topluma olan katkıları aşağıdaki şekilde özetlenebilir;

- Kişilerin psikolojik ve bedensel sağlığına katkı sağlamak suretiyle, günlük yaşam kalitesini arttırmak
- Kişilerin duyuşsal, bilişsel ve psiko-motor öğrenme durumları dışında, sosyal ve öz bakım yeteneklerini desteklemek
- Sadece kişilerin değil tüm toplumun becerilerini destekleyerek çevreye yönelik bilinç geliştirmek
- Çocukların yaşadıkları çevrenin önemini fark etmelerini sağlayarak çevreye olan duyarlılıkları da ön plana çıkarmak.
- Bir taraftan çevreyle ilgili bilgileri aktarırken diğer taraftan da aktarılan bilgilerin eylemlere dönüşmesini sağlamaktadır.

Kesicioğlu ve Alisinanoğlu, (2009: 42) çevre eğitimi ile toplumun sağlıklı bir şekilde yaşamını sürdürmesinin ve sağlıklı bir çevre ile etkileşim içinde bulunmasının önemini belirtmektedir. Etkin verilen çevre eğitimi ile çevre sorunların anlaşılması ve çözümünün kolaylaşacağı ve sağlıklı bir çevrede sağlıklı bir toplumun yaşayacağı söylenmektedir. Çevre eğitiminin günümüz sorunlarının çözümü ve çevre hakkında bilinç oluşturmalarının yanında gelecekte meydana gelecek çevre sorunlarının önüne geçebilmesi için de varlığı önem taşımaktadır (Sabo, 2010: 57).

Özetle, çevre eğitimi; çevre sorunlarının çözülmesi ve çevre ile doğanın korunması için gerekli bilgi, farkındalık, tutum ve davranışları kazandıran bunu

yaparken de farklı disiplinleri de içerisinde bulunduran bir eğitimidir. Çevre eğitimi ile ulaşılması gereken önemli amaçlardan biri; bireye sağlıklı ve sürdürülebilir bir dünya hazırlamak için çevre ile ilgili farkındalık sağlamaktır. Bireyde farkındalık sağlandığı takdirde, çevre ile ilgili değer ve davranışlarda da olumlu etkiler meydana geleceği belirtilmektedir (Robertson, 2008: 46).

Erken çocukluk döneminde çevre eğitiminin gerekçesi iki önermeye dayanmaktadır: (1) doğal çevre ile olumlu etkileşim, çocuğun gelişiminin ve öğrenmesinin önemli bir parçasını oluşturur ve (2) doğal çevreye saygı ve özen, çocukluk döneminde geliştirilmediği takdirde bu tür tutumlar yetişkin yaşamında gelişemeyebilir (Kahn ve Kellert, 2002). Erten (2005: 99) ve Göregenli (2015: 216) çevre eğitimine ne kadar erken yaşta başlanırsa o denli etkili olacağını, çocukluk döneminde verilen bir eğitim ile oluşturulan ilgi ve tutumun gelecekte istenilen noktaya gelmek için sağlam bir temel olduğunu vurgulamaktadır. Yaşamın ilk yıllarında verilen çevre eğitimi sayesinde çocuklar kişiliklerini geliştirebilmekte ve yaşadıkları dünyaya ilişkin bir bakış açısı kazanabilmekte, değerler yaratabilmekte (Green, Kalvaitis ve Worster 2016), günümüz teknoloji kullanımının olumsuz yönlerinden uzaklaşabilmekte (Orr, 2002) ve böylece aktif öğrenme ve bilimsel düşünme becerilerini geliştirebilmektedirler (French, 2004). Gülay, (2011: 242) erken yaşta çocuklara verilecek olan çevre eğitiminin gelişimsel, çevresel ve toplumsal sebeplerden önemli olduğunu, çevre eğitiminin düzen ve sistem içerisinde uygulandığı takdirde çevre eğitiminin yaygınlaşacağını vurgulamaktadır. Ancak, Gülay ve Ekici'nin (2010) yapmış olduğu çalışma sonucunda Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 36-72 aylık çocuklar için hazırlanan Okul Öncesi Eğitim Programı içerisinde çevre ile ilgili amaç, kazanım, belirli gün ve haftaların yeterli düzeyde olmadığı ortaya konulmuştur. Bu durum Türkiye'de küçük yaş grubu olan okul öncesi dönemde çocuklara çevreyi tanıtan ve çevre konusunda farkındalık oluşmasını sağlayan bir çevre eğitimi sistemine gerek duyulduğunu göstermektedir.

1.2.3. Okul Öncesi Dönemde Çevre Eğitimi

On dördüncü Milli Eğitim Şurası'nda Okul Öncesi Eğitim, *“0-72 ay grubundaki çocukların gelişim düzeylerine uygun ve bireysel farklılıklarını göz önüne alan, zengin bir çevre imkanı sağlayan, onların bedensel, zihinsel, duygusal ve sosyal*

yönden gelişmelerini destekleyen, onları toplumun kültürel değerleri doğrultusunda iyi bir insan ve iyi bir vatandaş olarak yetiştiren temel eğitim içerisinde yer alan bir eğitim süreci” olarak tanımlanmaktadır (MEB, 1993). Okul öncesi dönem, çocukların merak duygularını yoğun yaşadıkları bir dönem olduğundan çocuklar yaşadıkları dünya ile ilgili sorular sorarak (Yaşar, vd., 2012) öğrenmenin ve gelişimin en hızlı ve kalıcı olduğu dönemde (Aral, Kandır ve Can Yaşar, 2003) çevreyi keşfetmeye çalışmaktadırlar. Bu özellikleri onların çevreye karşı ilgi duymasını, bilgi edinmesini ve çevreye karşı olumlu tutum ve davranış geliştirmelerini sağlamaktadır (Yaşar vd., 2012). Başal, (2015) okul öncesi dönemde sağlanacak çevre eğitiminin hem çocuğun kişilik ve zihinsel gelişimine hem de gözlem, sınıflandırma ve iletişim gibi akademik becerilerinin gelişimine olumlu yönde katkıda bulunduğunu ifade etmektedir.

Aral, Kandır ve Can Yaşar, (2003) okul öncesi dönemin çevre eğitiminin temelini oluşturduğunu belirtmektedir. Benzer şekilde, Kahn ve Kellert (2002) okul öncesi dönemde çocuklara doğal çevre ile olumlu etkileşim kazanma ve doğal çevreye saygı ve özen gösterme kavramlarının yaşamının ilk yıllarında gelişmesi gerektiğini belirtmektedir. Smith (2001), çevreye yönelik tutum ve farkındalığın okul öncesi dönemde şekillenmeye başladığını ve bu dönemde kazanılan çevre bilincinin ileriki yıllarda da çevreye karşı olumlu davranış biçimlerinin geliştirilmesinde etkili olduğunu, Horwitz ise (1996), çevreye yönelik ilginin ve doğayla birlikteliğin başladığını ifade etmektedir. Kazanılan çevre bilinci, uzun vadede, çevreye karşı olumlu davranış değişikliği geliştirmede etkilidir (Erdem, 2019: 36). Bu nedenle, erken çocukluk döneminde verilecek nitelikli çevre eğitiminin uzun ve kısa vadedeki etkileriyle kritik önem taşımaktadır (Cevher-Kalburan, 2009: 25).

Akbayrak ve Turaşlı, (2017) okul öncesi dönemde çocuğun çevreye karşı olan olumlu tutum, değer ve davranışları kazanabilmesi için çevre eğitiminin öncelikle çevresel duyarlılık ve farkındalık kazandırmayı amaçlaması gerektiğini belirtmektedir. Sobel, (2014: 35) bu amaçlara ek olarak çevre sorunlarının çözülmesi konusunda çocuklara sorumluluk duygusu kazandırmayı da saymaktadır. Soydan (2013) çocuklarda çevre bilincinin gelişimi amacıyla verilecek bir çevre eğitiminde bazı yaklaşımların dikkate alınması gerektiğini vurgulamaktadır (Güzelyurt ve Özkan, 2018). Bu yaklaşımlar aşağıda ele alınmaktadır (Özdemir, 2007: 33)

Sevgi Yaklaşımı: Bu yaklaşımda çocuklara çevre sevgisi kazandırılmaktadır. Bu durumun sağlanması için çocukların doğayla etkileşim halinde olması gerekmektedir.

Tanıma Yaklaşımı: Çocukların çevreyi tanıyabilmesi için doğada bulunan doğal zenginliklerin önemli ve değerli olduğu fark ettirilmelidir.

Koruma Yaklaşımı: Bu yaklaşımın temeli; çocukların çevreyle ilgili sorunların farkında olarak çevreyi korumaya dayanmaktadır. Bu yaklaşımlar sayesinde çocuğa çevresel bir duyuş kazandırılmaktadır.

Braus ve Wood (1993), Tiflis Bildirgesinde yer alan çevre eğitiminin amaçlarını öğrencilerin gelişimsel özelliklerini temel alarak sınıf düzeylerine göre sınıflandırmıştır. Şekil 2’de sınıf düzeylerine göre ele alınması gereken çevre eğitiminin amaçları yer almaktadır.

Şekil 2

Sınıf Düzeyine Göre Ele Alınması Gereken Çevre Eğitimi Amaçlarının Dağılımı

Öğrenim Basamağı	Öncelikli Ele Alınması Gereken Amaçlar	En Az Ele Alınması Gereken Amaçlar
Anasınıfı-3. Sınıf	Farkındalık, Tutumlar	Beceriler, Tutumlar, Katılım
3. – 6. Sınıf	Bilgi, Tutumlar	Farkındalık, Beceriler, Katılım
6. – 9. Sınıf	Bilgi, Beceriler, Tutumlar	Farkındalık, Katılım
9. – 12. Sınıf	Bilgi, Beceriler, Tutumlar, Katılım	Farkındalık

Kaynak: Braus ve Wood (1993)’dan uyarlayan Haktanır, 2007: 16

Şekil 2 incelendiğinde çevre eğitiminin okul öncesi dönemden erken çocukluk döneminin (0-8 yaş) sonuna kadar farkındalık geliştirme ve tutum kazandırmanın, bilgi ve beceri edindirme ile katılım sağlamaya göre daha fazla ele alınması gerektiği görülmektedir. Diğer bir deyişle, erken çocukluk döneminde çevresel farkındalık ya da tutum geliştirmeden ileriki öğrenim kademelerinde yıllarda çevreye yönelik bilgi, beceri ve katılım gerçekleştirilmesi etkili olmayacaktır.

1.2.3.1. Okul Öncesi Dönemde Çevresel Farkındalık

Grodzinska-Jurczak, Stepska, Nieszpotek ve Bryda, (2006) çevre farkındalığını; çevre ve bileşenleri konusunda bilgiye sahip olma, çevreye karşı duyarlı olma ve çevreyi korumada etkin davranışlar gösterme olarak tanımlamaktadır. Gadenne, Kennedy ve McKeiver, (2009) bireyin çevrenin ve ortaya çıkabilecek sorunların farkında olduğunda yaptıkları her davranışta çevreyi düşünerek hareket etmelerinin beklendiğini belirtmektedir (Erol, 2016: 24). Stepath (2004), çevreye yönelik tutumların artmasının çevresel farkındalığı da arttırdığını söylemektedir.

Bireylerin çevre sorunlarının çözümüne yönelik yaptığı davranışlara bakılarak çevreye yönelik duyarlılıkları belirlenmektedir. Çevre duyarlılığının bilinçli bir şekilde algılanması ile ise çevresel farkındalık oluşmaktadır. Ancak bunun sonrasında bilinçli farkındalık davranışlara dönüşebilecek ve çevrenin korunması için faaliyetler gerçekleştirilebilecektir (Özbebek-Tunç, Akdemir-Ömür ve Düren, 2012: 230). Gülay, (2011) yaşamın ilk yıllarında verilen çevre eğitimi sayesinde, çocukların çevreyi tanıyan ve çevreye karşı duyarlılık kazanmış ve çevresel farkındalığı gelişmiş bilinçli nesiller olacağını vurgulamaktadır.

Çevresel farkındalık geliştirmeye dönük eğitim sürecine ne kadar erken başlanırsa çevresel farkındalık da o kadar erken kazanılmaktadır (Erten, 2004: 65; Göregenli, 2015: 216). Samuels, (2012: 135) yaşamın ilk yıllarında verilen çevre eğitiminin gerekçeleri arasında küçük yaştaki çocukların yetişkinlerle karşılaştırıldığında eğitime karşı daha duyarlı olmaları ve alınan eğitiminin uzun dönemde etkisinin görülmesi olarak açıklamaktadır. Özellikle okul öncesi dönemde oluşan değer yargıları ve tutumlar, doğaya olan ilginin ve sevginin de erken yaşta başlamasını sağlamaktadır. Okul öncesi dönemde kazandırılan çevresel farkındalık sayesinde çocuklar daha ilkökul çağına gelmeden çevre konusunda bilinçli hale gelebilmekte (Aydın, 2008: 17); böylelikle çevreye karşı daha duyarlı davranışlar sergilemektedirler (Grodzinska vd., 2006: 65).

Kandır, Yurt ve Kalburan (2012: 321) erken çocukluk döneminde başlayan çevre eğitimiyle çocuğun doğayla olan ilişkisinin kurulmasının sağlanmasının yanında çocukların gelişim alanlarının desteklendiğini de belirtmektedir. Çevre eğitimi çocuğun öz bakım, fiziksel, duyuşsal, bilişsel ve ahlaki becerileri gibi tüm gelişim

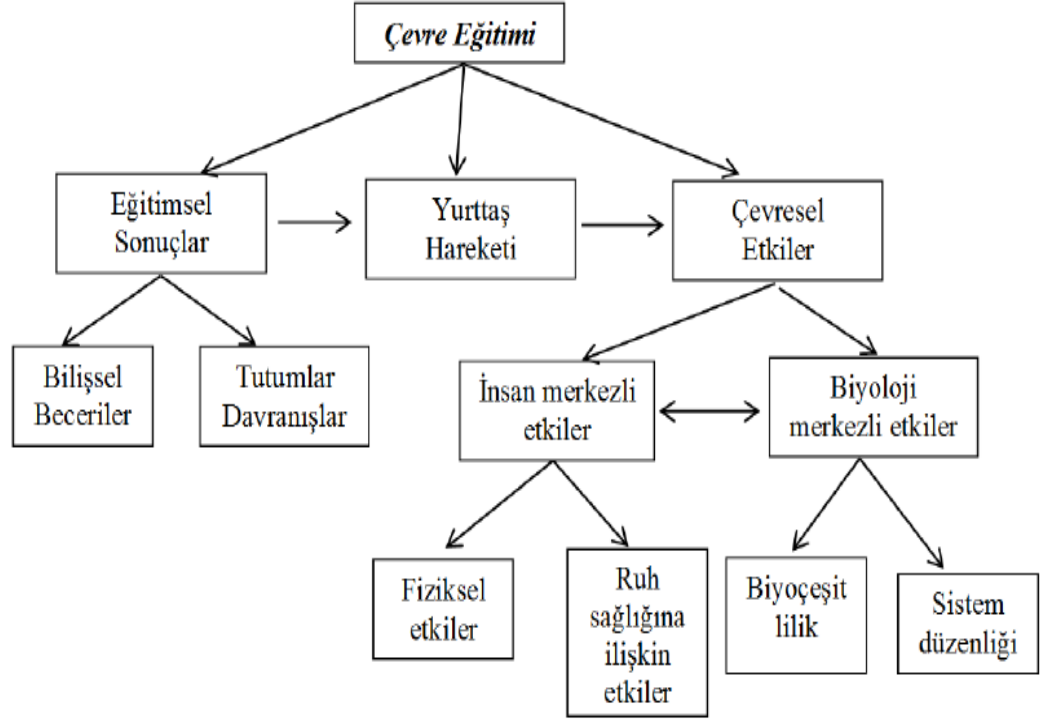
alanlarını ve davranışlarını etkilemektedir (Benzer ve Şahin, 2013: 386). Benzer ve Şahin (2013) okul öncesi dönemde çocuklara verilen çevre eğitiminin katkılarını aşağıdaki şekilde açıklamaktadır;

- Çevre eğitimi çocukların doğayla ilgili pozitif deneyimler elde etmelerini sağlar; doğal dünyanın ne demek olduğunu ve kendilerinin kim olduğunu anlamalarını sağlar.
- Çevre eğitimi çocukların öz bakım, fiziksel, duyuşsal, bilişsel, etik ve estetik gelişimlerini destekler.
- Çevre eğitimi çocukların bedensel gelişimini arttırarak kas gelişimlerini destekler.
- Çevre eğitimi çocukların empati becerilerini üst seviyeye çıkartarak sosyal-duygusal uyumlarını etkiler, Özgüvenlerini ve öz-kontrollerini olumlu hale getirir, yaratıcılık becerilerini geliştirir.

Soydan, (2013: 11) ise küçük yaşlarda çocuklara verilen çevre eğitiminin, çocukların sosyal etkileşimlerini ve grup çalışmalarına yatkınlıklarının arttığı, kültürel değerleri ve topluma ait olma duygusunu benimsedikleri ve yerel ve kültürel sorumlulukların farkına varıldığı belirtilmektedir. Sözü edilen bu bilgiler ışığında, erken çocukluk döneminden itibaren verilen eğitimlerin, kişilere kısa ve uzun süreli etkileri Şekil 3'te gösterilmektedir.

Şekil 3

Çevre Eğitiminin Kısa ve Uzun Süreli Etkileri

Kaynak: (Short, 2010 aktaran: Gülay ve Önder, 2011: 68)

Şekil 3’te görüldüğü gibi, çocuklara verilen çevre eğitiminin yaşamın her alanında kısa ve uzun süreli katkıları bulunmaktadır; bu katkılar bireye eğitimsel katkılar sağladığı gibi, yurttaşlık anlamında da katkı sağlamakta ve bunların her ikisi birden çevre üzerinde önemli etkiler oluşturmaktadır. Bu faktörler birbirleriyle ne kadar uyumlu ve ilişkili olursa çevresel farkındalık da o düzeyde kalıcı gerçekleşecektir. Cevher-Kalburan, (2009: 2) çocukların buldukları çevreyle ilgili yeterli seviyede bilgilerinin, olumlu davranışlarının ve çeşitli alışkanlıklarının kazandırılmasında yakın çevresinin de büyük katkısı olduğunu söylemektedir. James ve Bixler, (2010: 47) okul öncesi dönemde verilen çevre eğitiminin hangi bağlamlar içerisinde verilmesi gerektiğini aşağıdaki şekilde açıklamaktadır:

- *Sistemler:* Çocukların yaşamış oldukları ve öğrenmiş oldukları sistemler olarak adlandırılmaktadır. Örnek vermek gerekirse; aileleri, toplumu bir araya getiren insanlar, bitkiler ve hayvanlardır.

- *Dayanışma/Birlik ve Beraberlik:* İnsanların doğayla ve diğer insanlarla ilişki kurmasına dayanışma adı verilmektedir. Söz gelişi, doğadan gelen, yenilen, giyilen, içilen her şey doğadan elde edilmektedir. Doğa kişileri etkiler bununla beraber kişiler de doğayı etkilemektedir.
- *Yaşamın Sürdürüldüğü Bölgenin Önemi:* Çocukların yaşamlarını sürdürdüğü yerlerdeki kokular, ışıklar ve sesler çocuklar için oldukça önemlidir.
- *Yaşam Boyun Öğrenme:* Dünyayla ilgili meraklandırıcı, eleştirel düşünceye sahip olma, problemleri çözebilme ve işbirliği yaparak öğrenme yeteneklerini geliştirme, yaşam süresi boyunca öğrenme için oldukça önemlidir.

Çocuk çevre eğitimi ile yaşadığı çevreyi tanıyıp, çevresinde bulunan diğer canlı varlıklar ile iletişimde bulunmayı öğrenmektedir. Duyu organları aracılığıyla içinde bulunduğu bölgenin özelliklerini keşfederek hayat boyu yaşayacağı çevrede problem çözme ve işbirliği gibi becerilerini geliştirebilecektir. Çocuklara çevresel becerilerin kazandırılması ve çevresel farkındalıklarının gelişimi de ancak etkili, sistematik, çocuk merkezli, esnek ve nitelikli olarak hazırlanmış çevre eğitim programlarının hazırlanması ve uygulanmasıyla mümkündür (Erdem, 2019; Güler (2012: 56; Robertson, 2008). Gülay ve Önder' e göre, (2011) okul öncesi dönemde çevre eğitim programı geliştirilirken programda ele alınacak konular programın amaçlarına, öğrencilerin gelişimsel özelliklerine okulun ve öğrencilerin ihtiyaç ve yeterliliklerine, içinde bulunulan çevrenin kültürel ve coğrafi özelliklerine ve çevresel koşullara göre belirlenmelidir. Short'a göre (2010: 11), çocuklarda çevresel farkındalık geliştirilmesinde önemli rol oynayan çevre eğitimi programları (a) toplumun yapısına yönelik geliştirmeler yapmalı; (b) bireysel ve grup çalışmalarına yönelik olmalı ve (c) çocukların yaşamları boyunca oluşacak olan etik değerlerini geliştirmeyi hedeflemelidir. Bu özellikler doğrultusunda erken çocukluk döneminde hazırlanan bir programda çocuklara verilebilecek olan çevre konularını Gülay ve Önder (2011), aşağıdaki gibi belirtmektedir:

- Bitkiler,
- Hayvanlar,
- Hava,
- Su,
- Toprak,
- Geri dönüşüm,
- Enerji kaynakları.

Alanyazında, okul döneminde çevresel farkındalığı ele alan tüm bu araştırmalar ışığında ortaya çıkan sonuçları aşağıdaki şekilde özetlemek mümkündür:

- Çevresel farkındalık sadece örgün eğitim içerisinde değil yaygın eğitimle de sağlanmaktadır. Çocuklara verilecek eğitimler belirli bir zaman ya da mekanla sınırlı olmadan her zaman ve her yerde verilen eğitimlerle sağlanmalıdır (yaşam boyu öğrenme)
- Okul öncesi dönem çocuklarında çevresel farkındalık kazandırmaya dönük konular; bitkiler, hayvanlar, hava, su ve toprak unsurları, geri dönüşüm, enerji kaynaklarının kullanılması ve tüm bu unsurları korumanın önemi olarak ele alınabilir.
- Çevresel farkındalık geliştirilmesinde, çevrenin bir sistem olduğu ve bu sistemin tüm canlılarla birlikte ele alınması gerektiği; diğer bir deyişle insanların da çevrenin doğal bir parçası olduğu fikri öne çıkmaktadır.
- Çevresel farkındalık bilgi ve tutumun içi içe geçtiği bir kavramdır; bilgi olmaksızın tutum geliştirilemeyeceği gibi bilgi sadece kavramsal olduğunda da farkındalık geliştirilemeyecektir. Dolayısıyla çevresel farkındalığı, onunla ilişkili bir unsur açısından ele alarak açıklamak gerekirse (söz gelişi toprak); (1) toprakla ilgili kavramları, (2) toprağın yapısı ve özelliklerini, (3) altında veya üstünde yaşayan canlıları, (4) toprağın tüm canlılar için önemini ve (5) toprağın korunmasını ele almalıdır.
- Çevresel farkındalık ile ilgili yaklaşımlar çocuklara doğal çevreye dönük sevgi aşılamak, doğada bulunan doğal zenginliklerin önemli ve değerli olduğu fark ettirmek ve çocukların çevreyle ilgili sorunların

farkında olarak çevrede bulunan doğal kaynakları korumaya dayanmaktadır.

Alanyazında okul öncesi dönem çocuklarına çevresel farkındalık kazandırmaya yönelik çalışmalar (Akbayrak ve Turaşlı, 2017; Altınsoy, 2018; Aydın ve Aykaç, 2016; Erdem 2019; Onur, Çağlar ve Salman, 2016; Yalçın, 2013) çoğunlukla örgün eğitim içerisinde yer alan çevresel farkındalık geliştirmeye yönelik çalışmalardır. Öte yandan, yaygın öğrenme bağlamında çevresel farkındalığa yönelik çalışmalar (Ada ve Kartal, 2019) son derece sınırlı kalmaktadır. Oysa, araştırmanın alanyazın bölümünde de ortaya konduğu gibi, günümüzde özellikle büyük şehirlerdeki çocuklar doğal çevreden uzak kalmakta, doğal çevre ile yeterince etkileşim fırsatı yakalayamayan çocuklar doğaya karşı ilgisiz büyümekte (Kesicioğlu ve Alisinanoğlu, 2009) ve çevre ile ilişkileri de oldukça kısıtlı hale gelmektedir (Ağyar, 2014: 116) Zamanlarının büyük bir kısmını teknolojik ürünlerle ve oyun araçlarıyla geçiren çocuklar doğal yaşamın bir bütünü olarak değil de doğal yaşamdan ayrı bir hayat sürmeyi benimsemektedirler. Bu araçların çocukları oyalamak adına kontrolsüzce kullanımından ortaya çıkan olumsuz birçok etkisi bulunsa da (Güngör, 2014: 216) kontrollü kullanıldığında toplumsal öğrenmelerini gerçekleştirebilecekleri olumlu bir model olma özellikleri bulunmaktadır (Işık, 2012: 113). Ada ve Kartal, (2019) örgün eğitim dışında kalan televizyon yayınları, çizgi filmler, bilgisayar oyunları gibi yaygın öğrenme araçlarının çevre ile bire bir vakit geçiremeyen çocuklarda çevresel farkındalığı geliştirmede önemli araçlar olduğunu belirtmektedir.

Bu araçların başında gelen televizyon yayınları, görme ve işitme duyularına hitap etme durumuyla birlikte, diğer kitle iletişim araçlarından daha fazla tercih edilmektedir. Ayrıca televizyon yayınları, sesler ve renkler gibi uygulamalar doğrudan veya dolaylı yoldan birden fazla bilgi aktardığından (Becer, 2015: 12) televizyonun, bireylerin hayatında önemli bir yere sahip olduğu söylenebilir. Televizyon kanalları ve yayınları gün geçtikçe artmakta ve yayınlar her yaştaki insana uygun olarak hazırlanmaktadır (Aydın, 2018: 16). Coşkun ve Arslantaş, (2015: 2) bireylerin uyku dışında kalan zamanlarının üçte birinin televizyon karşısında geçtiğini belirtmektedir. Çocuklara yönelik yayın yapan kanalların yayın sürelerini günde 1-2 saatten 24 saate çıkartmaları bunun bir göstergesidir (Aydın, 2018: 16). Televizyon her yaştan bireyi farklı açılardan ve farklı düzeylerde etkilese de bu durumdan en fazla etkilenen kesimi

çocuklar oluşturmaktadır. Coşkun ve Arslantaş (2015) yaptıkları çalışmada, günümüz yaşantısında televizyonun, çocukların ve bireylerin hayatında önemli bir yere sahip olduğunu vurgulamışlardır. Güler (2013) sinema filmlerinin, çizgi filmlerin, reklamların ve internet oyunlarının çocuklara yönelik yapılan canlandırma yapımları olduğunu ve çizgi filmlerin çocukların etkilendiği yapımlar arasında ilk sırada geldiğini belirtmektedir.

1.3. ÇİZGİ FİLM

TDK Güncel Türkçe Sözlüğe göre çizgi film, bir konuyla ilgili olarak karakterlerinin hareketlerini belirtecek biçimde art arda çizilmiş resimlerden oluşan sinema filmi olarak tanımlanmaktadır. Hoffer, (1981:6) çizgi filmi, çizilmiş olanların hareketlendirilmesi sanatı olarak tanımlamaktadır. Çizgi filmin gücü, anlaşılmayan anlaşılır yapan, görünmeyeni görselleştiren, verilmek istenen mesajı en yumuşak hali ile veren etkin bir öğrenme sağlamasıdır (Güler, 2013:210). Güler (1989), çizgi filmlerin işlevlerini eğlendiren ve eğlendirirken öğreten, eğiten, doğruyu gösteren toplumsal davranışlar kazandırmak olarak belirtmektedir.

Çizgi film hazırlamak ve oluşturmak ekibe dayalı bir süreçtir. Yetmiş ile iki yüz arasında değişiklik gösteren insan gücüne ihtiyaç duyulmaktadır (Demir, 2013: 21). Çizgi filmlerde kullanılan efektler, renkler ve animasyonlar her yaştan insanın dikkatini çekse de (Yağlı, 2013: 709) hedef kitlesi çoğunlukla çocuklardır. Hedef kitleyi çocukların oluşturması, hikayenin belirlenmesi ve olay döngüsünün doğru bir şekilde ifade edilmesi açısından zor bir süreçtir. Ayrıca, çocukların dünyasına hitap edebilmek her zaman mümkün olmamaktadır (Bayraktar, 2014: 32).

1.3.1. Çizgi Filmin Tarihsel Gelişimi

1906'da Amerika Birleşik Devletleri'nde James Stuart Blackton tarafından çizilen "Humorous Phases of Funny Faces" (Komik Yüzlerin Mizahi Evreleri) ilk çizgi film olarak kabul edilmektedir. Bu çizgi filmlerle tahtaya komik yüzler çizilmiş ve ayrı ayrı fotoğrafları alınmıştır. Fransa'da Emile Cohl'ın yarattığı kahraman "Fantoche" hareketli filmler arasında ilk düzenli film kahramanı olarak kabul edilmektedir. Winsor McCay ise 1908'de "Little Nemo"yu (Küçük Nemo) yaparak ilk çizgi filmi

üretmiştir (Thomas, 1991: 24-26: aktaran Pazarbaşı, 2018: 32). Çizgi filmlerin eğitsel amaçlı ilk kullanımı ise 1910 yılında, filmlerin sınırsız bir öğretme potansiyeline sahip olduğunu ve eğitim sisteminde devrim yaratıp kitapların yerini alacağını savunan Thomas Edison tarafından gerçekleştirilmiştir. Edison'un bu filminde "The Man Who Learned (Öğrenen Adam)" pastörize sütün tehlikeleri anlatılmıştır (Can, 1995: 67).

Türkiye'de çizgi filmler ilk kez 1867 yılında karikatür çalışmaları olarak ortaya çıkmıştır. Tanzimat döneminde Karagöz ve Hacivat tipleri oluşturulsa da o dönemde karikatürlere ait istenilen düzeye ulaşamamıştır. 1930'lu yıllardan itibaren, yurtdışında yapılan çizgi filmler Türk sinemasında gösterilmeye başlamıştır. Bu çizgi filmlerin ilk örneği 1932 yılında Disney yapımı "The Skeleton Dance" (İskeletin Dansı) filminin gösterimidir (Kaba, 2014: 176). Karikatürist Cemal Nadir Güler, 1932 yılında yarattığı ilk Türk çizgi roman karakteri olan "Amca Bey" karakterini çizgi filme çevirmek için çalışmalar yapmış ancak dönemin şartlarından dolayı bu deneme başarısız olmuştur (Sipahioğlu, 2007: 67). 1948-1949 tarihleri arasında sanat yönetmenliğini Yüksel Ünal'ın yaptığı "Evvel Zaman İçinde" isimli sinema filmi çalışması Türkiye'de üretilen ilk uzun metrajlı animasyon filmidir (Sevim, 2013: 16). 1950'li yıllarda "Keloğlan" ve Nasrettin Hoca" gibi Türk masal kahramanlarının çizgi filmleri hayata geçirilmiştir. 1960'lı yıllara gelindiğinde, yönetmen Oğuz Aral, Tekin Aral ve Ferruh Doğan tarafından kurulan "Canlı Karikatür" adlı stüdyoda elliden fazla çizgi film oluşturulmuştur (Türker, 2011: 229). 1967 yılında ilk özgün yerli çizgi film kabul edilen "Amentü Gemisi Nasıl Yürüdü" çizgi filmi Tonguç Yaşar tarafından oluşturulmuştur. 1978 yılında TRT, yabancı yapım çizgi filmlere alternatif olarak yerli yapım çizgi filmlerin (Boğaçhan, Evliya Celebi, Ateş Benice) üretilmesi kararı almıştır. 1980'lerde TRT desteğiyle artan çizgi film üretimleri 1990'larda yeniden azalmaya başlasa da 2008 yılında TRT Çocuk kanalının kurulmasıyla 3D çizgi filmlerin ağırlıklı olduğu yapımlarla yerli çizgi film üretimi yeniden artmaya başlamıştır (Kaba, 2014).

Türkiye'de çizgi filmlerin, kimi gelişmiş ülkelerle karşılaştırıldığında, istenen düzeyde gelişmemesi teknolojik ve teknik nedenlerin yanı sıra çizgi film konusunda eğitim veren yerlerin az olması ve verilen eğitimlerin yetersiz olmasıyla açıklanmaktadır (Demir, 2013: 21). Türkiye'de hazırlanan çizgi filmler bütün olarak

ele alındığında, macera içeren karakterlerin duygusal karakterleri geride bıraktığı, özellikle TRT döneminin duygusal ve çocuksu çizgi filmlerinin yerini macera tarzı yapımların aldığı gözlenmektedir (Ayan, 2016: 14). Kaba, (2014: 167) Türkiye'deki çizgi film pazarına tüm dünyada olduğu gibi Japon yapımı, macera alanında çizgi filmlerin dahil olduğunu ve izlenme oranlarının yüksek olduğunu belirtmektedir. E布伦, (2015: 9) ise Türkiye'de eğlence amaçlı ya da öğretici çizgi filmlerde zaman zaman şiddet içeren öğelere de rastlanıldığını söylemektedir.

1.3.2. Çizgi Filmlerin Özellikleri

Çizgi filmlerin özellikleri; biçimsel özellikler, evrensel özellikler ve karakter özellikleri başlıkları altında ele alınmaktadır.

1.3.2.1. Çizgi Filmlerin Biçimsel Özellikleri

Güler, (2013: 211) çizgi filmlerin çocukların benlik duygusunu iki yönden etkilediğini ifade etmektedir: (a) aktarılan içerik, davranışlar, sözler, iletilecek konu ve (b) iletilecek konunun sunuluş şekli. Çizgi filmlerin çekici olmasını sağlayan, biçim ve içerik durumları, birbiriyle uyum içinde olup, birbirini tamamlayan öğelerdir. Çizgi filmlerde ele alınan renkler, ışıklar ve çizgiler çizgi filmlerin biçimsel özelliklerini oluşturmaktadır.

Bebka, (2017: 23) renklerin evrensel bir özellik içerdiğini vurgulamaktadır. Çizgi filmlerin her karesinde karşılaşılan renkler, çocukların dikkatini çekerek kolay bir şekilde algılanmasını sağlar. Renklerden diğerlerine oranla daha dikkat çekici olarak görülenleri ise üç ana renk olan kırmızı, sarı ve mavi renkleridir. Aydın, (2018: 9) renklerin çizgi filmin içeriğine göre çeşitlilik gösterdiğini belirtmektedir. Doğru, güzel ve iyi renkler çoğunlukla canlı renklerle verilirken, yanlış, çirkin ve kötü renkler koyu renklerle gösterilir; kızgınlık koyu mavi, beğenme açık mavi, bir düşüncenin ortaya çıkması ise yeşil renkle yansıtılır.

Çizgi filmlerde ışık, karakterlerin düşüncelerini ve duygularını ortaya çıkarmak amacıyla kullanılmaktadır. İyilik yüksek ışıklandırma, karamsarlık ve kötülük ise düşük ışıklandırma ile gösterilmektedir. Işık çoğunlukla çizgileri ve renkleri bütünleyecek şekilde ele alınmaktadır (Guru, Nabi ve Raslana 2013: 4). Çizgi filmlerin

ana unsurlarından biri olan şekiller çoğunlukla geometrik biçimler ve hareketler şeklinde yer almaktadır (Kalaycı, 2015: 257). Çizgiler farklı boyut ve genişliklerle çeşitli anlamları ortaya koyarken daireler, çizgi filmlerin sevilmesini sağlayan karakterlerin çiziminde kullanılmaktadır (Güler, 2013 aktaran: Demir, 2019).

1.3.2.2. Çizgi Filmlerin Evrensel Özellikleri

Çizgi filmlerin aktarmış olduğu mesajların evrensel anlam içermesinin, bir pazarlama stratejisi olduğunu dile getiren Özgökbel, (2011: 9), televizyon kanallarının çoğunlukla düşük maliyet içeren ve stüdyo ortamında gerçekleştirebilecekleri programları tercih ettiklerini vurgulamaktadır. Özakar ve Koçak'a göre (2012: 54) çizgi filmleri hayata geçiren kişiler dünyayı ortak bir pazar olarak görmekte; farklı kültürlerle ve etnik kökenlere ulaşmayı amaçlamaktadırlar. Çizgi filmlerin farklı kültürlerde de yayın hayatına geçebilmesi için birden fazla unsurun dikkate alınması gerekmektedir. Söz gelişi, çizgi film karakterlerinin ağız hareketleri, kıyafetleri, saç-baş, araba, uçak gibi unsurların minimize edilmiş şematik sunumlarıyla hiçbir moda akımına bağlı kalınmayarak yıllarca tekrarlanabilme imkanına sahip olmaları evrensellik açısından önemli bir biçimi ortaya koymaktadır (Akkuş, Yılmaz, Şahinöz ve Sucaklı, 2015: 358).

İzleyicilerin sadece jenerik müzikte, anons müziğinde veya bitişte yapımcı ülke hakkında bilgi edindiğinden bahseden Duran, (2011: 79) çizgi filmlerin içeriklerinin dünyanın her bölgesine ve kültürüne uygun şekilde hazırlanması gerektiğini ve kahramanların, fiziki karakterleri ve yaşam biçimlerinin de evrensel bir değişime uğratıldığını söylemektedir. Çizgi film konularının ve karakterlerinin düşsel, aynı zamanda canlandırıcı olmasının zaman ve uzam ile ilgili hususları da etkilediğini ifade eden Alicenap (2015: 17), çizgi filmlerde yaşanan olayların belirli bir dönemi temel almamasının ve insanların veya tiplerin evrimleşme durumunu göstermemesinin evrensel bir ileti verme kaygısından meydana geldiğini vurgulamaktadır. Bu açıdan bakıldığında çizgi filmlerin zamandan ve mekandan bağımsız olduğu söylenebilir.

1.3.2.3. Çizgi Film Karakterlerinin Özellikleri

Oruç, Tecim ve Özyürek, (2011: 286) çizgi filmlerde var olan hayvanların, doğal ortamların, çocuk karakterlerin ve fantastik olayların çocukları çizgi filmlere bağlayan

etkenler olduğunu söylemektedir. Çizgi filmlerin sevilmesi ve izlenir olmasını sağlayan en önemli etkenlerden biri olan çizgi film karakterleri, Yıldız ve Deneçli, (2013: 249) tarafından insan yeteneklerini ortaya çıkaran ve gösteren, onunla bütünleşen aynı zamanda duygularını paylaşmasını sağlayan objeler olarak betimlenmektedir. Oruç, Tecim ve Özyürek, (2011) çizgi filmlerde gerçek karakterlerin veya animasyon karakterlerinin varlığını sürdürmesinin, çocukları televizyona odaklamada veya reklamlara odaklamada önemli rol oynadığını dile getirmektedir. Küçük yaştaki çocuklar sevmiş oldukları animasyon karakterlerinin özelliklerini benimseyip, algılamakta, büyük yaştaki çocuklar ise bu karakterlerle duygusal bir bağ kurmaktadır (Gönenç, 2005: 1162).

Çizgi filmlerde çocukların bağ kurduğu karakterler; (1) hayvanlar, (2) insanlar ve (3) düşsel kişiler olmak üzere üç grupta ele alınmaktadır. Çizgi filmlerin tarihine bakıldığında en çok hayvan tiplerinin ön planda olduğu gözlemlenmiştir (Güler, 1989: 174). Akkuş ve diğerleri (2015) çizgi filmlerde kullanılan hayvanlar aracılığıyla, çocuğun iç dünyasını yansıtmadan yararlanıldığını ve böylelikle hayvanların dünyasının, çocukların yaratıcı düşünce durumunu da ortaya çıkardığı vurgulamaktadır. Yağlı, (2013: 711) hayvansal özelliklerin karakterlere masumiyet duygusunu aşıladığını, Akkuş ve diğerleri (2015) ise hayvansal karakterlerin çocukların duyarlı olmasında etki oluşturduğunu ifade etmektedir. Çocuklar kendilerini izlemiş oldukları karakterlerin yerine koymakta ve davranışlarını karakterlere göre şekillendirmektedir (Bayraktar, 2014: 32; İmİK, 2011: 14). Bu durum çocukların becerilerine göre kimlik oluşturmaları yerine örnek aldıkları karakter olmayı hedeflemeleri anlamına gelmektedir (İmİK, 2011: 14). Buradaki en önemli çekince, bu durumun, çocukların benlik duygusunu kaybetmesine ve kişisel gelişimlerinin etkilenmesine yol açma olasılığıdır (Bayraktar, 2014: 32).

1.3.3. Çizgi Filmler ve Çocuk

Erken çocukluk döneminde, çizgi filmlerin olumlu ve olumsuz birçok etkisi bulunmaktadır (İmamoğlu ve Şirin, 2011). Çizgi filmlerin olumlu etkileri farklı yazarlarca farklı şekilde açıklanmaktadır. Temizyürek ve Acar (2014)'a göre bu etkiler (a) öğretici durumlar oluşturmak (b) eğlendirmek, (c) hem eğlendirmek hem de eğitmek (d) doğru olanı göstermek ve (e) toplumsal paylaşım olarak sayılabilir.

Rosiek, Maciejewska, Leksowski, Rosiek-Kryszewska, Leksowski (2015) göre, çizgi filmlerin amacı eğlendirirken öğretmek olarak ifade edilmektedir. Ancak bu durum, çizgi filmlerin içeriğine ve çizgi filmlerde bulunan karakterlerin durumlarına göre değişiklik göstermektedir. Zilka (2017) çizgi filmlerin eğitimci içeriğinin yanında yenilik ve yaratıcılık içerikleri de barındırdığını belirtmektedir. Kaya (2012: 345) çizgi filmleri hem öğretici hem de bilgilendirici olarak ele almakta ve böylelikle anlaşılması zor olan bilgilerin anlaşılmasını, “hoşgörü, özgürlük, adalet, yardımlaşma” gibi ifade edilmesi, zor soyut kavramların aydınlatılmasını sağladığını vurgulamaktadır. İyi hazırlanmış çizgi filmler aracılığıyla çocukların sadece eğlenmesini değil aynı zamanda kişisel gelişimlerini, toplumsal gelişimlerini ve hayal dünyalarının zenginleşmesini sağlamak da olasıdır (Zilka, 2017: 324).

Kimi yazarlara göre çizgi filmlerin temel amacı, çocukları eğitmek, öğretmek ve doğru yolu göstermek olarak ifade edilmektedir. (Görmez, 2018: 97; Yağlı, 2013: 709). Söz gelişi Muslu, (2015: 7) çizgi filmlerin erken çocukluk döneminde okuma ve yazma becerilerini geliştirdiğini, İmamoğlu ve Şirin (2011: 38) çocukların çizgi filmler aracılığıyla yardımlaşma, paylaşma ve dostluk gibi kavramları öğrendiğini belirtmektedir. Çocukların çevresiyle olan etkileşimde, çevreye duyarlı olmasında, ailelerine karşı göstermiş olduğu tavırlarda ve okul çağında arkadaşlarına aynı zamanda öğretmenlerine sergilemiş olduğu tavırlarda çizgi filmlerin etkisi büyüktür (İmik-Tanyıldızı ve Karabulut, 2018: 87).

Yetim ve Sarıçam, (2016: 348) çizgi filmlerin eğitim alanında fayda sağlamasının, çizgi filmlerin yapısında var olan görsel hareketlerine bağlı olduğunu söylemektedir. Renklerin ve seslerin faaliyete geçirilmesiyle bilginin akılda kalması kolaylaşmaktadır. Benzer şekilde, Yayan ve Gümüüşsoy, (2016: 349) hem görsel hem de işitsel bir iletişim aracı olan çizgi filmlerin, karmaşık içerikleri sade bir hale getirerek ve görünmez olayları görselleştirerek öğrenmeyi kolaylaştırdığını savunmaktadır. Çizgi filmlerde ele alınan gerçekçi konuların eğlendirici bir hale getirilmesiyle çocukların eğlenerek öğrenmesi olasıdır (Yetim ve Sarıçam, 2016: 348).

Çizgi filmler çocukların psiko-sosyal gelişimlerinde de önemli rol oynamaktadır. Çocuklar çizgi filmlerdeki karakterlerle özdeşleştiğinden, kahramanlar çocuklar için rol model olmakta ve böylelikle problem çözme, simgesel tasarımlar,

dünyayı tanıma ve alternatif eğitim yaşantıları sağlamaktadır (Oruç, Tecim ve Özyürek, 2011: 286). Bu nedenle kahraman seçimlerinin iyi bir şekilde yapılması, çocukların kişiliğinin olumlu etkilenmesi açısından son derece önem kazanmaktadır.

Çizgi filmlerin çocuklar açısından bir diğer önemli etkisi kültür paylaşımıdır. Dünyanın çeşitli ülkelerinden aktarılan kültürler, çizgi filmler aracılığıyla çocuklara ulaşmaktadır. Çocukların farklı kültürleri öğrenmesi, sosyalleşmeyi de beraberinde getirmektedir. Günün büyük kısmını ekran başında geçiren çocuklar, farklı kültürlerin ortaya çıkaracağı etkiyle sosyalleşerek çevresine de olumlu etkiler aktarmaktadır (Serhatlıoğlu, 2006: 47).

Öztürk ve Karayağız, (2007: 83) çizgi filmlerin eğitici, sevgi ve duygu yüklü durumları yanında çocukları olumsuz yönde etkileyen özelliklerinin de olduğunu belirtmektedir. Ebeveynler çocuklarıyla iletişim kurmaktan kaçındığı zamanlarda veya onları oyalamak istediklerinde çizgi filmleri devreye sokmaktadırlar (Muslu, 2015: 7). Ancak çizgi filmler hareketli ve renkli görüntü sağlamaları nedeniyle çocukları etkisi altına almaktadır (İmik-Tanyıldızı ve Karabulut, 2018: 87). Çizgi film izleme süreleri 2 veya 4 saati aştığında, çocukların beyin fonksiyonları uyuşmakta, aynı zamanda odaklanma sorunu ve tembelleşme meydana gelmekte (Görmez, 2018: 97), fiziksel ve sosyal gelişimde eksiklikler görülmektedir (İmik-Tanyıldızı ve Karabulut, 2018: 87).

Çizgi filmlerin temel amacı, çocukları eğitmek, öğretmek ve doğru yolu göstermek olarak görülse de heyecan yaratmak için oluşturulan sahneler her zaman doğru davranışlar sağlamayabilir (Yağlı, 2013). Günümüz dünyasında çocuklar savunmasız bir şekilde çizgi filmlerin içermiş olduğu mesajlarla baş başa kalmaktadır. Bu mesajların etkileri yaş gruplarına göre farklılık gösterse de genellikle, saldırganlık eğilimi ve şiddetin (Güllüoğlu, 2012: 65; Yetim ve Sarıçam, 2016: 345) yanı sıra karar verememe durumu, obezite, saldırganlık ve uyumsuzluk durumları ve fiziksel ve sosyal gelişimde eksiklikler (İmik-Tanyıldızı ve Karabulut, 2018: 87) olarak ortaya çıkmaktadır.

Arnas ve Erden, (2006) yukarıda sayılan bu olumsuz etkileri oluşturan faktörlerin başında çizgi filmlerde yer alan şiddet sahnelerinin geldiğini vurgulamaktadır. Blumberg, Bierwirth ve Schwartz (2008: 103) yetişkinlerin izlemiş olduğu filmlerde görünen, şiddet, dehşet, intikam ve kötülük durumlarının, çizgi

filmlerde de görüldüğünü belirtmektedir. Çizgi filmlerde, sorunların çözülmesi için şiddete başvurulmakta ve şiddet içeren sahneler güldürücü bir dille aktarılarak şiddet masum ve sevimli hale getirilmektedir. Bu durum çocukların kişisel gelişimlerini de olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Bunların dışında bilim kurgu tarzı çizgi filmlerde de her türlü canavarla ve yaratıkla karşılaşmak mümkündür. Bu durum da çocukların bilinçaltını olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Nitekim bu durum resmi kurumların raporlarında da ortaya konmaktadır. TBMM Araştırma Komisyonu Raporu (2007: 16) okul öncesi çocuklarının şiddete hazır hale gelmesinde televizyonun ve bunlardaki canlı ve parlak görüntülerin payının büyük olduğunu ifade etmektedir. Rapora göre bu dönemde çocukların dikkatleri artarak gelişir, üstü kapalı olarak anlatılan olaylardan sonuçlar çıkarırlar ve karakterlerin eylemlerini ya da hareketlerini onaylar ve taklit ederler. Pembecioğlu'na göre (2006: 44) özellikle beş yaşına kadar olan dönemde, olumsuz anlamda ortaya çıkan ses veya görüntü, çocukların üzerinde yıllar geçtikten sonrasında bile görülebilen olumsuz etkiler bırakmaktadır. Çocuklar olumsuz davranış şekillerini ve şiddet durumlarını, şiddet içeren çizgi filmlerden öğrenmekte ve bu durum, çocukların psikolojilerini de olumsuz yönde etkilemektedir. Okul öncesi dönemde çocuklar çizgi film karakterlerini rol model olarak gördüğünden, çizgi filmlerdeki şiddet ve saldırganlık öğelerine maruz kalan çocuklarda okul çağına geldiklerinde saldırgan bir yapı görülebilmekte ve saldırgan yapıda olan çocukların hem arkadaşlarına ve çevresine hem de öğretmenlerine iyi bir yaklaşım sergilemeyeceği düşünülmektedir (Özakçaoğlu, 2009: 24).

Çizgi film üretimi karmaşık bir yapıya sahip olduğu için belli başlı sınırlıkları da bulunmaktadır. Bu sınırlıklardan birisi de mesajların doğru sunulma biçimidir (Görmez, 2018: 97). Hedef kitleyi çocukların oluşturması, hikayenin belirlenmesi ve olay döngüsünün doğru bir şekilde ifade edilmesi açısından zor bir süreçtir. Çocukların dünyasına hitap edebilmek her zaman mümkün değildir. Çocuklar kendilerini izlemiş oldukları karakterlerin yerine koymaktadır. Sözü edilen bu durum, çocukların benlik duygusunu kaybettirmekte ve kişisel gelişimlerini etkilemektedir (Bayraktar, 2014: 32). Erken çocukluk döneminde veya okul öncesi dönemde çocuklar büyüdükleri zaman izlemiş olduğu karakterler veya kahramanlar gibi olmak istemektedir. Bu durum çocukların becerilerine göre kimlik oluşturmak yerine “o” olmayı hedeflemelerine neden olmaktadır (İmik, 2011: 14).

Görüldüğü gibi, çizgi filmlerin çocuklar üzerinde hem olumlu hem de olumsuz birçok etkisi bulunmaktadır (Coyne ve Whitehead, 2008: 387; İmik-Tanyıldızı ve Karabulut, 2018: 87). Coyne ve Whitehead, (2008) okul öncesi dönemdeki çocukların, okul yaşantısına alışabilmeleri için eğitici ve öğretici içerikli çizgi filmleri izlemesi gerektiğini ancak çok fazla çizgi film izlenmesinin de bazı olumsuz etkileri de beraberinde getireceğini söylemektedir. Bu durumun gerçekleşmemesi için çocuklara eğitici ve öğretici çizgi filmler izletilmelidir (Özkanal, 2010: 87). Ünal ve Durualp, (2012: 96) okul öncesi dönemdeki çocukların çizgi film izlerken eğlenmenin yanı sıra dünyayı anlamak ve tanımak içinde çizgi filmleri izlediklerini belirtmektedir. Ancak, okul öncesi dönemdeki çocukların gerçek olayları değerlendirme yetenekleri sınırlı olduğundan (Tümkan, 2007: 71) bu dönemdeki çocuklara uygun ve gelişimsel özelliklerini destekler nitelikte çizgi filmler hayata geçirilmelidir.

Bu dönemlerde çocukların çizgi filmlerde gördükleri hareketleri tekrarlama ve hayata geçirme durumları olduğunu belirten Özen, (2015: 53), çizgi filmlerin kültürel ve toplumsal değerleri içermesinin, çocukların çevreye olan etkisini de etkilediğini söylemektedir. Yetim ve Sarıçam, (2016: 346) eğitici ve öğretici nitelikteki çizgi filmlerin vermiş olduğu mesajların, çocukların yaşam tarzını etkilediği gibi çevresini ve çevre algısını da etkilediği ifade etmektedir. Yazarlara göre, çizgi filmlerin çocukların yaşamış olduğu coğrafyaya ve kültüre uygun olması, toplumsal değerlerin kazanılmasını da sağlamaktadır. Toplumsal değerlerin bilincinde olan çocuklar, yaşamış olduğu çevreyle ilgili bilgiler edinmekte ve çevreye göre kendini geliştirmektedir. Dolayısıyla, doğru içerik ve formatla hazırlanmış çizgi filmler aracılığıyla genelde farkındalık oluşturma, özelde çevresel farkındalık oluşturma sağlanması mümkündür.

1.4. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

1.4.1. Türkiye Dışında Gerçekleştirilen Çalışmalar

Chandrashekar (2012) tarafından gerçekleştirilen *Effectiveness of films in propagating environmental issues- A comparison between live action and animation films* (Filmlerin çevre sorunlarının yayılmasında etkinliği-Canlı aksiyon ve animasyon filmleri arasında bir karşılaştırma) başlıklı tez çalışmasında çevresel sorunları iletme

için hangi film türünün daha iyi bir araç olduğu saptanmaya çalışılmıştır Araştırmada betimsel içerik analizi yöntemiyle iki canlı aksiyon filmi (2012 ve 8 Below) ve iki animasyon filmi (Wall-E ve Madagaskar) incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini 18-28 yaş aralığında 45 kadın ve 41 erkek olmak üzere 86 kişi oluşturmuştur. Veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen, filmlerin bilimsel temelini olup olmadığını varsa sebebini öğrenmek için tasarlanan ve her film için açık ve kapalı uçlu sorulardan oluşan anketler kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda animasyon filmlerinde çevresel mesajların açık bir şekilde ancak çevre sorunlarının daha güldürü tarzında sunulduğu ortaya konmuştur. Araştırmaya katılan eğitimciler, “Wall-E” filmini çöp azaltma ve yönetimi, “Madagaskar” filmini hayvanların kendi çevrelerinde korunması, "8 Below (Kutup Macerası)" filmini kuzey kutbundaki hayvanlar ve “2012” filmini küresel ısınma ve deprem konularında daha etkili kabul etmektedirler.

Lucas Wager (2014) tarafından gerçekleştirilen *Constructing nature through cartoons: cultural worldviews of the environment in Disney animated film* (Doğayı çizgi filmlerle inşa etmek: Disney animasyon filminde çevrenin kültürel dünya görüşleri) başlıklı tez çalışmasında animasyonlar bireyde doğa kalıbını oluşturması yönünden incelenmiştir. Pamuk Prens ve Yedi Cüceler, Bambi, Küçük Deniz Kızı ve Wall-E animasyonları betimsel içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Analizin sonucunda Walt Disney’in doğa tasvirlerinde başarısız olduğu hatta bazı örneklerinin çevreyi bozmaya teşvik edici olduğu ortaya konmuştur. Araştırmacı tarafından animasyonların doğa ve dünya görüşlerimizi etkilediği ve insanların bu etkinin farkında olması gerektiği belirtilen araştırmanın sonuçları doğrultusunda, sadece Walt Disney animasyonlarının değil diğer yapımlarda da doğa tasvirlerinin nasıl verildiği konularında araştırma yapılması gerektiği önerilmektedir.

Toledo, Yangco ve Espinosa (2014) tarafından gerçekleştirilen *Media cartoons: effects on issue resolution in environmental education* (Medya karikatürleri: çevre eğitiminde sorun çözümündeki etkileri) başlıklı çalışmada çevre eğitiminde çizgi filmlerin etkisi incelenmiştir. Deneysel araştırma yöntemi ile gerçekleştirilen çalışmada lise öğrencilerinden oluşan bir deney ve bir kontrol grubu belirlenmiştir. Kontrol grubuna film gösterimi, laboratuvar ve motivasyon artırıcı teknikler kullanılırken deney grubuna çevre eğitimi konuları üzerine medya karikatürleri

öğretim stratejisi kullanılmıştır. Araştırmada medya karikatürleri ile öğretim gören grubun geleneksel yöntem grubuna göre çevre sorunlarını çözmeye daha başarılı olduğu ve küresel sorunların çözümü için aktif ve üretken katılım sağladıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Eneh (2015) tarafından gerçekleştirilen *Effect of cartoons on pupils' interest and achievement in environmental education in basic science and technology* (Temel bilim ve teknolojiye çevre eğitiminde çizgi filmlerin öğrencilerin ilgi ve başarılarına etkisi) başlıklı tez çalışmasında çevre eğitiminin çizgi filmlerle ve geleneksel eğitim ortamlarında verilmesi karşılaştırılarak incelenmiştir. Araştırmada deneysel yöntem ile yapılan ön-test ve son-test sonucunda çizgi filmlerle verilen çevre eğitiminin geleneksel öğretim yöntemleri ile verilen çevre eğitiminden daha iyi sonuçlar aldığı ortaya konmaktadır. Araştırmada çevre eğitiminde çizgi filmlerin kullanılmasının ilgi ve başarıyı arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Small (2016) tarafından gerçekleştirilen *The value of cartoons for biodiversity conservation* (Biyçeşitliliğin korunması için karikatürlerin değeri) başlıklı çalışmada halkın iklim değişikliği, habitatların yok olması durumu, çevre kirliliği ve sorunları gibi konularda ilgisiz olduğu ve bu konular üzerinde halkın bilinçlenmesinde karikatürlerin etkisi incelenmektedir. Bu doğrultuda araştırmacı tarafından geçmişten günümüze kadar olan biyçeşitlilik karikatürleri analiz edilmiştir. Araştırmada çizgi film ve karikatürlerin çevrecilik üzerine ciddi mesajlar verdiği ve çevre konuları üzerine hem eğlendiren hem de öğreten etkili bir yol olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma, ekolojik yönelimli karikatür ve romanların biyçeşitliliğin korunmasında olumlu rol oynayacağını ortaya koymaktadır.

Ahmadi (2018) tarafından gerçekleştirilen *Promoting the environment to children through animated movie: an alternative to growing love to the environment* (Animasyonlar aracılığıyla çocuklara çevreyi tanıtmak: çevre sevgisini büyütme bir alternatif) başlıklı çalışmada animasyon filmlerinin çocuklara çevreyi tanıtmadaki etkisi incelenmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu beş animasyon film oluşturmuştur. “Happy Feet” (Neşeli Ayaklar), “Wall-E”, “The Lorax” ve “Up” (Yukarı Bak). Araştırmadaki veriler dört aşamada toplanmıştır. İlk aşamada öğretmenler,

animasyonları çocukların ilgisi doğrultusunda gözden geçirmiştir. İkinci aşamada öğretmen, öğrencilerden çizgi filmleri seyretemelerini istemiş ve üçüncü aşamada da izlenen çizgi filmler hakkında (çevre ile ilgili olarak) çocuklarla röportaj yaptırılmıştır. Dördüncü ve son aşamada ise öğretmen filmden sonra çocukların davranışsal gelişimlerini veya değişikliklerini gözlemleyip denetleyerek notlar almıştır. Araştırmanın sonucunda, izlenen çizgi filmlerin çevreyi tanıtmada uygun olduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca araştırmada çevre temalı animasyon filmlerinin sayılarının az olduğu ve titizlikle seçilmesi gerektiği belirtilmektedir. Araştırmada ayrıca, çevre temalı animasyon filmlerinin çocuklarda bilişsel, yansıtmacı, yaratıcı, pratik ve akademik alanlarda da katkı sağladığı ortaya konmaktadır.

Korfiatis, Photiou ve Petrou (2020) tarafından gerçekleştirilen *Effects of eco-animations on nine and twelve year old children's environmental conceptions: How WALL-E changed young spectators' views of earth and environmental protection* (Eko-animasyonların dokuz ve on iki yaşındaki çocukların çevre kavramlarına etkisi: WALL-E genç izleyicilerin dünyaya ve çevreyi korumaya bakış açısını nasıl değiştirdi) başlıklı çalışmada eko-animasyon olan WALL-E animasyonunun çocukların çevresel anlayışları üzerindeki etkisi incelenmiştir. Araştırmada betimsel içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın verileri, 9-12 yaş aralığında olan 84 çocuktan (35'i dokuz ve 49'u on iki yaşında) kelime ilişkilendirme yaklaşımı ve Sosyal Temsil Teorisi kullanılarak toplanmıştır. Araştırmanın sonucunda eko-animasyonların çevresel mesajların yorumlanmasında ve çocukların çevre kavramlarını geliştirmesinde olumlu etkisi olduğu ve eğitimde kullanılabilecekleri sonucuna varılmıştır.

1.4.2. Türkiye'de Gerçekleştirilen Çalışmalar

Can (1995) tarafından gerçekleştirilen *Okul Öncesi Çocuklara Yönelik Televizyon Programları İçinde Çizgi Filmlerin Çocukların Gelişimine ve İletişimine Etkileri* başlıklı çalışmada, yayınlanan çizgi filmlerin, okul öncesi çocuklarda nasıl bir gelişim ve iletişim sağladığı araştırılmıştır. Araştırmada Eskişehir ilindeki 4 anaokulundaki 4-6 yaş grubu çocuklarına kasetlere kaydedilen 4 çizgi film (Taş Devri, Ninja Kaplumbağalar, Temel Reis ve He-Man) izletilmiştir. Araştırmacı tarafından hazırlanmış olan 18 soruluk anket çocuklara, 24 soruluk başka bir anket ise

öğretmenlere uygulanmıştır. Araştırmanın sonucunda, çocukların çizgi film karakterlerinden oldukça fazla etkilendiği, onları taklit ettikleri ve oyuncaklarına onların isimlerini verdikleri de ortaya konmuştur.

Sevim (2013) tarafından gerçekleştirilen *Çizgi Filmlerin Değerler Eğitimi Açısından Karşılaştırılması* başlıklı çalışmada çizgi filmler, içerdikleri değerler bağlamında ele alınmıştır. Araştırmada betimsel içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada Uşak ilinde ana okul ve ilkokula devam eden 250 öğrencinin velisine üç yerli (Pepee, Keloğlan, Nane ile Limon) ve üç yabancı (Caillou, Marsupilami, Laura'nın Yıldızı) çizgi film hakkında açık uçlu anket uygulanmıştır. Belirlenen çizgi filmler, okul öncesi öğretim programı dikkati alınarak hazırlanan ve 11 okul öncesi öğretmenine uygulanan anket sonucunda belirlenen temalar doğrultusunda incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda, hoşgörülü olma, sevgi, saygı, adil davranma, sorumluluk sahibi olma ve dürüstlük gibi hususların çizgi filmler izlenilerek benimsendiği ortaya çıkmıştır. Çizgi filmlerdeki sevgi ve yardımseverlik değerleri konusundaki örneklerde, hayvanlarla insan arasındaki ilişkiyi içeren örnekler yer almaktadır.

Coşkun ve Köroğlu (2016) tarafından gerçekleştirilen *Pepee ve Caillou çizgi filmlerinde kavram öğretimi* başlıklı çalışmada Pepee ve Caillou çizgi filmleri kavram öğretimi ve kavramı öğrenenler açısından incelenmiştir. Betimsel tarama yöntemiyle gerçekleştirilen araştırmada veri toplama aracı olarak “Kavram Öğretimi Değerlendirme Formu” kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda çizgi filmlerin çocukların kavram öğrenmesine ve pekiştirmesine yardımcı oldukları ortaya konmuştur. Ayrıca incelenen çizgi filmlerde çocuklara kazandırılan kavramlar arasında çevre unsurlarından olan *yağmur, çöp, koyun, böcek, fırtına* gibi kavramların da yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Topkaya (2016) tarafından gerçekleştirilen *Doğal çevreye duyarlılık değerinin aktarılmasında kavram karikatürleri ile eğitici çizgi romanların etkililiğinin karşılaştırılması* başlıklı çalışmada Sosyal Bilgiler Programında yer alan doğal çevreye duyarlılık değerinin aktarılmasında kavram karikatürü ile eğitici çizgi romanların etkililiğinin karşılaştırılması amaçlanmıştır. Nicel araştırma

yöntemlerinden ön test-son test kontrol grupsuz yarı deneysel desen kullanılarak yapılan araştırma Kilis ilinde yer alan bir ortaokulun 5. sınıflarında öğrenim gören 62 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Bir gruba kavram karikatürü diğer gruba eğitici çizgi romanlarla öğretim uygulanan araştırmanın sonuçları, eğitici çizgi romanlarla öğretim gören öğrencilerin kavram karikatürleriyle öğretim gören öğrencilerden daha fazla akademik başarı sağladığını ortaya koymaktadır.

Ada ve Kartal (2019) tarafından gerçekleştirilen *Çevre problemleri ve sürdürülebilirlik açısından Su Elçileri çizgi filminin değerlendirilmesi* başlıklı çalışmada 'Su Elçileri' çizgi filmi çevre problemleri ve sürdürülebilirlik açısından incelenmiştir. Araştırma içerik analizi yöntemiyle araştırmacılar tarafından geliştirilen çizgi film analiz formu kullanılarak incelenmiştir. Araştırmada analiz edilen çizgi filmler doğrultusunda araştırmacı tarafından oluşturulan temalardan (su, çevreyi koruma, çevre problemleri, geri dönüşüm ve canlıları koruma) en fazla su ve çevreyi koruma, en az ise canlıları koruma temasına yer verildiği ortaya çıkmıştır. Araştırmanın sonucunda su elçileri çizgi filminin çevre bilinci kazandırmak için olumlu katkılar sağlayabileceği ortaya konmaktadır.

Göktepe-Duran (2019) tarafından gerçekleştirilen *Çevre eğitimi için uygun animasyon filmlerin belirlenmesi ve fen bilimleri dersi öğretim programı ile ilişkilendirilmesi* başlıklı çalışmada ortaokul öğrencilerine çevre eğitimi verilirken hangi animasyon filmlerin kullanılabilmesi incelenmiştir. Araştırmada doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda örneklem grubu içerisinde analizi yapılan animasyon filmleri için çevre ile ilişkisi doğrultusunda araştırmacı tarafından kategoriler oluşturulmuştur. Oluşturulan kategorileri ise araştırmacı, fen bilimleri dersi öğretim programlarında olan kazanımlarla ilişkilendirmiş ve analiz edilen filmlerin çevresel temaları ile fen öğretim programında yer alan bazı çevre eğitim kazanımlarının örtüştüğü ve çevre eğitiminde animasyon filmlerinin kullanılabilmesi sonucuna ulaşmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

2.YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde; araştırma modeli, örneklem, verilerin toplanması ve analizi ile geçerlilik ve güvenilirlik bölümleri yer almaktadır.

2.1.ARAŞTIRMANIN MODELİ

Bu araştırma nitel araştırma paradigmalarından doküman analizine dayanmaktadır. Nitel araştırmalarda determinist yaklaşım ön planda tutulmadığından ve olaylar arasında neden- sonuç ilişkisi kurulmadığından ve durumlara egemen olan ilişkiler ağını kendi doğal ortamında yorumlamaya veya bunların anlamlarını ortaya çıkarmaya çalışıldığından (Neuman, 2012: 224 aktaran Karataş, 2015: 64) bu çalışmada nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Nitel araştırmaların; doküman analizi (belge tarama), kültür analizi, olgubilim, kuram oluşturma, durum çalışması ve eylem araştırması gibi farklı desenlerle kurgulanması mümkündür (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Doküman analizi, genellikle araştırılan konu hakkında bilgi içeren yazılı metinlerin analizinde kullanılırken; film, video ve ya fotoğraf gibi görsel materyallerin analizinde de kullanılan bir yöntemdir. Tek başına bir veri toplama yöntemi olabileceği gibi diğer veri toplama yöntemleri ile birlikte de kullanılabilir (Bowen, 2009: 27; Yıldırım ve Şimşek, 2018: s.190). Şekil 4’te farklı araştırmacılar tarafından yapılan doküman analizi sürecinin aşamaları sunulmaktadır.

Şekil 4

Doküman Analizi Süreci

Kaynak: Kıral, B. (2020). Nitel bir veri analizi yöntemi olarak doküman analizi. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(15), 170-189.

Şekil 4’te görüldüğü gibi doküman analizi süreci her araştırmacı tarafından farklı şekillerde süreçlere sahip olsa da ortak noktalarına bakıldığında hepsi dokümandan verileri edinme, dokümanı inceleyip anlama ve analiz etme süreçlerinde birleşmektedir. Bu araştırmada doküman analizi gözden geçirme, kapsamlı inceleme ve yorumlama süreçleri içerik analiziyle birleştirilmiş ve araştırmanın sorularıyla ilgili kategoriler halinde bilgiler düzenlenmiştir. Araştırmada, örneklem doğrultusunda belirlenen çizgi filmlerin bölümlerine TRT çocuk resmi YOUTUBE sayfasından ulaşılmıştır.

2.2. ÖRNEKLEM

Araştırmada kullanılan örneklem türü ölçüt örneklemesidir. Bu örnekleme yöntemindeki temel anlayış önceden belirlenmiş bir dizi ölçütü karşılayan bütün durumların çalışılmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Çalışmada araştırmacı tarafından belirlenen ölçütler aşağıda sunulmaktadır:

1. Bu çalışmanın temel öncülü çocukların çizgi filmlerden birçok düşünce, değer ve davranışı öğrenmesidir. Bu nedenle, çalışma için belirlenen birinci ölçüt okul öncesi dönem çocuklarına uygun olarak hazırlanmış çizgi filmlerdir.
2. Devlet tarafından onaylı çocuk kanalı olması nedeniyle TRT’nin yayınladığı çizgi filmler araştırmanın ikinci ölçütü olarak ele alınmıştır. Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu (TRT) eğitim, spor, kültür, belgesel gibi pek çok yayınlara Anadolu’nun %99’una ve her yaştaki izleyiciye içerik sunmaktadır. TRT-ÇOCUK ise çocuklara yönelik animasyonların müziklerin, haberlerin ve sporların yayımlandığı çocuğa fiziksel, zihinsel, ruhsal ve ahlaki bakımdan katkıda bulunmayı hedefleyen bir yayın organıdır. Evrensel pedagojik normlarla çocukların gelişiminde destekleyici olduğu ifade edilen TRT Çocuk, Türk dilinin ve kültürünün doğru bir şekilde tanıtılmasını ve çocukların eğlenerek öğrenmesini ve öğrendikçe bilinçlenmesini amaçlamaktadır (TRT, 2021). TRT Çocuk kanalının yayın içeriği okul öncesi ve okul çağındaki çocukları kapsamaktadır. Hedeflenen amaçlar arasında çocukların sosyalleşme sürecini ve duygusal gelişimini desteklemek, farklılıklara karşı saygılı ve

duyarlı olmak gibi hedeflerin yanı sıra çevre ve doğa bilinci kazandırmak ifadesi de bulunmaktadır (TTR Çocuk, 2021).

3. Araştırmanın üçüncü ölçütü, COVID 19 küresel salgın döneminde çocukların daha da eve bağlanması nedeniyle, 2020 yılında yayınlanan çizgi filmlerdir.
4. Araştırmanın dördüncü ölçütü izlenme oranlarıdır. 2017 yılında TRT Çocuk kanalı reyting listelerinden çıkarıldığı için en çok izlenme bilgilerine ulaşılamamaktadır. Günümüzde ise internet ve sosyal medyalar üzerinden videolar izlemek daha yaygın ve olası hale geldiğinden TRT Çocuk resmi Youtube sayfasında 2020 yılında paylaşılan çizgi filmler arasından en yüksek izlenme oranına sahip çizgi filmler seçilmiştir.

Örnekleme ölçütlerine göre TRT Çocuk resmi Youtube sayfasında 2020 yılında yayınlanan toplam 10 çizgi film seçilmiştir. Toplamda 188 bölüm arasından hangi çizgi filmlerin izleneceğine karar vermek için her bir diziyeye ait bölümlerin izlenme oranlarının ortalaması alınmış ve ortalamanın üstünde olan 93 bölüm araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. İncelenen çizgi filmler, 2020 yılında yayınlanan bölüm sayıları ve izlenen bölüm sayıları Tablo 1’de sunulmaktadır.

Tablo 1

Çizgi Filmler, Yayınlanan Bölüm Sayıları ve Analiz Edilen Bölüm Sayıları

İncelenen Çizgi Filmler	Yayınlanan Bölüm Sayısı	Araştırma Kapsamında İncelenen Bölüm Sayısı
Trafik Tayfa	13	7
K. Pengu ve Arkadaşları	13	7
Su Elçileri	7	3
Mavi Dünya	13	5
Nasreddin Hoca	14	6
Akıllı Tavşan Momo	10	5
Elif ve Arkadaşları	19	16
Aslan	41	21
Ege ile Gaga	37	12
Kare	21	11
TOPLAM	188	93

İncelenen çizgi filmlerle ilgili genel bilgilere aşağıda yer almaktadır.

Trafik Tayfa

Trafik Tayfa serisi Rafadan serisinin farklı bir versiyonu olarak yer almaktadır. Yapımcılığını ve yönetmenliğini İsmail Fidan'ın üstlendiği yayın, Ankara'da ISF Studios şirketi tarafından gerçekleştirilmektedir (ISFStudios, 2021). TRT Çocuk ve Emniyet Genel Müdürlüğü Trafik Başkanlığı ile ortak yürütülen bir proje olan Trafik Tayfa çizgi filmi ile, çocukların trafikte geçirdiği sürenin giderek artması ve araç trafiği kadar yaya trafiğinin de yoğunlaşması nedeniyle, trafik kurallarının erken yaşta öğrenilmesi amaçlanmaktadır (Kaplan, 2020). Trafik tayfa çizgi filminin bölümleri, bölümlerin uzunluğu ve TRT Çocuk Youtube kanalındaki izlenme oranları Tablo 2'de sunulmaktadır.

Tablo 2

Trafik Tayfa Çizgi Filminin Bölümleri, Kaç Dakika Sürdüğü ve İzlenme Oranları

Bölüm Başlıkları	Kaç Dakika Sürdüğü	İzlenme Oranları
Bir Anlık Dalgınlık	13:24	1,8M
Emniyet Kemer	13:00	1,5M
Trafik Lambası	12:09	1,4M
Trafik İşaretleri	12:49	1,2M
Trafik Dansı	13:37	4,9M
Rafadan Servis	13:15	3M
Gece Sürüşü	12:26	1,9M
TOPLAM	91:06	15,7M
ORTALAMA	13:00	2,2M

Tablo 2'de görüldüğü gibi *Trafik Tayfa* çizgi filmi toplamda 91 dakika 6 saniye sürmektedir. Trafik Tayfa çizgi filminin en çok izlenen bölümü ise 4,9 milyon kez izlenen "Trafik Dansı" başlıklı bölümdür.

Kaptan Pengu ve Arkadaşları

TRT Çocuk kanalında 2020 yılında yayınlanmaya başlamış çizgi filmlerden olan Kaptan Pengu ve Arkadaşları, (Çizgi film, 2021) Su Elçileri serisinin farklı bir versiyonu olarak yer almaktadır. Doğayı seven, koruyan ve keşfeden Kaptan Pengu, Mandalina, Pelik ve Misket doğanın dengesini korumak için ellerinden geleni yaparken sahip oldukları bilgileri bir okul açarak Pene, Zeze, Gugu, Pegu ve Mirmir'e öğretmektedir. Böylece çocukların erken yasta doğayı koruması, sevmesi ve doğa hakkında bilgi sahibi olması amaçlanmaktadır. Kaptan Pengu ve Arkadaşları çizgi filminin bölümleri, bölümlerin uzunluğu ve TRT Çocuk Youtube kanalındaki izlenme oranları Tablo 3'te sunulmaktadır.

Tablo 3

Kaptan Pengu ve Arkadaşları Çizgi Filminin Bölümleri, Kaç Dakika Sürdüğü ve İzlenme Oranları

Bölüm Başlıkları	Kaç Dakika Sürdüğü	İzlenme Oranları
Okul Açılıyor	14:19	1,3M
Geçmiş Olsun	12:07	520B
Horozun İbiği	12:15	606B
Beyaz Gökkuşuğu	13:32	594B
Önce Öğren Sonra Eğlen	11:58	583B
Kahraman Mandalina	11:45	657B
Yürüyen Taslar	11:41	490B
TOPLAM	88:01	4,8M
ORTALAMA	12:57	679B

Tablo 3'te görüldüğü gibi *Kaptan Pengu ve Arkadaşları* çizgi filmi toplamda 88 dakika 1 saniye sürmektedir. Kaptan Pengu ve Arkadaşları çizgi filminin en çok izlenen bölümü ise 1,3 milyon kez izlenen "Okul Açılıyor" başlıklı bölümdür.

Su Elçileri

Su Elçileri uzman pedagog ve eğitim bilimcilerin gözetiminde okul öncesi çağı 5-7 yaş grubu çocuklar için hazırlanmıştır. Su Elçileri çizgi filminde doğal kaynakları ve çevreyi korumak için işbirliği yapan dört ana karakterin (Kaptan Pengu, Misket, Pelik ve Mandalina) “Su ile yaşa çok yaşa” sloganı çerçevesinde suyun ve çevrenin önemine değinmektedir (Ada ve Kartal, 2019). Devlet Su İşleri (DSİ) Genel Müdürlüğü ile TRT ve Milli Eğitim Bakanlığı ortaklığında hazırlanan ve Avrupa Birliği tarafından desteklenen bir proje olan Su Elçileri ile çocukların çevreye ve doğaya olan farkındalıklarını arttırmak amaçlanmaktadır (Milliyet, 2018). Su Elçileri çizgi filminin bölümleri, bölümlerin uzunluğu ve TRT Çocuk Youtube kanalındaki izlenme oranları Tablo 4’te sunulmaktadır.

Tablo 4

Su Elçileri Çizgi Filminin Bölümleri, Kaç Dakika Sürdüğü ve İzlenme Oranları

Bölüm Başlıkları	Kaç Dakika Sürdüğü	İzlenme Oranları
Güneş Işımları	7:07	499B
Su Döngüsü	7:45	728B
Susuzluk	8:57	978B
TOPLAM	24:21	2,2M
ORTALAMA	8:07	735B

Tablo 4’te görüldüğü gibi *Su Elçileri* çizgi filmi toplamda 24 dakika 21 saniye sürmektedir. Su Elçileri çizgi filminin en çok izlenen bölümü ise 978 bin kez izlenen “Susuzluk” başlıklı bölümdür.

Mavi Dünya

TRT Çocuk kanalında 2020 yılında yayınlanmaya başlayan yerli yapım Mavi Dünya çizgi filminde, denizaltı dünyasında yaşayan canlılar ile ucuz balıklar Simli, Pullu, İnci ve yakın arkadaşları Kumlu’nun maceraları yer almaktadır (Çizgifilm, 2021). Okul öncesi dönem çocukların keşif ve merak duygularını doğru yönlendirerek, çocukların güzel erdemler kazanmalarına ekran yoluyla yardımcı olmayı ve yardımseverlik, dürüstlük, empati gibi kavramları öğrenmelerini amaçlamaktadır

(Rakipoğlu, 2020). Mavi Dünya çizgi filminin bölümleri, bölümlerin uzunluğu ve TRT Çocuk Youtube kanalındaki izlenme oranları Tablo 5’te sunulmaktadır.

Tablo 5

Mavi Dünya Çizgi Filminin Bölümleri, Kaç Dakika Sürdüğü ve İzlenme Oranları

Bölüm Başlıkları	Kaç Dakika Sürdüğü	İzlenme Oranları
1.Bölüm	11:38	698B
2.Bölüm	10:43	314B
3.Bölüm	10:41	236B
4.Bölüm	10:28	320B
9.Bölüm	13:00	235B
11.Bölüm	10:47	310B
TOPLAM	67:28	2,1M
ORTALAMA	11:21	352B

Tablo 5’te görüldüğü gibi *Mavi Dünya* çizgi filmi toplamda 67 dakika 28 saniye sürmektedir. Mavi Dünya çizgi filminin en çok izlenen bölümü ise 698 bin kez izlenen “1. Bölüm” başlıklı bölümdür.

Nasreddin Hoca Zaman Yolcusu

Nasreddin Hoca Zaman Yolcusu, 2019 yılından beri TRT Çocuk’ kanalında yer almaktadır. Nasreddin Hoca’nın ve eşi Küheylan’ın Zehra ve arkadaşları tarafından yanlışlıkla açılan bir portaldan geçerek 21. yüzyıla ışınlanmasıyla günümüze gelmesini ve geri dönmenin yolunu bulana kadar yaşadıkları maceraları konu almaktadır (Vikipedi, 2020). Nasreddin Hoca Zaman Yolcusu çizgi filmi, geleneksel kültürü çocuklara aktarırken tasarruf etmenin, düzenli olmanın, doğa ve hayvan sevgisinin, bilgili ve erdemli olmanın da kazandırılması amaçlamaktadır (Avcı, 2020). Nasreddin Hoca çizgi filminin bölümleri, bölümlerin uzunluğu ve TRT Çocuk Youtube kanalındaki izlenme oranları Tablo 6’da sunulmaktadır.

Tablo 6

Nasreddin Hoca Çizgi Filminin Bölümleri, Kaç Dakika Sürdüğü ve İzlenme Oranları

Bölüm Başlıkları	Kaç Dakika Sürdüğü	İzlenme Oranları
Su Altı	11:20	333B
Kayıp Küheylan	11:22	288B
Davetsiz Misafir	11:17	386B
Macera Parkı	11:54	772B
Fazla Eşyalar	11:22	243B
Antikacı	11:23	258B
TOPLAM	69:03	2,3M
ORTALAMA	11:50	380B

Tablo 6’da görüldüğü gibi *Nasreddin Hoca* çizgi filmi toplamda 69 dakika 3 saniye sürmektedir. *Nasreddin Hoca* çizgi filminin en çok izlenen bölümü ise 772 bin kez izlenen “Macera Parkı” başlıklı bölümdür.

Akıllı Tavşan Momo

2014 yılında üretilen yerli yapım Akıllı Tavşan Momo çizgi filminin baş karakteri bir tavşandır. Momo dostlarıyla birlikte Şarkılı Orman’da yaşamakta, dostlarının ormanda kaybolan şeylerini sorular sorup ipuçlarının izlerini sürerek bularak onlara yardımcı olmaktadır (Youtube, 2014). Akıllı Tavşan Momo, çocukların merak ve keşfetme duygularını harekete geçirerek çevrelerindeki dünyayı algılama ve anlamlandırma becerilerini geliştirmekte yardımcı olmayı amaçlamaktadır (Rakipoğlu, 2020). Akıllı Tavşan Momo çizgi filminin bölümleri, bölümlerin uzunluğu ve TRT Çocuk Youtube kanalındaki izlenme oranları Tablo 7’de sunulmaktadır.

Tablo 7

Akıllı Tavşan Momo Çizgi Filminin Bölümleri, Kaç Dakika Sürdüğü ve İzlenme Oranları

Bölüm Başlıkları	Kaç Dakika Sürdüğü	İzlenme Oranları
Maviş Neden Saklanıyor	13:36	214B
Çamaşırlar Nerede	12:04	158B
Yolunu Kaybeden Yunus	11:33	333B
Bul Bizi	14:48	256B
Kayıp Masal	13:32	398B
TOPLAM	65:55	1,4M
ORTALAMA	13:11	272B

Tablo 7’de görüldüğü gibi *Akıllı Tavşan Momo* çizgi filmi toplamda 65 dakika 55 saniye sürmektedir. Akıllı Tavşan Momo çizgi filminin en çok izlenen bölümü ise 398 bin kez izlenen “Kayıp Masal” başlıklı bölümdür.

Elif ve Arkadaşları

Elif ve Arkadaşları serisi 3-6 yaş grubuna yönelik olarak Elif’in Düşleri serisinin devamı niteliğinde olan Elif’in büyüüp anaokuluna başlaması ile oradaki arkadaşları Kerem, Ayşe, Selim ve öğretmenlerinin paylaşımlarının aktarılması olarak yer almaktadır (Netco, 2018). Anaokulunun içerisinde hayvanları tanıyıp öğrenmeleri için tasarlanmış küçük bir hayvanat bahçesi ile büyük bir bahçeleri bulunmaktadır. Elif ve Arkadaşları çocuklar, ebeveynler ve anaokulu öğretmenleri için bir rehber olma amacıyla tasarlanmıştır (Netco, 2018). Elif ve Arkadaşları çizgi filminin bölümleri, bölümlerin uzunluğu ve TRT Çocuk Youtube kanalındaki izlenme oranları Tablo 8’de sunulmaktadır.

Tablo 8

Elif ve Arkadaşları Çizgi Filminin Bölümleri, Kaç Dakika Sürdüğü ve İzlenme Oranları

Bölüm Başlıkları	Kaç Dakika Sürdüğü	İzlenme Oranları
Sebze Çorbası	12:41	69B
Buluta Kadar	11:51	53B
Arabanın Tekeri	10:43	174B
Sıra Bende	11:16	777B
Geçmiş Olsun	11:21	55B
Israr Oyunu	11:09	145B
Gölge Avcıları	11:22	51B
Kağıt Kutusu	11:11	64B
Erken Yatan Erken Kalkar	11:38	71B
Fikirlerimizi Birleştirelim	12:20	52B
Sis	11:13	66B
Ayşe Neden Üzgün	11:05	201B
Robotik Kodlama	11:08	104B
Küçük Eleştirmenler	10:51	65B
Dinozor Parkı	11:22	93B
Bahçede Bir Macera	11:40	134B
TOPLAM	183:25	2,2M
ORTALAMA	11:45	136B

Tablo 8’de görüldüğü gibi *Elif ve Arkadaşları* çizgi filmi toplamda 183 dakika 25 saniye sürmektedir. *Elif ve Arkadaşları* çizgi filminin en çok izlenen bölümü ise 777 bin kez izlenen “Sıra Bende” başlıklı bölümdür.

Aslan

Aslan çizgi filminde ana karakter olan Aslan, dedesi, köpeği Pati, arkadaşları Zeynep ve Mehmet ile günlerini geçirirken karşılıklarına çıkan sorunları hayal güçlerini kullanarak zorda kaldığında ise dedesinden fikir alarak yeni proje ve icatlar geliştiren bir çocuk olarak yer almaktadır. Ayrıca Aslan büyüklerinin sözünü dinleyerek küçük

mucit olma yolunda ilerlemektedir (Çizgi film, 2021). Aslan çizgi filmiyle çocukların düşünmesi, hayal güçlerini kullanması ve karşılaştıkları sorunların üstesinden düşünerek gelmeleri gerektiğini vurgulayarak problem çözme becerilerini geliştirmek amaçlanmaktadır. Aslan çizgi filminin bölümleri, bölümlerin uzunluğu ve TRT Çocuk Youtube kanalındaki izlenme oranları Tablo 9’da sunulmaktadır.

Tablo 9

Aslan Çizgi Filminin Bölümleri, Kaç Dakika Sürdüğü ve İzlenme Oranları

Bölüm Başlıkları	Kaç Dakika Sürdüğü	İzlenme Oranları
Dinozor Yumurtası	11:00	84B
Mahalle Metrosu	11:00	84B
Su Terazisi	11:01	235B
Kar Küreyici	11:00	403B
Tırmanma Parkuru	11:00	94B
Uzay Kampı	11:00	105B
Titremeyen Kamera	12:01	86B
Kilden Adam	11:02	93B
Güvenli Paket	11:18	112B
Yeşil Perde	12:12	141B
Sıcak Bir Yuva	11:00	180B
Eski Tren İstasyonu	11:01	82B
Yer Problemi	11:00	111B
Aslan Başkomiser	11:03	96B
Yemek Asansörü	11:00	100B
Gizemli Toplar	11:00	92B
Ozan Bey’in Asistanı	11:01	79B
Manyetik Müzik Aleti	11:00	203B
İllüzyonist Mehmet	11:01	88B
Pire Temizleme Kutusu	11:00	109B
Çekim Çadırı	11:00	124B
TOPLAM	233:40	2,7M
ORTALAMA	11:11	129B

Tablo 9’da görüldüğü gibi *Aslan* çizgi filmi toplamda 233 dakika 40 saniye sürmektedir. *Aslan* çizgi filminin en çok izlenen bölümü ise 403 bin kez izlenen “*Kar Küreyicisi*” başlıklı bölümdür.

Ege ile Gaga

Ege ile Gaga okul öncesi çocuklar için hazırlanan yedişer dakikalık eğitici animasyon serisi olarak TRT Çocuk içerisinde yer almaktadır. Ege adındaki bir çocuk ile konuşan kargası bahçelerinde olan şeyleri keşfederek karşılaştıkları problemleri akıl yürütme becerileri ile çözer ve bunları günlüklerine not ederler. Ege ile Gaga çizgi filmiyle çocukların yaratıcılıklarını kullanabilmeleri ve potansiyellerini keşfetmeleri amaçlanmaktadır (Açık, 2016). Ege ile Gaga çizgi filminin bölümleri, bölümlerin uzunluğu ve TRT Çocuk Youtube kanalındaki izlenme oranları Tablo 10’da sunulmaktadır.

Tablo 10

Ege ile Gaga Çizgi Filminin Bölümleri, Kaç Dakika Sürdüğü ve İzlenme Oranları

Bölüm Başlıkları	Kaç Dakika Sürdüğü	İzlenme Oranları
Gölge Tiyatrosu	8:11	675B
Ben Kimim	8:06	88B
Gaga’nın Ayakları	8:24	294B
Dallar ve Yapraklar	8:21	66B
Bisiklet	8:09	263B
Patates Baskısı	8:12	78B
Köpükler	8:12	62B
Küçük Kuşun Minik Ayakları	8:13	149B
Karda Çiçek Acar Mi?	8:25	126B
Yer Kabuğu	8:08	110B
Bahçeye Ne Yapacaklar?	8:11	70B
Damlaya Damlaya	8:18	61B
TOPLAM	99:23	2M
ORTALAMA	8:26	170B

Tablo 10’da görüldüğü gibi *Ege ile Gaga* çizgi filmi toplamda 99 dakika 23 sürmektedir. Ege ile Gaga çizgi filminin en çok izlenen bölümü ise 675 bin kez izlenen “Gölge Tiyatrosu” başlıklı bölümdür.

Kare

Kare serisi TRT Çocuk içerisinde, Kutu, Aypa, Rupi ve Enda isimlerinin baş harflerinden oluşan K.A.R.E takımı adıyla birlikte yaşadıkları yerdeki problemleri çözen bir takım olarak yer almaktadır. Problemleri birbirlerine danışarak işbirliği içinde çözen Kare takımı çocuklara her bölümde yeni aletler, yeni kavramlar ve yeni şeyler tanıtılmaktadır (Çizgi film, 2021). Kare çizgi filmi ile işbirliği ve dayanışmayla sorunların üstesinden gelinebileceği ve her sorunun çözümünde farklı yöntemler kullanılabileceğini öğretmek amacındadır. Kare çizgi filminin bölümleri, bölümlerin uzunluğu ve TRT Çocuk Youtube kanalındaki izlenme oranları Tablo 11’de sunulmaktadır.

Tablo 11

Kare Çizgi Filminin Bölümleri, Kaç Dakika Sürdüğü ve İzlenme Oranları

Bölüm Başlıkları	Kaç Dakika Sürdüğü	İzlenme Oranları
Rüzgar	12:34	27B
Vadi	6:54	23B
Camlı Dağ	12:22	23B
Buz Dağı	13:06	106B
Haliç	10:50	27B
Yaz	12:32	39B
Sonbahar	11:52	21B
Kış	12:11	21B
Yeni Yıl	11:50	22B
Güneş Tutulması	11:36	25B
Orman	11:46	33B
TOPLAM	127:55	367B
ORTALAMA	11:59	33B

Tablo 11’de görüldüğü gibi *Kare çizgi filmi* toplamda 127 dakika 55 saniye sürmektedir. *Kare çizgi filminin* en çok izlenen bölümü ise 106 bin kez izlenen “Buz Dağı” başlıklı bölümdür.

2.3.VERİLERİN TOPLANMASI VE ANALİZİ

Araştırmada, toplanan verileri açıklamaya yardımcı olacak kavramlara ve ilişkilere ulaşmak hedeflendiğinden, veri analiz yöntemi olarak içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizinde, birbirine benzediği ve birbiri ile ilişkisi olduğu tespit edilen veriler belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirilerek yorumlandığından (Karataş, 2015: 70) bu araştırmada önce veriler toplanmış, toplanan veriler kavramsallaştırılmış, daha sonra da ortaya çıkan kavramlara göre veriler mantık ve sistem çerçevesinde organize edilerek veriyi açıklayan temalar saptanmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Diğer bir deyişle, bu araştırmada içerik analizi; hazırlık, organizasyon ve raporlama şeklinde üç temel aşamadan oluşmaktadır (Elo, Kääriäinen, Kanste, Pölkki, Utriainen ve Kyngäs, 2014). Bu araştırmada,

- hazırlık aşaması verilerin toplanma yöntemi, örnekleme stratejileri ve analiz birimlerini belirleme süreçlerinden;
- organizasyon aşaması kategorilerin ve temaların oluşturulması ve evreni ne derece temsil etmesi süreçlerinden;
- raporlama aşaması ise bulguların ve analiz sürecinin raporlanması süreçlerinden oluşmaktadır.

Bu araştırmanın içerik analizinde temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek yorumlamaktır (Şimşek, 2018). Bu araştırmada analizi yapılacak başlıklar bitkiler, hayvanlar, hava, su, toprak, geri dönüşüm, enerji kaynakları ve küresel ısınmadır. Alanyazına dayalı olarak önceden belirlenmiş tema ve kategoriler olmaması nedeniyle öncelikle kodlar oluşturulmuş, kodlardan alt ve ana kategorilere, kategorilerden de temalara ulaşılmıştır. Bu çerçevede incelenen çizgi filmlerdeki konuşmalar kelime kelime yazıya dökülerek bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Araştırmacı tarafından hiçbir değişiklik yapılmadan yazıya dökülen metinler daha sonra veri analizi formunda yer alan çevre unsurlarının her biri için açılan klasörlere yerleştirilerek bir veri seti oluşturulmuştur. Araştırmacı

daha sonra, oluşturduğu veri setinde, bu kategoriler içerisine giren kelime, cümle ve görüntüleri yeniden incelemiştir. Metinler dikkatli bir şekilde okunarak kodlamalar yapılmış, kodlardan alt ve ana kategorilere, kategorilerden de temalara ulaşılmıştır. Daha sonra veriler sayısallaştırılarak tablo haline getirilmiştir. Çizgi filmlerdeki görsel unsurlar ise veri analizi formunda yer alan çevre unsurlarına denk geldikçe durdurulmuş ve ilgili bölüm kaydedilerek bilgisayar ortamında her bir konu başlığı altında açılan klasörlere kaydedilmiştir. Araştırmacı tarafından görseller dikkatli bir şekilde incelenerek kodlamalar yapılmış, kodlardan alt ve ana kategorilere, kategorilerden de temalara ulaşılmıştır. Daha sonra veriler sayısallaştırılarak tablo haline getirilmiştir. Oluşturulan metin ve görsel klasörler, araştırmacı haricinde okul öncesinde çevresel farkındalık eğitimi alanında çalışmaları olan tarafsız bir araştırmacı tarafından da incelenmiş; kodlar ve temalar hakkında görüş birliğine varıncaya kadar görüşmeler sürdürülmüştür.

2.4. GEÇERLİK VE GÜVENİLİRLİK

Nitel araştırmada geçerlik bilimsel bulguların doğruluğunu, güvenilirlik ise tekrarlanabilir olmasını konu edinmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Bu araştırmanın iç geçerliği için temalar oluşturulurken alanyazında konu ile ilgili yapılmış çalışmaların sonuçlarından faydalanılmıştır. Dış geçerlik için araştırma süreci (verilerin toplanması, analizi ve yorumlanması) ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Araştırmanın iç güvenilirliği için yapılan veri analizleri araştırmacı ve tarafsız bir uzman tarafından incelenmiş alınan notlar karşılaştırılmış ve ortak değerlendirme yapılmıştır. Ayrıca geçerlik kapsamında çizgi filmlerde yer alan temaları açıklayan görsel ve sözel ifadeler de yer verilmiştir. Kodlayıcı güvenilirliği için Miles ve Huberman'ın (1994) $Güvenilirlik = \frac{Görüş\ Birliği}{(Görüş\ Birliği + Görüş\ Ayrılığı)} * 100$ formülü kullanılmıştır. Buna göre metinler için güvenilirlik 0,88, görseller içinse 0,90 olarak hesaplanmıştır.

2.5. KODLAMA

Bu bölümde her bir araştırma sorusuyla ilgili kodlamaların nasıl yapıldığı detaylandırılmıştır.

Bitkiler Konusu

Bitkiler konusu içerisinde oluşturulan tema, kategori ve kodlarda, incelenen çizgi filmlerde, belirgin olarak görülen veya sözel olarak belirtilen bitkiler kodlanmıştır. Kodlamalarda bir görüntü / sözel metin birden fazla kategorinin altında da yer almaktadır. Söz gelişi; *Bitki Bakımı* kategorisinde kodlanan bir örnek *Bitki Türleri* kategorisinde menekşe olarak da kodlanmıştır. Çizgi film bölümleri incelenirken bölümün devam eden sahnelerinde de bulunan aynı görseller bir kez sayılmıştır. Bitki türleri içerisine *Çiçekler* kategorisinde sahne arkasında olan ve sahne geçişleri içerisinde olan bitkiler sayılmamıştır. Bu tür bitkiler saksı bitkileri veya çiçeklik/kamelya olarak kodlanmıştır.

Hayvanlar Konusu

Hayvanlar konusu içerisinde oluşturulan tema, kategori ve kodlarda, çizgi filmler, görsel olarak yer alan hayvanlar kodlanmıştır. Kodlamalarda bir görüntü / sözel metin birden fazla kategorinin altında da yer almaktadır. Söz gelişi; *Hayvan Türleri* kategorisinde kodlanan bir örnek *Hayvanlarla Vakit Geçirme* kategorisinde hayvanlarla aynı ortamı paylaşma olarak kodlanmıştır. Çizgi filmlerde evcil hayvanlar, çizgi filmler bazında ele alınmıştır. Her çizgi film bölümü için ayrıca sayılmamıştır. Söz gelişi; Aslan çizgi filminde Aslan'ın bir köpeğinin olması evcil hayvan kategorisinde kodlanmış ancak incelenen her bölüm için sıklık olarak kodlanmamıştır. Bir çizgi bölümünün içerisinde var olan hayvanlar bir kez kodlanmıştır.

Hava Konusu

Hava konusu içerisinde oluşturulan tema, kategori ve kodlarda, incelenen çizgi filmler, belirgin olarak görülen veya sözel olarak belirtilen hava unsurları kodlanmıştır. Çizgi film bölümleri incelenirken bölümün devam eden sahnelerinde de bulunan aynı görseller bir kez sayılmıştır. Kodlamalarda bir görüntü / sözel metin birden fazla kategorinin altında da yer almaktadır. Söz gelişi; *Hava Araçları*

kategorisinde kodlanan bir örnek *Hava Olayları Hakkında Bilgilendirme* kategorisinde rüzgar olarak kodlanmıştır.

Su Konusu

Su konusu içerisinde oluşturulan tema, kategori ve kodlarda, incelenen çizgi filmler, belirgin olarak görülen veya sözel olarak belirtilen su unsurları kodlanmıştır. Çizgi film bölümleri incelenirken bölümün devam eden sahnelerinde de bulunan aynı görseller bir kez sayılmıştır. Kodlamalarda bir görüntü / sözel metin birden fazla kategorinin altında da yer almaktadır. Söz gelişi; *Yaşam Alanı* kategorisinde kodlanan bir örnek, *Su Kaynakları* kategorisinde deniz ve altı olarak kodlanmıştır. Kodların sıklıkları belirlenirken aynı konu üzerinde görselin sunumu ve konu hakkında verilen sözel bilgilerin olması ayrı kodlanmıştır. Söz gelişi; yeraltı suları olarak kodlanan yer altı suları görseli ve sonrasında verilen yeraltı suları hakkında bilgi ayrı ayrı kodlanmıştır.

Toprak Konusu

Toprak konusu içerisinde oluşturulan tema, kategori ve kodlarda, incelenen çizgi filmler, belirgin olarak görülen veya sözel olarak belirtilen toprak unsurları kodlanmıştır. Çizgi film bölümleri incelenirken bölümün devam eden sahnelerinde de bulunan aynı görseller bir kez sayılmıştır. Kodların sıklıkları belirlenirken aynı konu üzerinde görselin sunumu ve konu hakkında verilen sözel bilgilerin olması ayrı kodlanmıştır. Söz gelişi; deprem kodu altında gösterilen deprem sonucu çatlaklar ve sonrasında verilen deprem oluşumu hakkında bilgi ayrı ayrı kodlanmıştır. Kodlamalarda bir görüntü / sözel metin birden fazla kategorinin altında da yer almaktadır. Söz gelişi; *Temiz Çevre* kategorisinde kodlanan bir örnek *Toprak* kategorisinde toprağın çimenlerle kaplı olması olarak kodlanmıştır.

Geri Dönüşüm Konusu

Geri dönüşüm konusu içerisinde oluşturulan tema, kategori ve kodlarda, incelenen çizgi filmler, belirgin olarak görülen veya sözel olarak belirtilen örneklerle kodlanmıştır. Çizgi film bölümleri incelenirken bölümün devam eden sahnelerinde de bulunan aynı görseller bir kez sayılmıştır.

Enerji Kaynakları Konusu

Enerji kaynakları konusu içerisinde oluşturulan tema, kategori ve kodlarda, incelenen çizgi filmler belirgin olarak görülen veya sözel olarak belirtilen örneklerle kodlanmıştır. Çizgi film bölümleri incelenirken bölümün devam eden sahnelerinde de bulunan aynı görseller bir kez sayılmıştır. Aynı çizgi film bölümü içerisinde farklı yollarla verilen aynı koda ait örnekler birer kez kodlanmıştır. Söz gelişi aynı çizgi film bölümü içerisinde ısı yalıtımı kodu içerisinde ısı yalıtımının bahsedilmesi ve ilerleyen sahnede kediler için ısı yalıtımlı yuva yapımı ayrı ayrı kodlanmıştır. Rüzgar gücü kategorisi altında varlıkları hareket ettirebilmesi kodu rüzgarın, nesnelere itebilmesi, nesnelere yön verebilmesi, canlıları rüzgar yönünde ilerletebilmesi gibi örneklerle kodlanmıştır.

Küresel Isınma

Küresel ısınma konusu içerisinde oluşturulan tema, kategori ve kodlarda, incelenen çizgi filmler belirgin olarak görülen veya sözel olarak belirtilen örneklerle kodlanmıştır. Çizgi film bölümleri incelenirken bölümün devam eden sahnelerinde de bulunan aynı görseller bir kez sayılmıştır. Aynı görsel sahne içerisinde, verilen farklı sözel örnekler var ise ayrı ayrı kodlanmıştır. Söz gelişi; “İklim Değişikliği” teması üzerine verilen bir görsel örnekte iklim değişikliğinin *Canlılara Olan Etkisinden* bahsedilmesi ve *Doğaya Olan Etkisinden* bahsedilmesi ise ayrı ayrı kodlanmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde; araştırmanın alt problemlerine ait bulgular yer almaktadır. Araştırmada incelenen çizgi filmlerin hangi çevre başlıklarına ne sıklıkla yer verdiğine ilişkin bilgiler Tablo 12’de sunulmaktadır.

Tablo 12

Çizgi Filmlerde Çevreyle İlgili Konu Başlıklarının Yer Alma Sıklıkları ve Yüzdeleri

Konular	Sıklık	Yüzde (%)
Bitkiler	284	35,46
Toprak	170	21,22
Hayvanlar	122	15,23
Hava	105	13,11
Su	76	9,49
Geri Dönüşüm	26	3,26
Enerji Kaynakları	15	1,87
Küresel Isınma	3	0,36
TOPLAM	801	100

Tablo 12’de görüldüğü üzere incelenen çizgi filmlerde, okul öncesi dönemde ele alınması gereken çevre başlıklarından en çok bitkiler, en az küresel ısınma yer almaktadır. 98 bölüm içerisinde küresel ısınma ile ilgili görsel / dilsel metin sadece üç kez yer almıştır.

3.1. ÇİZGİ FİMLERDE BİTKİLER KONUSUNUN NASIL YER ALDIĞINA İLİŞKİN BULGULAR

Bitkiler konusuna ilişkin temalar, kategoriler, kodlar ve hangi sıklıkla yer aldıklarına ilişkin bilgiler Tablo 13’te sunulmaktadır.

Tablo 13*Çizi Filmlerde Bitkiler Konusunun Yer Alma Durumu*

Temalar	Kategoriler	Kod	Sıklık	
Bitkilerin Kullanım Amaçları	Süsleme	Saksı bitkileri	63	
		Çiçeklik / Kamelya	26	
Tablolar		8		
Giyim ve aksesuar		3		
Sanat		2		
Beslenme		Tarım	20	
		İnsanların besin kaynağı	10	
		Hayvanların besin kaynağı	3	
		Manav ve pazar alanı	3	
		Yapı-Tasarım	Nesne / araç oluşturma	12
Bitki Türleri	Sağlık Sembol	Yaşam alanı oluşturma	4	
		İhlamur	2	
	Ağaçlar	Krokide kullanma	1	
		Metaforda kullanma	1	
	Çiçekler	Ağaçlandırma	28	
		Canlıların yaşam alanı	22	
		Ormanlar hakkında bilgilendirme	11	
		Ormanda yapılan aktiviteler	9	
		Çiçek ekimi	17	
	Bitkilerin Korunması	Meyve-Sebze	Menekşe çiçeği	1
Kardelen çiçeği			1	
Sadece görsel olarak sunumu			9	
Meyve-sebze hakkında bilgilendirme			7	
Meyve- sebze tüketme			1	
Bitki Bakımı		Bitkilerin ihtiyaçlarından bahsetme	4	
		Bitki sulama	4	
		Bitkilerin saksılarını yenileme	1	
		Bitkilere Zarar verme	Bitkileri koparma	4
			Çimenlerin üstünde hareket etme	1
Bitki Korumanın Önemi	Bitkilere zarar vermemekten söz etme	3		
	Bitkilerin etrafına çitler yapma	2		
	Bitkilere zarar verene kızma	2		

Not: Aynı görüntüler zaman zaman birden fazla kategori altında kodlanmıştır. Söz gelişi, Çiçek Ekimi kodunda yer alan bir görüntü aynı zamanda Çiçek Bakımı kodunda da kodlanmıştır.

Tablo 13’te görüldüğü gibi araştırmada incelenen çizgi filmlerde bitkiler konusunda sıklık sırasıyla üç tema ortaya çıkmıştır: “Bitkilerin Kullanım Amaçları”, “Bitki Türleri” ve “Bitkilerin Korunması”. “Bitkilerin Kullanım Amaçları” teması incelendiğinde çizgi filmlerde bitkilerin genellikle süsleme ya da dekoratif amaçlı yer aldığı görülmektedir. Bitkiler en çok iç ve dış mekanlarda saksı içerisinde ya da çiçekliklerde ekili şekilde görülmektedir. Bunun dışında bitkiler tablolarla ya da giyim ve aksesuarlarda yer almaktadır. Çizgi filmlerde bitkilerin süsleme amacıyla yer almasına ilişkin sözel ifadeler yer almamaktadır. *Süsleme* ilgili örnekler Şekil 5’te sunulmaktadır.

Şekil 5

Mavi Dünya ve Nasreddin Hoca çizgi filmlerinden kesitler

Şekil 5’te görüldüğü gibi **Mavi Dünya** çizgi filminde İnci karakterinin arkasındaki raflarda saksı içerisinde sualtı çiçekleri olduğu görülmektedir. **Nasreddin Hoca** çizgi filminde ise balkonun kenarlarında saksıda çiçekler bulunmaktadır. Bu görseller bitkilerin ev içi ve dışı süsleme aracı olarak kullanılmasına örnek gösterilebilir.

“Bitkilerin Kullanım Amaçları” teması içerisinde en çok yer alan ikinci kategori *Beslenme* kategorisidir. *Beslenme* kategorisinde çoğunlukla bitkilerin tarımsal eylemlerde kullanılması ya da besin kaynağı olarak kullanılması şeklinde yer aldığı görülmektedir. Çizgi filmlerde bitkiler çoğunlukla görsel zaman zaman da sözel metinler aracılığıyla insanların beslenme aracı olarak sunulmaktadır. Hayvanların besin kaynağı olarak görüldüğü sahneler sınırlıdır. *Beslenme* kategorisinde **Elif ve**

Arkadaşları çizgi filminin “Sebze Çorbası” başlıklı bölümünden bir örnek sunulmaktadır.

Şekil 6

Elif ve Arkadaşları çizgi film kesiti

Şekil 6’da görüldüğü gibi Elif’in arkadaşları Ahed ve Zeynep okul bahçesinde yetiştirdikleri domates ve havuçların başındadır. Bu örnek “Bitki Türleri” teması altında yer alan *Beslenme* kategorisinde tarım olarak kodlanmıştır. Sahne içerisinde geçen konuşma aşağıda yer almaktadır.

Zeynep: Aa! Benim havuçlarım olmuş galiba.

Kerem: Havuç toprağın içinde, göremiyoruz ki.

Ahed: Benimkiler de büyümüş. Yaprakları kocaman olmuş. Havuç da görünüyor. ... (Elif ve arkadaşlarının aralarındaki konuşma bir süre daha devam ettikten sonra)

Elif: Senin domateslerin oldu mu peki?

Kerem: Kıpkırmızı oldular. Çok lezzetli görünüyorlar. Bence bugün domatesleri toplayacağız. Sonra da güzel bir menemen yapacağız.

Görüldüğü gibi bu konuşmada havucun toprağın altında yetiştiği ve yaprakları olduğu bilgisi verilmektedir. Konuşmada geçen “menemen yapma” ise *Beslenme* kategorisinde kodlanmıştır. Sahnenin devamında ise karakterlerin topladıkları sebzelerden çorba yapmaları ve öğretmenleri ile yaptıkları çorbayı içmeleri de yine *Beslenme* kategorisi altında insanların besin kaynağı olarak kodlanmıştır.

“Bitkilerin Kullanım Amaçları” teması altında yer alan üçüncü kategori ise *Yapı-Tasarım* kategorisidir. Çizgi filmlerde bitkilerin, oluk oluşturma, gölgelik yapma gibi tasarımlar oluşturulmasında ya da insanlar için sıra, masa gibi ders araç gereçlerin oluşturulmasında kullanımı gösterilmektedir. *Yapı-Tasarım* kategorisiyle ilgili olarak **Su Elçileri** çizgi filminin “Su Döngüsü” başlıklı bölümünden bir kesit Şekil 7’de sunulmaktadır.

Şekil 7

Su Elçileri çizgi film kesiti

Şekil 7’de görüldüğü gibi Misket yağmur sularını toplamak amacıyla bambulardan bir oluk tasarlamıştır. Bu sayede yağmur suları oluğun altındaki kovada toplanabilecektir. Burada bir bitki olan bambu kullanılarak yeni bir nesne/araç tasarlanmıştır.

“Bitkilerin Kullanım Amaçları” temasında son kategoriler *Sağlık* ve *Sembol* kategorileridir. Çizgi filmlerde bitkilerden sağlık amacıyla nasıl yararlanıldığına ilişkin sadece iki görüntü yer almaktadır. *Sağlık* kategorisine bir örnek **Akıllı Tavşan Momo** çizgi filminin “Maviş Neden Saklanıyor?” başlıklı bölümü dakika 4:15’de bulunan konuşmada yer almaktadır.

Hipo ve Maviş kurabiye yemek isterler ancak Maviş’in boğazı acımaktadır ve öksürmeye başlar. Bu durum üzerinde Hipo ile Maviş arasında aşağıdaki konuşma geçer:

Hipo: ... öksürüyorsun da. Maviş ben diyorum ki, Doktor Kapkap'a gidip bu durumu onunla görüşelim.

Maviş: Çok öksürmüyorum. Eğer yarın sabaha geçmemiş olursa giderim.

Hipo: Anlaştık. Güzelce dinlen o zaman. Ben de sana ıhlamur yapayım.

Bu konuşmada Hipo Maviş'in boğazının iyileşmesi için ona ıhlamur yapmayı önermektedir. Bu örnek *Sağlık* kategorisi içerisinde ıhlamur olarak kodlanmıştır.

Tablo 13'te görüldüğü gibi "Bitki Türleri" teması altında üç kategori yer almaktadır. Çizgi filmlerde yer alma sıklığına göre bu kategoriler *Ağaçlar*, *Çiçekler* ve *Meyve-Sebze* kategorileridir. *Ağaçlar* kategorisi incelendiğinde ağaçların en çok ağaçlandırma amaçlı olarak çevrede, sokak aralarında, evlerin önünde yer aldığı görülmektedir. Ağaçların ağaçlandırma amacıyla kullanılması daha çok görsel olarak sunulmaktadır, diğer bir deyişle ağaçlar sahnenin tamamlayıcısı ya da arka planı olarak yer almaktadır. Sözel metinler aracılığıyla ağaçlandırmanın önemini vurgulayan sınırlı sayıda örnek bulunmaktadır.

Şekil 8

Trafik Tayfa çizgi film kesitleri

Şekil 8'de **Trafik Tayfa** çizgi filminden kesitler sunulmaktadır. Soldaki örnekte yaşam alanı olan apartmanların arasında ağaçların olduğu görülürken sağdaki örnekte ise bir kent görüntüsünde yer alan ağaçlandırma görülmektedir. Ağaçlandırmanın önemini sözel metinlerde yer almasına **Su Elçileri** çizgi filminin "Susuzluk" başlıklı bölümü örnek olarak sunulmuştur. Bu bölümde dakika 5:05'de

Kaptan Pengu: “Hepimiz canla başla su için doğamız için çalıştık.” ve Misket: “Yeryüzünü ağaçlandırdık.” sözleriyle ağaçlandırmanın önemini anlatmaktadır.

Tablo 13’te Ağaçlar kategorisi incelendiğinde, çizgi filmlerde ağaçların ağaçlandırma amaçlı kullanımından sonra en çok ormanlar ve ormanların canlıların yaşam alanı olarak sunulmasının yer aldığı görülmektedir. Ormanlar çoğunlukla görsel bir arka plan olarak yer almakta ve canlılara yaşam alanı olarak eşlik etmektedir. Özellikle, hayvan karakterleri olan çizgi filmlerde ormanlar bir yaşam alanı olarak yer almakta ve ormanların önemine ve işlevine ilişkin ifadeler bulunmaktadır. Orman konusu ile ilgili örnekler Şekil 9’da sunulmaktadır.

Şekil 9

Kare ve Akıllı Tavşan Momo çizgi film kesitleri

Şekil 9’da sol tarafta buluna görselde **Kare** çizgi filminin “Orman” başlıklı bölümünden bir kesit gösterilmektedir. “Orman” bölümü içerisinde orman hakkında dakika 6:16’da şu cümleler yer almaktadır: “Orman kökleri toprağın derinlerine, gövdesi gökyüzüne uzanan ağaçlarla kaplı çok büyük bir yerdir. Ormanlar canlıların ihtiyaç duyduğu oksijeni üretirken havayı da temizler. Ayrıca birçok canlının besin ihtiyacını karşılar.” Sağdaki görsel **Akıllı Tavşan Momo** çizgi filminin jenerik kısmında yer alan bir görsel örneğidir. Bu görselde de orman ve içerisinde yaşayan çeşitli hayvanlar olduğu görülmektedir.

“Bitki Türleri” teması altında yer alan ikinci kategori **Çiçekler** kategorisidir. İzlenen çizgi filmlerin neredeyse tamamında çiçekler sadece insanların çiçek ekmesi sırasında yer alırken görünmektedirler. Şekil 10’da **Elif ve Arkadaşları** çizgi filminde Elif’in

saksıda bir menekşesinin olması ve saksını değiştirip yeniden toprağına ekmesi hem iek ekimi hem de iek bakımı olarak kodlanmıştır.

şekil 10

Elif ve Arkadaşları izgi film kesiti 2

“Bitki Türleri” teması altında yer alan nc kategori *Meyve-Sebze* kategorisidir; bu kategoride meyve ve sebzeler çoğunlukla görsel bir sembol olarak yer alsa da zaman zaman da meyve-sebzelerle ilgili bilgiler de verilmektedir. Aşağıda **Elif ve Arkadaşları** izgi filminin “Sebze orbası” başlıklı bölümü dakika 2:40’dan bir örnek sunulmaktadır.

Öğretmen: Ektiğimiz sebzeler artık olgunlaştı onları toplayabiliriz.

Kerem: Hepsini mi?

Öğretmen: Evet tüm sebzeleri toplayacağız. Havuç, domates, soğan, patates.

Kerem: Öğretmenim sebze orbası yerine menemen yapsak olur mu?

Öğretmen: Onu da yarın yaparız Kerem’ciğim. Evet. Bu sepetleri alın ocuklar. Her sebzeyi kendi sepetine koyabilirsiniz.

Elif: Öğretmenim sebzeleri bugün toplamasak olur mu?

Öğretmen: Neden Elif’ciğim? Ne oldu?

Elif: Benim havularım küçük kalmış galiba.

Öğretmen: Olsun Elif’ciğim. Sonuçta olgunlaşmış. Artık onları toplayabiliriz.

Öğretmen: Havuçları sökebiliyor musunuz?

Elif: Evet öğretmenim. Şimdi sökeceğim. (Havucu söker) Havucum çok küçükmüş. Olmamış.

Öğretmen: Olur mu? Çok güzel bir havuç bu. Toprağından yeni çıkmış taze bir havuç. Eminim çok lezzetlidir. (Ardından sebzeler hakkında şarkı söylerler.)

Yukarıdaki örnekte görüldüğü gibi havuçların olgunlaştığında toplanma zamanı geldiği, havuçların sökülerek toplanan bir sebze olduğu gibi bilgiler meyve-sebze hakkında bilgilendirme olarak kodlanmıştır.

Bitkiler konusunda son tema olan “Bitkilerin Korunması” teması incelendiğinde üç kategorinin ortaya çıktığı görülmektedir. Çizgi filmlerde yer alma sıklığıyla bu kategoriler *Bitki Bakımı*, *Bitkilere Zarar Verme* ve *Bitki Korumanın Önemi* olarak sıralanabilir. *Bitkileri Korumanın Önemi* kategorisi incelendiğinde bitkilerin korunmasının, sınırlı sayıda da olsa, daha çok sözel metinlerle ifade edildiği görülmektedir.

Ege ile Gaga çizgi filminin “Karda Çiçek Acar Mı?” başlıklı bölümü dakika 3:46’da Gaga karda açan kardelen çiçeğini yapay çiçek zannederek yaprağını koparır ve ardından aşağıdaki konuşma geçer.

Gaga: Çiçeği kopardım. Çiçeği kopardım.

Ege: Bilerek yapmadın ama.

Gaga: Ama kopardım iste. Onu burada bırakamayız Ege. Başkası da benim gibi istemeden zarar verebilir.

Ege: Haklısın. Bu çiçek herkesin dikkatini çekecek kadar güzel. Ne yapabiliriz? En iyisi defterle düşünelim. (Gaga defteri çıkarır ve çiçek için planlar üretmeye başlarlar.)

Ege: Büyük bir saksıya bahçe toprağından koyabiliriz. Sonra çiçeği köküyle birlikte çıkarıp bu saksıya dikeriz.

Gaga: Ama ya topraktan çıkarırken kökü zarar görürse? Dağılırsa elimizde.

Ege: Çiçeğe dokunmayız. Çok derinden çıkarmaya çalışırız.

Ege ile Gaga arasındaki konuşmada, çiçeği korumak adına çeşitli planlar yaptıkları ve ona kazayla bile zarar vermek istemedikleri görülmektedir. Bu örnek *Bitki Korumanın Önemi kategorisinde* bitkilere zarar vermeme olarak kodlanmıştır. Gaga'nın çiçeğin yaprağını kazayla koparması sonucunda çiçeğe verdiği hasar ise *Bitkilere Zarar verme* kategorisi içerisinde bitkileri koparma olarak kodlanmıştır. Bu örnekte Gaga yaptığı davranışın yanlış olduğunu vurgulamakta olsa da bitkileri koparma kodu içerisindeki diğer örneklerde yer alan çizgi filmlerin akışında bu davranışın yanlış olduğuna dair herhangi bir vurguya rastlanmamıştır.

Çizgi filmlerde en az yer alan kategori olan (9 kez) Bitki bakımı kategorisinde ise en çok kodlanan eylem olan bitki sulama eylemi çizgi filmlerde sözel / görsel olarak yer almaktadır. Bitkilerin saksılarını yenileme eylemi ise görsel ve sözel olarak (sadece bir sahnede) yer almaktadır (Şekil 10).

Şekil 10'da görüldüğü üzere **Elif ve Arkadaşları** çizgi filminde Elif saksısında büyüttüğü çiçekleri sulamaktadır. Sahnenin devamında ise saksısının küçük olduğunu fark ederek öğretmenin yardımı ile çiçeğinin saksısını değiştirir ve onu tekrar sulayarak bakımını yapar.

Bitki bakımı kategorisinde yer alan bitkilerin ihtiyaçlarının karşılanması eylemi sadece dört kez yer almaktadır; çizgi filmlerin neredeyse tamamında bitkilerin gereksinimleri ile ilgili görsel ya da sözel bir metne rastlanmamıştır. Buna örnek olarak aşağıda **Su Elçileri** çizgi filminin "Güneş Işınları" başlıklı bölümünden karakterlerin dakika 2:46'daki konuşması sunulmuştur.

Kaptan Pengu: Pelik, bulabildin mi? Duman nereden geliyormuş?

Pelik: Fabrikadan. Oraya gidip onları uyarmalıyız.

Misket: Acele etmeliyiz. Gözlemlerime göre, duman dağılmazsa güneş ışınları yer yüzüne inemez.

Mandalina: Güneş ışınları olmadan D vitamini alamayız.

Pelik: Çiçekler solar. Ağaçlar büyüzmez.

Bu örnek ile çiçeklerin ve ağaçların güneş ışınlarına ihtiyaç duyduğu belirtilmektedir.

3.2. ÇİZGİ FİLMLERDE HAYVANLAR KONUSUNUN NASIL YER ALDIĞINA İLİŞKİN BULGULAR

Hayvanlar konusuna ilişkin temalar, kategoriler, kodlar ve hangi sıklıkta yer aldıklarına ilişkin bilgiler Tablo 14’te sunulmaktadır.

Tablo 14

Çizi Filmlerde Hayvanlar Konusunun Yer Alma Durumu

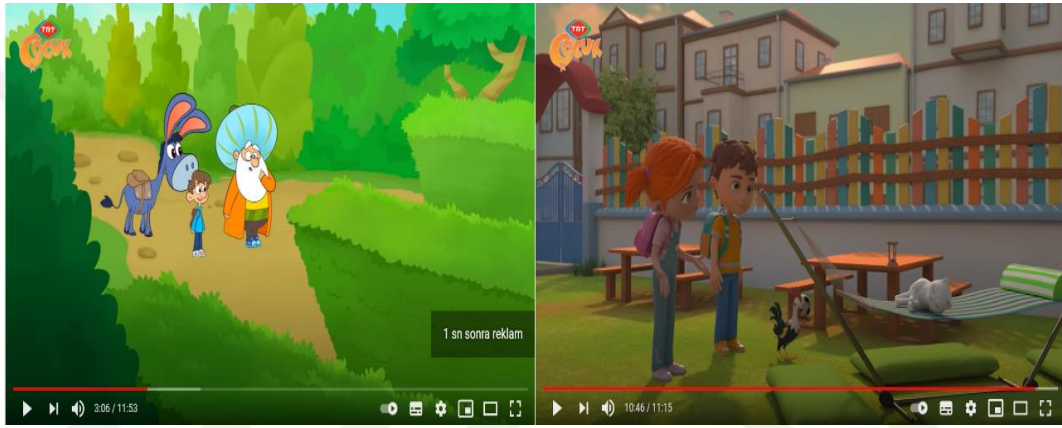
Temalar	Kategoriler	Kod	Sıklık
İnsan-Hayvan İlişkisi	Hayvanlarla Vakit Geçirme	Hayvanlarla aynı ortamı paylaşma	10
		Hayvanlarla oyun oynama	9
	Hayvanların Korunması	Hayvanlara yardım etme	9
		Hayvan haklarına saygı duyma	7
		Hayvanların iyiliğini düşünme	3
	Hayvan Bakımı	Hayvanlara yuva yapma	5
		Hayvanları besleme	5
	Hayvan Sağlığı	Hayvanları sağlığına kavuşturma	3
		Veterinerlik mesleği	2
	Hayvanları Tanıma	Hayvan Türleri	Ormanda yaşayan hayvanlar
Sualtında yaşayan hayvanlar			6
Arılar		6	
Buzullarda yaşayan hayvanlar		6	
Evcil hayvanlar		3	
Nesli tükenen hayvanlar		2	
Hayvan Gözlemleri		Karıncaların hareketlerini gözleme	4
		Görsel Araç/Oyuncak	Tablolarda/resimlerde yer alma
Hayvan oyuncaklarıyla oynama			2
Hayvan kostümleri giyme			2
Hayvan taklidi yapma	2		
Gölge oyunu	1		
Hayvan heykelleri	1		
Hayvan görselleri olan tabelalar	1		

Not: Aynı görüntüler zaman zaman birden fazla kategori altında kodlanmıştır. Söz gelişi, *Hayvan Türleri* kategorisi aynı zamanda *Hayvanlarla Vakit Geçirme* kategorisinde de kodlanmıştır.

Tablo 14’te görüldüğü gibi araştırmada incelenen çizgi filmlerde hayvanlar konusunda üç tema ortaya çıkmıştır: “İnsan-Hayvan İlişkisi”, “Hayvanları Tanıma” ve “Hayvanların Temsili”. “İnsan-Hayvan İlişkisi” teması incelendiğinde, çizgi filmlerde hayvan sağlığı ve hayvan bakımından çok hayvanlarla vakit geçirme ya da hayvanlarla bir arada olma ve hayvanların korunması öne çıkmaktadır. *Hayvanlarla Vakit Geçirme* ve *Hayvanları Korumayla* ilgili örnekler Şekil 11’de sunulmaktadır.

Şekil 11

Nasreddin Hoca ve Elif ve Arkadaşları çizgi film kesitleri

Şekil 11’de görüldüğü gibi **Nasreddin Hoca** çizgi filminin “Macera Parkı” bölümünde ve **Elif ve Arkadaşları** çizgi filminin “Sıra Bende” bölümünde insanların ve hayvanların aynı ortamı paylaştıkları ve birlikte vakit geçirdikleri görülmektedir. Nasreddin Hoca labirentten çıkış yolunu aramakta, eşeği ise onun yanında durmaktadır. Elif ve Kerem öten horozları Horhor’u duyunca hamakta uyuyan Pamuk’u görüp o gün öğrendikleri bir dersi Pamuk’a da söylerler.

Elif: Süren dolmuş Pamuk. Sıra Horhor ’da. İnmelisin.

Örnekte görüldüğü gibi Elif’in kedi Pamuk’a karşı sergilediği davranış *Hayvanların Korunması* kategorisinde hayvan haklarına saygı duyma olarak kodlanmıştır.

Çizgi filmlerde *Hayvanları koruma* kategorisinde yer alan hayvanları koruma 9 örnekte yer almaktadır. **Aslan** çizgi filminin “Tırmanma Parkuru” bölümünde Aslan’ın dedesi ağacın üstündedir. Aslan ile dedesi arasında dakika 5:15’de şu konuşma geçmektedir:

Aslan: Neler yapıyorsun ağacın üzerinde? Bir yerlerini inciteceksin.

Dede: Sabahtan beri sesini duyuyorum su kediciğin. Zavallı ağaçta kalmış inemiyor. Bir el vereyim dedim. Veriş o veriş. Bu gidişle ben de kalacağım orada.

Örnekte görüldüğü gibi Aslan'ın dedesi ağaçtan inemeyen bir kediye yardım etmek amacıyla ağaca çıkmıştır. Bu örnek hem hayvanlara yardım etme hem de kurtarmaya çalıştıkları hayvanın bir kedi olması nedeniyle de *Hayvan Türleri* kategorisinde evcil hayvan olarak kodlanmıştır.

“Hayvanları Tanıma” temasında iki kategorinin ortaya çıktığı görülmektedir; *Hayvan Türleri* ve *Hayvan Gözlemleri*. *Hayvan Türleri* kategorisi incelendiğinde çizgi filmlerde en çok ormanda yaşayan hayvanların yer aldığı görülmektedir. Araştırmada incelenen **Akıllı Tavşan Momo, Su Elçileri** ve **Kaptan Pengu ve Arkadaşları** çizgi filmlerinin baş kahramanlarını oluşturan hayvan karakterlerin birlikte ormanda yaşıyor olmaları da bu durumun nedeni olarak kabul edilebilir. Hayvan türleri arasında en az yer verilenler ise nesli tükenen hayvanlardır. Nesli tükenen hayvanlar çizgi filmlerde sadece iki kez görünmüşlerdir. “Hayvanları Tanıma” teması içerisinde yer alan *Hayvan Türleri* kategorisindeki hayvanlar çoğunlukla görsel olarak temsil edilmekte ancak zaman zaman da hayvanlarla ilgili bilgiler de yer almaktadır. **Kare** çizgi filminin “Orman” başlıklı bölümünde, kare takımı ve bayan huzurlu, ormanda kaybolan arıları bulurlar ve dakika 9:40’da aralarında şu konuşma geçer:

Aypa: Arıların çiçeklerden beslenmesi gerekir.

Kuti: Peki bu şekerler kimin?

Pengi: Bu arılar benim şekerlerimi yemek istediler. Ben de şehirden onlar için şeker alıp geldim. Arılara şeker veriyorum karınları doysun diye.

Enda: Ama şeker yerlerse sağlıklı orman balı üretmezler Pengi.

Hayvanlar konusunda son tema olan “Hayvanların Temsili” teması içerisinde yer alan tek kategori *Görsel Araç/Oyuncak kategorisidir*. Diğer bir deyişle çizgi filmlerde hayvanlar çoğunlukla görsel bir tamamlayıcı ya da sahneyi tamamlayan dekor içinde temsil edilmişlerdir. Çizgi filmlerde hayvanlar çoğunlukla tablolarla/resimlerde gösterilmektedir. **Aslan** çizgi filmi “Ozan Bey’in Asistanı”

bölümünden bir kesit ile **Elif ve Arkadaşları** çizgi filminin “Gölge Avcıları” bölümünden bir kesit şekil 12’de sunulmaktadır.

Şekil 12

Aslan ve Elif ve Arkadaşları çizgi film kesitleri

Şekil 12’de görüldüğü gibi yukarıdaki görselde Aslan veteriner kliniğinde babasına yardımcı olurken arka planda duvarda bir kaptan su içen köpeğin olduğu tablo bulunmaktadır. Sağdaki görselde ise Elif anaokulunda sınıf içerisinde oyun oynarken arkasındaki duvarlara çizilmiş kelebek ve kuş resimleri olduğu görülmektedir. Her iki örnek *Hayvanların Temsili* kategorisinde tablolarda ve resimlerde yer alma olarak kodlanmıştır.

“Hayvanların Temsili” teması altında yer alan *Görsel Araç/Oyuncak* kategorisi incelendiğinde, çizgi filmlerde zaman zaman hayvanların doğrudan değil hayvan kostümleri giyen çocuklar aracılığıyla yansıtıldığı görülmektedir. **Ege ile Gaga** çizgi filmi içerisindeki “Ben Kimim?” bölümünden dakika 1:50’den bir kesit Şekil 13’te sunulmaktadır.

Şekil 13

Ege ile Gaga çizgi film kesiti

Şekil 13'te görüldüğü gibi Gaga arkasındaki kutunun içerisinde çeşitli hayvan kostümleri bularak üzerine giymektedir ve Ege'den hangi hayvan olduğunu tahmin etmesini istemektedir. Ege'nin Gaga'nın giydiği kostümlerle hangi hayvan olduğunu bulabilmesi ile hayvanlar hakkında bilgiler verilmekte hem de oyun aracılığıyla hayvanları tanımasını sağlanmaktadır.

3.3. ÇİZGİ FİLMLERDE HAVA KONUSUNUN NASIL YER ALDIĞINA İLİŞKİN BULGULAR

Hava konusuna ilişkin temalar, kategoriler, kodlar ve hangi sıklıkta yer aldıklarına ilişkin bilgiler Tablo 15'te sunulmaktadır.

Tablo 15

Çizi Filmlerde Hava Konusunun Yer Alma Durumu

Temalar	Kategoriler	Kodlar	Sıklık
Havanın Önemi	Temiz Hava	Berrak bir gökyüzünün gösterimi	84
		Temiz havanın önemi	4
	Kirli Hava	Kirli havanın zararları	2
Havadan Yararlanma	Hava Araçları	Sıcak hava balonu uçurma	2
		Uçurtma uçurma	2
Hava Olayları	Hava Olayları Hakkında Bilgilendirme	Güneş tutulması	2
		Rüzgar	2
		Rüzgar araçları	2
		Sis	2
		Ay tutulması	1
		Hava olaylarının gözlemlenmesi	1
		Yağmur	1

Tablo 15'te görüldüğü gibi araştırmada incelenen çizgi filmlerde 105 kez yer alan hava konusunun 84'ü görsel bir tamamlayıcı olarak (berrak bir gökyüzü) yer almaktadır. Hava konusunda üç tema ortaya çıkmıştır: "Havanın Önemi", "Havadan Yararlanma" ve "Hava Olayları". Çizgi filmlerde "Havanın Önemi" temasında iki kategori ortaya

çıkmıştır; çizgi filmlerde çoğunlukla hava berrak bir gökyüzünün gösterilmesi şeklinde yer almakta, çok sınırlı da olsa sözel olarak temiz havanın öneminden söz edilmektedir. **Su Elçileri** çizgi filminde Kaptan Pengu'nun seyir defteri notları içerisinde şekil 14'te görülen kesitte şu cümleler yer almaktadır.

Şekil 14

Su elçileri çizgi film kesiti 2

Kaptan Pengu: “Canlıların hem oksijene hem de güneş ışınlarına ihtiyacı vardır. Sağlıklı nefes almamız ve sağlıklı yaşamamız için havamızı temiz tutmalı ve onu kirletmemeliyiz.” der. Kaptan Pengu'nun sözleri temiz havanın önemi olarak kodlanmıştır

“Havadan Yararlanma” teması içerisinde tek kategori olan *Hava Araçları* kategorisi çizgi filmlerde sıcak hava balonu ile seyahat etme olarak kodlanmıştır. **Kare** çizgi filminin “Rüzgar” başlıklı bölümünden görsel bir örnek aşağıda sunulmaktadır.

Şekil 15

Kare çizgi film kesiti

Aypa: “Hava balonu rüzgârla hızla ilerliyor.” Şekil 15’teki **Kare** çizgi film görselinde ve Aypa’nın cümlesinde görüldüğü gibi rüzgar hava balonunun uçmasına destek olmaktadır. Görsel ve sözel metin, havadan yararlanılarak bir hava aracının uçmasına örnek teşkil etmektedir.

Hava konusunda son tema olan “Hava Olayları” teması içerisinde *Hava Olayları Hakkında Bilgilendirme* kategorisi bulunmaktadır. *Hava Olayları Hakkında Bilgilendirme* kategorisi içerisinde yer alan örnekler çoğunlukla **Kare** çizgi filmi içerisinde görülürken, sis sadece **Kaptan Pengu ve Arkadaşları** çizgi filmi içerisinde görülmektedir. Hava olaylarının gözlenmesi sadece **Kare** çizgi filminde görsel ve sözel ifadelerle yer almaktadır Hava olaylarının gözlenmesi ile ilgili görsel örnek şekil 16’da sunulurken görselin altında bu kesitte geçen sözel ifadelere yer verilmiştir.

Şekil 16

Kare çizgi film kesiti 2

Kare takımı hava olaylarının gözlemlendiği gözlem evine gitmişlerdir. Bu sahnenin devamında aralarında geçen konuşma aşağıda sunulmaktadır.

Rupi: Ama güneş tutulması gerçekleşmedi.

Enda: Belki de ayın yörüngesi değişmiştir.

Aypa: Bunu anlayabilmek için ayın hareketlerini izlememiz gerekiyor. Bu sahnenin devamında teleskop ve tablet kullanarak ayın hareketlerini takip ederler.

3.4. ÇİZGİ FİMLERDE SU KONUSUNUN NASIL YER ALDIĞINA İLİŞKİN BULGULAR

Su konusuna ilişkin temalar, kategoriler, kodlar ve hangi sıklıkta yer aldıklarına ilişkin bilgiler Tablo 16’da sunulmaktadır.

Tablo 16

Çizi Filmlerde Su Konusunun Yer Alma Durumu

Temalar	Kategoriler	Kodlar	Sıklık
Suyun Önemi	Temiz Su	Temiz suyun faydaları	15
		Suyun canlılar için önemi	11
	Kirli Su	Kirli suyun zararları	4
	Tasarruf	Su tasarrufunun önemi	4
Suyun Kullanım Amaçları	Yaşam Alanı	Canlıların yaşaması	12
	Bilimsel Bilgi	Suyun sıvı olması	7
	Ulaşım Aracı	Deniz üstü araçlarının kullanımı	2
	Besin Kaynağı	Balık tutulması	1
Doğada Suyun Var Olduğu Alanlar	Su Kaynakları	Deniz ve altı	12
		Yeraltı suları	2
		Şelale	1
	Buzullar	Buzdağları hakkında bilgi	5

Not: Aynı görüntüler zaman zaman birden fazla kategori altında kodlanmıştır. Söz gelişi, *Yaşam Alanı* kategorisinde yer alan bir görüntü aynı zamanda *Su Kaynakları* kategorisinde de kodlanmıştır.

Tablo 16’da görüldüğü gibi araştırmada incelenen çizgi filmlerde su konusunda üç tema yer almaktadır: “Suyun Önemi”, “Suyun Kullanım Amaçları” ve “Doğada Suyun Var Olduğu Alanlar”. Çizgi filmler incelendiğinde, su konusunun çizgi filmlerde çoğunlukla suyun canlılar için önemi ve temiz suyun faydaları şeklinde yer aldığı ancak suyun gereksiz kullanımı ve su tasarrufu gibi konulara daha az yer

verildiği görülmektedir. **Nasreddin Hoca** çizgi filminin “Sualtı” bölümünden bir kesit Şekil 17’de sunulmuştur.

Şekil 17

Nasreddin Hoca çizgi film kesiti

Şekil 17’de görüldüğü gibi Nasreddin Hoca ve çocuklar göldeki kirlilikle karşılaşır. Karşılaştıkları bu manzara doğrultusunda bu kirlilikten zarar gören hayvanları (bir kaplumbağa) kurtarırlar ve aşağıdaki konuşma gerçekleşir.

Nasreddin Hoca: “Geldik suyun dibini görelim diye gerçekten belgesellerde gördüğümüz gibi mi? Ama onun yerine gördük ki ayağı sıkışmış bir tosağa.

Cemil: Evet çocuklar biz bir hayvanın hayatını kurtardık ama onlar yine aynı suya girdiler. Yarın başlarına aynısının gelmeyeceğini nereden bilebiliriz?” diye sorarak canlılar içinde temiz suyun önemi ve kirli suyun zararlarına vurgu yapar.

“Suyun Önemi” teması içerisinde ikinci bir kategori olan *Tasarrufla* ilgili örnekler sadece **Su Elçileri** çizgi filminin “Su Döngüsü” bölümü ve **Kaptan Pengu ve Arkadaşları** “Okul Açılıyor” bölümünde yer almaktadır. **Su Elçileri** çizgi filminde Misket’in bambulardan yapmış olduğu oluklarla yağmur suyunu toplaması ve **Kaptan Pengu ve Arkadaşları** çizgi filminde Kaptan Pengu’nun dakika 13:02’de Pegi’ye: “Doğanın bir dengesi var. Dengeyi bozacak her şeye dur demeliyiz. Örneğin enerjimizi ve suyumuzu dikkatli kullanmalıyız.” cümleleri de suyun tasarrufu ile ilgili bilgiler içermektedir.

Su konusu içerisindeki ikinci tema olan “Suyun Kullanım Amaçları” teması incelendiğinde dört kategorinin ortaya çıktığı görülmektedir. Çizgi filmlerde yer alma

sıklığıyla sıralandığında bu kategoriler *Yaşam Alanı*, *Bilimsel Bilgi*, *Ulaşım Aracı* ve *Besin Kaynağı* kategorileridir. “Suyun Kullanım Amaçları” temasında yer alan *Ulaşım Aracı* kategorisi çizgi filmlerde en az yer alan kategoridir. *Ulaşım Aracı* kategorisinde, incelenen çizgi filmlerde, yelkenli, gemi ve kayık gibi deniz üstü araçlarının kullanıldığı görülmektedir. **Akıllı Tavşan Momo** çizgi filminin “Yolunu Kaybeden Yunus” bölümünden bir kesit ile Şekil 18’de sunulmaktadır.

Şekil 18

Akıllı tavşan Momo çizgi film kesitleri

Akıllı tavşan Momo’nun arkadaşları kayıkla gölde, gemiyle de denizde bulunmaktadır. Bu da suyun üstündeki ulaşım araçlarına örnek teşkil etmektedir.

“Suyun Kullanım Amaçları” teması içerisinde en çok yer alan kategorinin suyun canlılar için *Yaşam Alanı* olması kategorisi olduğu görülmektedir. *Yaşam Alanı* kategorisi içerisinde **Mavi Dünya** çizgi filmi ve bölümleri örnek olarak gösterilebilir. **Mavi Dünya** çizgi filminde üçüz balıklar (Pullu, Simli, İnci) ve onların çevresindeki dostlarının (Kumlu) yaşam alanını (evlerini) su oluşturmaktadır. Bununla ilgili örnek Şekil 19’da sunulmaktadır.

Şekil 19

Mavi Dünya çizgi film kesiti

Su konusunda son tema olan “Doğada Suyun Var Olduğu Alanlar” teması incelendiğinde iki kategorinin ortaya çıktığı görülmektedir. Çizgi filmlerde yer alma sıklığıyla sıralandığında bu kategoriler *Su Kaynakları* ve *Buzullar* kategorileridir. Çizgi filmlerde su kaynakları ve buzullar çoğunlukla bir arka plan ya da sahnenin tamamlayıcısı olarak yer almaktadır. *Su Kaynakları* kategorisi altında en çok denizaltında yaşayan canlılar konu edinilmektedir (Şekil 19). Bunun nedeni **Mavi Dünya** çizgi filminde deniz altı dünyasında yaşayan üçüz balıklar (Pullu, Simli, İnci) ve onların çevresindeki dostlarının (Kumlu) yaşam alanları konu edinilmesi olarak kabul edilebilir.

3.5. ÇİZGİ FİMLERDE TOPRAK KONUSUNUN NASIL YER ALDIĞINA İLİŞKİN BULGULAR

Toprak konusuna ilişkin temalar, kategoriler, kodlar ve hangi sıklıkta yer aldıklarına ilişkin bilgiler Tablo 17’de sunulmaktadır.

Tablo 17*Çizgi Filmlerde Toprak Konusunun Yer Alma Durumu*

Temalar	Kategoriler	Kodlar	Sıklık	
Toprağın Önemi	Temiz Çevre	Yerleşim alanlarının temizliği	36	
		Doğanın temizliği	33	
	Toprak	Toprağın çimenlerle kaplı olması	24	
		Toprağın ihtiyaçları	3	
		Çöl	1	
	Toprağın Korunması	Çevrenin temizlenmesi	16	
		Çevreye zarar verilmesi	6	
Toprağın Kullanım Amaçları	Yaşam alanı	Canlıların yaşam alanı	25	
		Üzerinde etkinlik yapılması	9	
	Tarım	Meyve-Sebze yetiştirme	20	
		Nesneler üretilmesi	3	
	Toprağın Hareketleri	Tasarruf	Toprak çukurları	1
		Deprem	Deprem oluşumu	2
			Coğrafi Oluşumlar	Vadi
Mağara	2			
Haliç	1			

Not: Aynı görüntüler zaman zaman birden fazla kategori altında kodlanmıştır. Söz gelişi, *Toprak* kategorisinde yer alan bir görüntü aynı zamanda *Temiz Çevre* kategorisinde de kodlanmıştır.

Tablo 17’de görüldüğü gibi araştırmada incelenen çizgi filmlerde toprak konusunda üç tema ortaya çıkmıştır: “Toprağın Önemi”, “Toprağın Kullanım Amaçları” ve “Toprağın Hareketleri”. Çizgi filmlerde “Toprağın Önemi” genellikle temiz bir çevre görüntüsü olarak yer almakta, görsel bir destekleyici ya da dekoru tamamlayan bir unsur olarak işlev görmektedir. **Ege ile Gaga** çizgi filminin “Dallar ve Yapraklar” başlıklı bölümünden bir kesit ile **Akıllı Tavşan Momo** çizgi filminin giriş bölümünden bir kesit şekil 20’de sunulmaktadır.

Şekil 20

Ege ile Gaga ve Akıllı Tavşan Momo çizgi film kesitleri

Şekil 20’de de görüldüğü gibi (solda) Ege ile Gaga’nın bulunduğu ortamda çevre tertemiz ve çimenlerle kaplıdır. Ege ile Gaga çimenlerin üzerinde etkinlik yapmaktadırlar. Sağda ise **Akıllı Tavşan Momo** çizgi filminden şarkılı orman adında, yaşadıkları ormandan bir kesit yer almaktadır. Etraf tertemiz ve rengarenk çiçeklerle doludur.

Çizgi filmlerde temiz çevre çoğunlukla görsel bir tamamlayıcı / sahnenin bir unsuru olarak yer alsada zaman zaman da sözel ifadelerle desteklenmektedir Sözel metin örneği için ise **Kaptan Pengu ve Arkadaşları** çizgi filminin “Horozun İbiği” bölümünde dakika 15:54’den başlayan konuşma aşağıda sunulmaktadır.

Misket: Ve unutmayın plastik eldiven gibi tek kullanımlık plastikler mutlaka plastik atık kutusuna atılmalı.

Yavru penguen: Küçük bir eldivenden ne olabilir ki?

Pelik: Herkes bir eldiven kullanıp atsa plastikler dağ gibi olur.

Kaptan Pengu pelikana destek olarak çevrenin kirleneceğini söyler. Mandalina da bunların sonucunda piknik yapacak yerin kalmayacağını belirtir.

Kaptan Pengu ve Arkadaşları çizgi filminin “Horozun İbiği” bölümü içerisinde dakika 3:17’de ise;

Pelik: “Piknikten önce temizlememiz gereken bir yer var. Az ileride piknik çöpleri gördüm.”

Yavru penguen: “Piknik çöpi de ne?”

Kaptan Pengu: “Bazı insanlar piknik yaptıktan sonra kağıt, plastik ve yemek çöplerini ormanda bırakıp giderler.”

Misket de önce temizlik yapmaları gerektiğini söyler ve hep birlikte piknik alanını temizlerler.

Toprak konusunun ikinci teması olan “Toprağın Kullanım Amaçları” teması incelendiğinde dört kategorinin ortaya çıktığı görülmektedir. Çizgi filmlerde yer alma sıklığıyla sıralandığında bu kategoriler *Yaşam Alanı*, *Kil*, *Tarım* ve *Tasarruf* kategorileridir. Toprağın yaşam alanı olması görsellerle sunulmakta, daha çok sahnenin tamamlayıcısı olarak yer almaktadır. Toprağın hangi canlılara yaşam alanı sunduğu, canlıların toprakta nasıl yaşadıklarına ilişkin sözel / görsel metinlere neredeyse hiç yer verilmemektedir. *Yaşam Alanı Olarak Kullanılması* kategorisine örnek olarak **Elif ve Arkadaşları** çizgi filminin “Sıra Bende” bölümünden bir görsel Şekil 21’de sunulmaktadır.

Şekil 21

Elif ve arkadaşları çizgi film kesiti 3

Şekil 21’de görüldüğü gibi Elif anaokulunun bahçesinde hamakta dinlenmektedir. Ayrıca arkada görülen yeşil alan ve kum havuzunun da bahçe içerisinde olması etkinlik alanlarının toprak üzerine inşa edildiğini göstermektedir. Aynı zamanda Elif ve arkadaşları, öğretmenleri ile etkinliklerini çoğunlukla bahçedeki masalarında yapmaktadır.

Toprak konusunun son teması olan “Toprağın Hareketleri” temasında iki kategorinin ortaya çıktığı görülmektedir. Çizgi filmlerde yer alma sıklığıyla sıralandığında bu kategoriler *Coğrafi Oluşumlar* ve *Deprem* kategorileridir. *Deprem* kategorisi sadece **Kaptan Pengu ve Arkadaşları** çizgi filminde deprem sonucu oluşan derin çukurların oluşması örneği ile yer almaktadır. *Coğrafi Oluşumlar* kategorisine örnek olarak ise **Kare** çizgi filminin “Haliç” başlıklı bölümünden görsel ve sözel örnek şekil 22’de ve takip eden metinde sunulmaktadır.

Şekil 22

Kare çizgi film kesiti 3

Şekil 22’de görüldüğü gibi Rupi haliç oluşumunu görsellerle destekleyerek anlatmaktadır. Haliç oluşumunu Rupi şu sözlerle aktarmaktadır:

“Haliçler gelgitlerin yoğun görüldüğü deniz kıyılarında oluşurlar. Bu kıyılarda denize dökülen bir akarsu varsa gelgit olayı sayesinde akarsu ağız zamanla aşınır ve huni şeklindeki büyük boşlukların oluşmasına neden olur. Akarsu ve denizin birbirine karıştığı bu boşluğa haliç denir.” Rupi haliç oluşumunu anlatırken, arkasında söylediklerini destekleyen görseller de eşlik etmektedir.

3.6. ÇİZGİ FİMLERDE GERİ DÖNÜŞÜM KONUSUNUN NASIL YER ALDIĞINA İLİŞKİN BULGULAR

Geri dönüşüm konusuna ilişkin temalar, kategoriler, kodlar ve hangi sıklıkta yer aldıklarına ilişkin bilgiler Tablo 18’de sunulmaktadır.

Tablo 18

Çizgi Filmlerde Geri Dönüşüm Konusunun Yer Alma Durumu

Temalar	Kategoriler	Kodlar	Sıklık
Geri Dönüşümün Önemi	Geri Dönüştürülebilir Materyaller	Artık/eski materyallerin kullanımı	6
		Doğal materyallerin kullanımı	3
	Geri Dönüşüm	Geri dönüşüm hakkında bilgi	5
		Geri dönüşüm kutuları	3
		Atık Yönetimi	Atıkların zararları
Atık Yönetimi	Atıklar	Atıklar hakkında bilgilendirme	3
		Kâğıt	Kâğıt atıkları hakkında bilgilendirme

Tablo 18’de görüldüğü gibi araştırmada incelenen çizgi filmlerde geri dönüşüm konusunda iki tema yer almaktadır: “Geri Dönüşümün Önemi” ve “Atık Yönetimi”. *Geri Dönüştürülebilir Materyaller* kategorisi için **Elif ve Arkadaşları** çizgi filminin “Dinozor Parkı” bölümünden görsel ve sözel örnek Şekil 23’te ve takip eden metinde sunulmaktadır.

Şekil 23

Elif ve Arkadaşları çizgi film kesiti 4

Şekil 23’teki Elif ve Arkadaşları çizgi film kesitinde yerde saksıda çiçekler ve eski botlar, ambalaj kutuları görülmektedir. Bu sahnedeki konuşma öğretmenin getirdiği malzemeleri gören Elif’in sorusu ile başlar.

Elif: Öğretmenim bunlar ne?

Öğretmen: Bahçeyi süsleme zamanımız geldi. Bu yüzden eski ve kullanılmayan ne varsa getirdim.

Ayşe: Eski çizmeler ile bahçeyi nasıl süsleyebiliriz ki?

Öğretmen: Çizmenin içini toprakla doldurup çiçek ekebiliriz.

Selim: Eski ambalaj kutusundan da çok güzel bir kuş yuvası olabilir.

Örnekte görüldüğü gibi öğretmenin getirdiği eski ve kullanılmayacak olan materyalleri dönüştürerek farklı amaçlarla yeniden kullanılabilir hale getirilmiştir. Eski materyallerin yeniden kullanıma dönüştürülmesi *Geri Dönüştürülebilir Materyaller* kategorisinin artık/ eski materyallerin kullanımı olarak kodlanmıştır.

Geri Dönüşüm konusunun son teması olan “Atık Yönetimi” incelendiğinde iki kategorinin ortaya çıktığı görülmektedir. Çizgi filmlerde yer alma sıklığıyla sıralandığında bu kategoriler *Atıklar* ve *Kağıt* kategorileridir. *Atıklar* kategorisinde genellikle farklı atıklar için yapılmış olan atık kutularının gösterilmesi ve her çöpün çöp olmayıp atıkların atık kutularına atılması gerektiği bilgisi verilmektedir. **Akıllı Tavşan Momo** çizgi filminin “Kayıp Masal” bölümünden bir kesit Şekil 24’te sunulmaktadır.

Şekil 24

Akıllı tavşan Momo çizgi film kesiti

Şekil 24’te her atık için ayrı bir atık kutusunun olması gösterilmektedir. Akıllı tavşan Momo kaybolan bir masal kağıdını ararken kağıt atık kutusunu da incelemektedir.

3.7. ÇİZGİ FİLMLERDE ENERJİ KAYNAKLARI KONUSUNUN NASIL YER ALDIĞINA İLİŞKİN BULGULAR

Enerji kaynakları konusuna ilişkin temalar, kategoriler, kodlar ve hangi sıklıkta yer aldıklarına ilişkin bilgiler Tablo 19’da sunulmaktadır.

Tablo 19

Çizgi Filmlerde Enerji Kaynakları Konusunun Yer Alma Durumu

Temalar	Kategoriler	Kodlar	Sıklık
Rüzgar	Rüzgar Gücü	Varlıkları hareket ettirebilmesi	11
Enerji	Enerjinin kullanımı	Enerji tüketimi	2
	Enerjinin Korunması	Isı yalıtımı	2

Tablo 19’da görüldüğü gibi araştırmada incelenen çizgi filmlerde enerji kaynağı olarak sadece rüzgar enerjisi yer almaktadır. Enerji kaynaklarının üretimi ile ilgili görsel / sözel herhangi bir metin bulunmamaktadır. Enerji kaynakları konusunda iki tema yer almaktadır: “Enerji” ve “Rüzgar”. “Rüzgar” temasının altında bulunan *Rüzgar Gücü* kategorisiyle ilgili **Ege ile Gaga** çizgi filminin “Köpükler” başlıklı bölümünden görsel bir örnek Şekil 25’te sunulmaktadır.

Şekil 25

Ege ile Gaga çizgi film kesiti 2

Şekil 25’teki örnekte görüldüğü gibi rüzgarın gücünün Ege ile Gaga’yı uçurmakta olduğu gösterilmektedir. Bu örnek *Rüzgarın Gücü* kategorisi içerisinde rüzgarın varlıkları hareket ettirebilmesi olarak kodlanmıştır.

Enerji kaynakları konusundaki son tema olan “Enerji” teması incelendiğinde iki kategorinin ortaya çıktığı görülmektedir. Çizgi filmlerde yer alma sıklığına bakıldığında *Enerjinin Kullanımı* ve *Enerjinin Korunması* kategorilerinin eşit oldukları görülmektedir. *Enerjinin Korunması* kategorisi için **Aslan** çizgi filminin “Sıcak Bir Yuva” başlıklı bölümünden bir kesit şekil 26’da sunulmaktadır.

Şekil 26

Aslan çizgi film kesiti

Şekil 26’da görüldüğü gibi Aslan, dedesi ve Selim amca arasında arkalarında duran ısı yalıtım malzemeleri hakkında dakika 2:04’de şu konuşma geçmektedir.

Dede: Kolay gelsin Selim.

Selim amca: Sağ ol Hasan amca nasılsın?

Dede: İyiyim. Sağ ol. Tadilat mi var?

Selim amca: Apartmana mantolama yapıyoruz.

Aslan: Dede, mantolama ne demek? Annemin kışlık mantosu gibi bir şey mi?

Dede: Mantolama binalarda ısı yalıtımını güçlendiren bir yapı işi Aslanım.

Aslan: Manto annemi, mantolama da apartmanı soğuktan koruyor öyle mi?

Selim amca: Tam öyle değil. Çünkü bu ısı yalıtımı sayesinde kışın soğuktan, yazın sıcaktan korunuyorsun.

Aslan: Kafam karıştı. Kışın sıcak tutuyorsa yazın nasıl serin tutacak?

Selim amca: Mesela evlerin duvarlarını ısı yalıtım malzemelerinden üretilmiş kopuk plakalar ile kaplamamız çatıya da su yalıtımını sağlayacak bir plaka kullanmamız gerekir. Çatının altındaki boşluğu kaya yünü ile kaplarız.

Dede: Pencerelerimizde ise özel yapılmış çift cam kullanmaya dikkat etmeliyiz.

Selim amca: Tüm bunları yaptığımızda binanın ısı yalıtımı güçlenir. Kışın dışarıdaki soğuktan, yazın ise sıcaktan korunmuş oluruz.

Dede: Bu sayede evin kışları ısınma yazları serinleme masrafları azalır.

Aslan: Isı yalıtımı sayesinde daha az enerji kullanıyorsak çevreyi korumaya da katkısı var demektir.

Selim amca: Çok yasa Aslan. Ne güzel söyledin.

İlerleyen sahnelerde Aslan ve arkadaşları öğrendikleri bu bilgi ile yalıtım malzemelerini kullanarak kedilere ısı yalıtımlı bir yuva yaparlar.

Örnek konuşmada görüldüğü gibi ısı yalıtımının ne olduğu ve nasıl yapıldığı hakkında bilgi verilerek ısı yalıtımının daha az enerji kullanmamızı sağladığı ve böylece çevre korumaya olan olumlu katkısından sözel olarak bahsedilmiştir.

3.8. ÇİZGİ FİMLERDE KÜRESEL ISINMA KONUSUNUN NASIL YER ALDIĞINA İLİŞKİN BULGULAR

Küresel ısınma konusuna ilişkin temalar, kategoriler, kodlar ve hangi sıklıkta yer aldıklarına ilişkin bilgiler Tablo 20’de sunulmaktadır.

Tablo 20

Çizgi Filmlerde Küresel Isınma Konusunun Yer Alma Durumu

Temalar	Kategoriler	Kodlar	Sıklık
İklim Değişikliği	Doğaya Etkisi	Buzulların erimesi	2
	Canlılara Etkisi	Göç	1

Tablo 20’de görüldüğü gibi araştırmada incelenen çizgi filmlerde küresel ısınma konusunda bir tema yer almaktadır: “İklim Değişikliği”. İklim değişikliğinin hem doğaya hem de canlıların hayatına olan etkileri çizgi filmlerde “İklim Değişikliği”

teması altında kodlanmıştır. Bu etkiler ile ilgili örnekte küresel ısınma sonucundaki iklim değışikleri hakkında bilgi verilmektedir. Çizgi filmlerde küresel ısınma konusundan üç kez ve sadece **Kaptan Pengu ve Arkadaşları** çizgi filmi içerisinde bahsedilmiştir. “İklim Değişikliği” teması içerisinde **Kaptan Pengu ve Arkadaşları** “Okul Açılıyor” bölümü başlıklı çizgi film kesitinden dakika 12:40’daki bir örnek aşağıda sunulmaktadır.

Kaptan Pengu: Önemli olan buzların erimesinin asıl sebebi olan iklim değışikliğini durdurmak.

Pegi: O ne demek?

Kaptan Pengu: Bazı gazlar yüzünden dünyanın dengesi bozuluyor. Sebepsiz fırtınalar, iklim değışikliği, kuraklık, canlıların göç etmesi hep bu yüzden oluyor.

Örnek konuşmada da görüldüğü gibi doğanın dengesinin bozulmasına sebep olan iklim değışikliğinin doğaya ve canlılara olan olumsuz etkilerinin neler olduğundan bahsedilmektedir.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde TRT Çocuk YOUTUBE kanalında 2020 yılında yayınlanan çizgi filmlerin içerik analizinden elde edilen bulgulara dayalı olarak ulaşılan sonuçlara, sonuçlardan ve alanyazından hareketle yapılan tartışmaya ve önerilere yer verilecektir.

Bitkiler Konusuna İlişkin Sonuç ve Tartışma

Çevresel farkındalık konusunda erken çocukluk döneminde ele alınması gereken konular açısından bakıldığında, TRT Çocuk çizgi filmlerinde bitkiler konusunun diğer çevre konu başlıklarına göre daha çok yer aldığı görülmektedir. Ancak, bitkiler konusu çizgi filmlerde çoğunlukla arka planda sahneleri tamamlayıcı ya da dekoru tamamlayıcı bir unsur olarak görülmektedir. Çizgi filmlerde verilen görüntülerde Süsleme kategorisinin en fazla unsurla kodlanması bu durumun bir göstergesidir. Bitkilerin canlıların yaşamındaki önemi, bitki koruma, bitkilerin gereksinimleri gibi konular bitkilerin süsleme veya nesne/yapı oluşturma işlevleri, kadar yansıtılmamaktadır. Ayrıca, çizgi filmlerde bitkiler sadece insan yaşamındaki önemi ile ilişkili olarak yer almaktadır. Bitki-bitki ilişkisi ya da bitki-hayvan ilişkisi çizgi filmlerde sunulan bir özellik olarak görülmemektedir, diğer bir deyişle bitkiler insanların özelinde, insanların yararına olan canlılar olarak sunulmaktadır. Çizgi filmlerde bitkiler konusunda doğal çevreden çok insanın bitkiler aracılığıyla oluşturduğu ağaçlandırma, çiçek ekme, çiçek sulama, saksıda çiçek yetiştirme gibi yapay çevre unsurlarının daha fazla yer aldığı görülmektedir. Small'un (2016) habitatların korunması ve biyoçeşitliliğin artması konularında çizgi karikatürlerin etkili bir yol olduğu sonucuna ulaştığı araştırma sonuçları göz önüne alındığında, görsel ve sözel metinlerle bitki koruma, bitkinin yaşam için önemi, bitki ve canlılık ilişkisi gibi unsurların çizgi filmler aracılığıyla desteklenmesi erken çocukluk dönemindeki bireylerin bitki çeşitlerini tanımaları, sevmeleri, korumaları, yetiştirmeleri ve yaşam için önemini fark etmelerinde çizgi filmler önemli bir kaynak durumuna getirilebilir. TRT Çocuk çizgi filmlerinde özellikle ağaçlandırmanın önemine yönelik gerek görsel gerekse sözel metinlerin yer alması çocuklara ağaç sevgisi kazandırmak adına önem teşkil etse de bitkileri tanıma, bitki koruma, bitki ve

doğa ilişkisi gibi görsel /sözel unsurların TRT Çocuk çizgi filmlerinde daha çok ele alınması bitkilere yönelik farkındalık geliştirmede daha büyük katkılar sağlayabilir.

TRT Çocuk çizgi filmlerinde bitkilerle ilgili en az yer alan temanın “bitkilerin korunması” olması, bu çizgi filmlerde çevrenin korunması adına olan eksikliği göstermektedir. Bu konu ile ilgili sonuçlar Ada ve Kartal’ın (2019) yaptığı sonuçla örtüşmektedir. Her iki araştırmada da çizgi filmlerde “Canlılar sınıfına giren bitkilerin korunması” temasının daha seyrek işlendiği sonucunun çıkması, bu çizgi filmlerdeki canlıları koruma konusunun yansıtılmasındaki eksikliği göstermektedir. Çizgi filmlerde genellikle olumlu ifadeler yolu ile çocuğa bitkilerle ilgili hassasiyetin kazandırılması istense de, bazen bitkilere zarar verme bağlamında da örneklerin bulunuyor olması, çocuklara yanlış davranışların da sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Wager’in (2014) yaptığı çalışma sonucunda, doğa tasvirlerinin çevreyi bozmaya teşvik edici olması sonucunun çıkması, çalışma sonucunda varılan görüşü desteklemektedir. Bunun haricinde bitkileri sevmenin, değer vermenin onların da canlı olduğunun bilincinde olarak onlara saygı duymanın önemi konularının da yetersizliği dikkat çekmektedir.

Hayvanlar Konusuna İlişkin Sonuç ve Tartışma

Hayvanlar konusunda elde edilen sonucun bitkiler konusunda elde edilen sonuçla benzerlik göstermektedir. Hayvanlar ve insanlar arasındaki ilişkiye hayvanların doğadaki konumlarından, birbirleri ile olan etkileşiminden, bitki – hayvan ilişkisinden veya hayvan türleri hakkında bilgi sahibi olma konularından daha fazla yer verilmektedir. “İnsan ve hayvan ilişkileri” temasının genellikle hayvanlarla oyun oynama veya hayvanlarla birlikte vakit geçirme şeklinde işlendiği görülmektedir. Sevim (2013) ’in yaptığı çalışma; sevgi ve yardımseverlik kavramlarının kazandırılmasında çizgi filmler içerisinde bulunan örneklerin, daha çok hayvanlar ve insanlar arasındaki ilişkileri içerdiğini göstermektedir. Yapılan çalışma ile Sevim’in çalışmasında; yardım konusunun daha çok insanlar ve hayvanlar arasındaki ilişki bağlamında işlendiği sonucuna ulaşılması her iki araştırma sonucunun birbirini desteklediğini göstermektedir. Örneğin Nasreddin Hoca çizgi filminde Nasreddin Hoca her zaman eşeği ile birlikte ve onun başına bir şey gelmesinden de endişe duymaktadır. Elif ve arkadaşları çizgi filminde ise anaokulunun bahçesinde bulunan

kedi ve horoz gibi hayvanlarla çocuklar vakit geçirmekte ve onlarla oyunlar oynamaktadırlar. Çizgi filmlerde hayvanlarla vakit geçirme, hayvanların önemi ve korunmasına yer verilmesi olumlu bir gelişmedir. Ancak, farklı hayvan türlerine yer verilmesinin çocukların çevrelerinde görebildiğinden daha fazla hayvan tanımalarına olanak sağlayacağı düşünülmektedir. Hayvan türleri içerisinde yer alan arılar kategorisinde arıların doğal hayatlarındaki akışının bozulmaması gerektiği Kare çizgi filminde yer almaktadır. Bu örnek ise Chandrashekhar (2012)'in çalışmasında analiz ettiği “Madagaskar” filmindeki sonuçları ile örtüşmektedir. Bu durum; hayvanlar kendi doğal çevrelerinde korunmalıdır görüşünün sınırlı da olsa TRT Çocuk çizgi filmlerinde yer aldığı sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Ancak, bu örnekte arılar yine insan yaşamındaki önemi bağlamında ele alınmaktadır. Bitkiler ve hayvanlar konusunun içerisinde insan-bitki veya insan-hayvan arasındaki ilişkinin diğer bağlamlardan daha fazla öne çıktığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu da James ve Bixler (2010) okul öncesi dönem çocuğuna verilen çevre eğitimi bağlamları içerisinde çocuğun içinde olduğu toplumun parçalarını tanımada, insan, bitki ve hayvan etkileşimi ile oluşan toplumu yani sistemleri öğrenmede paralellik gösterdiğini düşündürmektedir. Aynı zamanda çevre bağlamlarından bir diğeri olan “dayanışma/birlik ve beraberlik” bağlamı ile de incelenen çizgi filmlerin uyduğu söylenebilir. Çünkü doğadan gelen her şeyle kendi için besin ve barınma gibi yeni ürünler üretebilen insan, aynı zamanda yeniden ürettiği sebze-meyve ve diktiği ağaçlarla da doğayı etkilemektedir

Hava Konusuna İlişkin Sonuç ve Tartışma

Hava konusu çizgi filmlerin içerisinde veya sahne geçişleri arasında gösterilen ortamların temiz ve berrak bir gökyüzü altında olması şeklinde görsel bir unsur olarak yer almaktadır. Ayrıca karakterler temiz havanın öneminden bahsederken kirli havanın zararlarından da bahsederek çocuklarda çift yönlü bir etki bırakabilmektedir. Bu bulgular doğrultusunda da çocuklara görsel olarak verildiği kadar sözel ifadelerin de artırılması ve temiz havanın tüm canlılar için olmasının yanında, doğa için de öneminden daha fazla bahsedilmesinin gerektiği düşünülmektedir. Ayrıca çocuklara gözlemevi ile teleskop ve rüzgar gülü gibi aletlerin tanıtılması ve bunları karakterlerin kullanması sonucunda keşfetme ve merak duygularının artacağı ayrıca hava olaylarını kendilerinin inceleyip öğrenebildikleri araştırmanın sonucunda düşünülmektedir.

Su Konusuna İlişkin Sonuç ve Tartışma

Su konusu, çizgi filmlerde daha çok *suyun önemi* olarak yer alırken suyun gereksiz kullanımı ve su tasarrufu gibi konularının daha az işlendiği dikkat çekmiştir. Bu da günümüz sorunu olan doğal kaynakların gereksiz kullanımı sorununun çözümünde eksik kalınan bir noktadır. Korfiatis, Photiou ve Petrou (2020)'nin çalışmanın sonuçlarına göre çevreyi koruma ve çevre kavramlarının gelişmesinde ve çocuklara çevresel mesajların verilmesinde çizgi animasyonların etkisi olduğu ortaya çıkmıştır. Bu açıdan ele alındığında, çocukların örnek aldıkları çizgi film karakterlerinin bu doğrultuda yaptıkları davranışlarla çocukları suyu ve çevreyi korumaya teşvik etmesi çevre sorunlarının bilincinde olan ve bu sorunları önleyebilecek bilinçli nesillerin yetişmesini desteklemek açısından önemli görülmektedir. Bu doğrultuda hazırlanmış olan *Su Elçileri* ve *Kaptan Pengu ve Arkadaşları* çizgi filmlerinde suyun önemi, doğal kaynakların korunması ve çevreyi koruma kavramları üzerine, diğer çizgi filmlerden daha fazla yer verilmesi önemli bir gelişme olarak kabul edilebilir. Temalar bazında ise doğada suyun var olduğu alanların diğer temalardan daha az ele alındığı görülmektedir. Bu da çocuklara doğadaki suyun varoluşu ile ilgili verilen bilgilerde de eksiklik olabileceğinin göstergesidir. Yapılan inceleme sonucunda çizgi filmlerden *Su Elçileri* ve *Kaptan Pengu ve Arkadaşları* çizgi filmleriyle sevgi ve koruma konularında daha çok farkındalık sağlanabileceği ancak tanıma konusunda eksikliklerin olduğu düşünülmektedir. Bu sonucu destekler nitelikte Ada ve Kartal'ın (2019) yapmış olduğu *Çevre problemleri ve sürdürülebilirlik açısından Su Elçileri çizgi filminin değerlendirilmesi* başlıklı çalışmanın sonuçları ile örtüşmektedir.

Toprak Konusuna İlişkin Sonuç ve Tartışma

Toprak konusunun "toprağın önemi" temasında özellikle çevre olarak yer aldığı; çevrenin temiz olması, yaşanılan yerin temizliği konularında daha çok görsel sınırlı olsa da sözel ifadelerle de yer alan temizlik konusuna dikkat çekildiği sonucuna ulaşılmıştır. Small (2016) yaptığı çalışmada çevre kirliliği konusuna ilgisiz kalındığı ve konu üzerinde yönlendirilmelerin yapılması gerektiği sonucuna ulaşmıştır. Yapılan analiz sonucunda çizgi filmlerde çevre temizliği konusunun diğer konulardan daha fazla yer veriliyor olması gerektiği belirtilmektedir. Toprak konusu içerisinde en az

yer verilen unsur olan deprem konusunun, Türkiye gibi deprem konusunun son derece önemli olduğu bir ülkede, sadece *Kaptan Pengu ve Arkadaşları* çizgi filminin bir bölümünde yer aldığı görülmektedir. Chandrashekar (2012) yaptığı “2012” filminin analiz sonuçları için deprem konusunu açıklamada animasyonların kullanılabilirliklerini ortaya koymaktadır. Deprem kuşağında olan bir ülke olarak çocuklara bu konuların da daha derinlemesine işlenmesi ve yalnızca bir değil tüm çizgi karakterlerin bu konuya değinmesi gerektiği düşünülmektedir. Aynı şekilde tanıma yaklaşımından yola çıkarak (Özdemir 2007) çocuklara farklı yer şekilleri zenginliklerinden sadece halic konusundan bahsedilmektedir. Bu konu ise sadece *Kare* çizgi filminin bir bölümünün konusunu oluşturmaktadır. Türkiye’deki zengin yer şekillerinden sadece halicin değil diğerlerinin de çocuklara çizgi filmler aracılığıyla sunulması konusunda daha etkili çalışmalar gerçekleştirilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Geri Dönüşüm Konusuna İlişkin Sonuç ve Tartışma

TRT Çocuk çizgi filmlerinde en az yer verilen konulardan olan geri dönüşüm ve küresel ısınma konularının hem görsel hem işitsel verilerle desteklenmesi küresel iklim krizinden etkilenen Türkiye’de açısından büyük önem taşımaktadır. Göktepe-Duran (2016)’ın ve Coşkun ve Köroğlu’nun (2016) belirttiği gibi animasyon filmleri ve çizgi filmler aracılığıyla geri dönüşüm konusunda bilinç oluşturmak olasıdır. Benzer şekilde, Chandrashekar (2012)’ın “Wall-E” animasyon filminin analizinde; çocuklara çöpleri azaltma ve atık yönetimi gibi çevre sorunlarını içeren konuların farkındalığını yaymada animasyonların etkili bir araç olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ancak, bu araştırmada incelenen çizgi filmlerde hem görsel hem sözel ifadelerle geri dönüşümün ne olduğu, neden yapılması gerektiği, faydaları ve atık yönetimini tanıtarak çocuklara her atığın çöp olmadığı, bunların farklı atık kutularına atılması gerektiğinin son derece sınırlı düzeyde yansıtılmaktadır. Araştırmada analiz edilen çizgi filmlerden sadece ikisinde son derece sınırlı olarak atık yönetimi ve geri dönüşümden söz edilmektedir. “Kaptan Pengu ve Arkadaşları” ve “Su Elçileri” çizgi filmlerinde her atığın çöp olmadığı ve atık kavramının öğretilmesi örneklerinin bulunması olumlu örneklerdir. Araştırmanın bu sonucu Ada ve Kartal’ın (2019) yapmış olduğu çalışma “Su Elçileri” çizgi filminde “geri dönüşüm” konusunun yer aldığı şeklindeki sonuçla örtüşmektedir.

Enerji Kaynakları Konusuna İlişkin Sonuç ve Tartışma

Enerji kaynakları konusu çalışma içerisindeki tema ve kategorilerde en az yer alan ikinci konuyu oluşturmaktadır. İçerisinde bulunan iki temadan en fazla rüzgâr gücüne yer verilirken, enerjinin kullanımına da değinilmiştir. İnsan yaşamı açısından enerjinin önemi dikkate alındığında, çizgi filmlerde enerji kaynaklarına yeterince yer verilmediği söylenebilir. Tek enerji kaynağının rüzgâr olmadığı, rüzgardan farklı enerji kaynaklarına da yer verilmesinin çocukların enerji konusunda bilgi düzeylerinin artmasını sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca geleneksel enerji kaynakları yerine yenilenebilir enerji kaynaklarından bahsedilmesi ve bu enerji kaynaklarının su gücü, rüzgar, güneş vb. gibi doğanın kendisinden elde edilebileceği bilgilerinin sunulmasının çevreyi koruma adına önemli bir adım olduğu düşünülmektedir. Alanyazındaki bilgiler doğrultusunda çocuklara doğal zenginliklerin önemini ve çevrenin korunmasının doğal kaynakların korunmasına bağlı olduğunu fark ettirmenin önemli olduğu düşünülmektedir. Bu farkındalığı sağlamada çizgi filmlerin kullanılmasının önemi daha önce yapılan çalışmaların sonuçları doğrultusunda (Ada ve Kartal, 2019; Can, 1995; Chandrashekar, 2012; Göktepe-Duran, 2019; Korfiatis, Photiou ve Petrou, 2020; Lucas Wager, 2014; Small, 2016; Toledo, Yangco ve Espinosa,2014) önerilmektedir.

Küresel Isınma Konusuna İlişkin Sonuç ve Tartışma

Küresel ısınma konusu çalışma içerisinde en az yer alan konuyu oluşturmaktadır. Küresel ısınma konusu sadece “Kaptan Pengu ve Arkadaşları” çizgi filminde toplamda üç kez yer almaktadır. Ancak günümüz çevre sorunları değerlendirildiğinde küresel ısınma konusunun küçük yaşlardan itibaren çocuklara aktif bir şekilde verilmesinin önemli olduğu düşünülmektedir. Nitekim bu konu ile ilişkili olarak, Toledo, Yangco ve Espinosa'nın (2014) yapmış olduğu çalışma sonuçlarında da çevre sorunlarının ve küresel sorunlarının çözümünde medya karikatürlerinin kullanımının aktif ve üretken katılım sağladığı ortaya konmuştur. Her iki çalışmanın sonuçlarından yola çıkarak, küresel ısınma konusu içerisinde yer alan “iklim değişikliği” temasının; küresel ısınmanın doğaya ve canlılara olan etkisinin çizgi filmlerde sözel ve görsel olarak yer alması, sebeplerinin ve sonuçlarının fark ettirilmesi, küresel ısınmayı önlemek adına yapılacaklardan bahsedilmesi şeklinde yer

alıyor olmasının çocuklarda çevresel farkındalığı geliştirme açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

Araştırmanın tüm bulguları, bütün olarak değerlendirildiğinde, incelenen çizgi filmlerde çevre konularının daha çok arka plan işlevi görmesi yerine, karakterlerin sözel ifadeleri ve görsellerle desteklenerek ve konunun önemine ilişkin direk vurgu yapılarak verilmesinin çocuklara kazandırılmak istenen farkındalık noktasında daha etkili bir yöntem olacağı söylenebilir. Çevre bilinci ve çevre farkındalığı erken çocukluk döneminde çocuklara verilecek eğitimlerle kazandırılabilir. Bu eğitimin sadece örgün eğitim kurumlarında geleneksel yöntemlerle verilmesinin yanında yaygın öğrenme yolu olan televizyon ve internetle de verilmesi sağlanabilir. Bu sonuç Topkaya'nın (2016) yaptığı *doğal çevreye duyarlılık değerinin aktarılmasında kavram karikatürleri ile eğitici çizgi romanların etkililiğinin karşılaştırılması* başlıklı çalışma ile de desteklenir niteliktedir. Günün büyük bir kısmını televizyon karşısında geçiren çocuklar, çizgi filmleri oldukça fazla izlemektedirler. Eğitici ve öğretici içerikleri barındıran çizgi filmleri izleyen çocukların kişisel gelişimlerinde yol kat ettiği yapılan çalışmalarla gözlemlenmiştir (Karakuş, 2015; Türkmen, 2012; Yağlı, 2013; Yorulmaz, 2013). Bu yaş grubundaki çocuklar üzerinde etkinliği kanıtlanmış olan çizgi filmler aracılığıyla çevre farkındalığının da kazandırılması desteklenebilir (Ada ve Kartal, 2019; Can, 1995; Chandrashekar, 2012; Eneh, 2015; Göktepe-Duran, 2019; Korfiatis, Photiou ve Petrou, 2020; Lucas Wager, 2014; Small, 2016; Toledo, Yangco ve Espinosa, 2014). Bunun için çizgi film yapımcılarının ve yayıncılarının bu konuya ağırlık vermeleri çevreye karşı daha duyarlı ve bilinçli çevre farkındalığı kazanmış nesillerin yetişmesi açısından önem arz etmektedir.

Öneriler

Çizgi film yapımcılarına öneriler;

- Çizgi film yapımcılarının Su Elçileri ve Kaptan Pengu ve Arkadaşları gibi çevrenin sadece su değil diğer konularını da temel alan yapımlara öncelik vermesi önerilmektedir.
- Çizgi filmlerde çevreyi sevme ve koruma konularının daha çok ele alınması, ayrıca çevrenin sadece insan egemenliğinde olan bir kavram

olarak sunulmasından tüm canlıları kapsayan ekolojik bir bakış açısıyla yer alması önerilmektedir.

- Başkahramanları çevre savaşçıları olan (çevreyi koruyup geleceği kurtarmaya çalışan karakterler) olan bir çizgi film tasarlanabilir.
- Çizgi film jenerikler müziklerinde çevre bilinci aşılacak kalıplar/nakaratlar kullanılabilir.
- Çizgi filmlerde hem çevre konusunda birikimli hem de pedagojik eğitimler almış uzmanların görev yapması sağlanabilir.

Araştırmacılara öneriler;

- Örgün eğitim kurumları içerisinde yapılan çevre farkındalığı geliştirme ve çevre eğitimi çalışmalarının sadece örgün kurumlarda kalmaması, yaygın öğrenme araçları üzerine de çalışmaların yapılması önerilmektedir.
- Bu çalışmanın benzeri niteliğinde olup her çizgi film kendi içerisinde geçmişten bugüne kadar olan tüm bölümleri ile incelenip değerlendirilebilir ve yapımcılara öneriler sunulabilir.
- Yapılan araştırmalar sonucunda çizgi film ile birçok değer veya kavram üzerine olan çalışmalara rastlanırken çizgi film ve çevre konulu çalışmalara neredeyse hiç rastlanamamıştır. Bu sebeple vakitlerinin kayda alınacak bir kısmını (özellikle içinde bulunduğumuz COVID döneminde) televizyon veya internet karşısında çizgi filmler ile geçiren çocuklarımız için çevre farkındalığı veya çevre bağlamı açısından da incelenmesi ve araştırmaların arttırılması önerilmektedir.
- Çevre eğitimi konusunda daha ileride düzeyde olan ülkelerin çizgi filmleri ile yerli çizgi filmlerin karşılaştırmalı bir çalışması yapılabilir.
- Devlet resmi kanalı olan TRT çocuk çizgi filmleri ile diğer kanallarda yayınlanan çizgi filmlerin karşılaştırmalı bir çalışması yapılabilir.

Eğitim programcılarına öneriler;

- Okul öncesi dönem çevre konusundaki kazanımların oluşturulması ve bu kazanımlar doğrultusunda eğitim verilmesi önerilmektedir.

- Eğitim programlarında sadece geleneksel yöntemlerle değil aynı zamanda alternatif yöntemleri ve yaygın öğrenme araçlarından medyayı kullanarak eğitim programlarının hazırlanması önerilmektedir.
- Çizgi film tasarımı konusunda eğitim veren programlar hazırlanabilir. Kitle iletişim araçlarında çocuk programları tasarlanması alanında lisansüstü bölümler açılabilir ya da Eğitim Programları ve Öğretim lisansüstü programına bu konuda seçmeli dersler konması önerilmektedir.

Ebeveynlere öneriler;

- Çocukların izledikleri çizgi filmler öncelikle ebeveynlerin kontrolünden geçmesi gerektiği düşünülmektedir. Ebeveynlerin şiddet içeren çizgi filmler yerine çevresel konuların yer aldığı çizgi filmleri izletme konusunda daha hassas davranması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

1.Kitaplar

- Ağyar, Esra (2014). “Küçük çocuklara çevre eğitimi verilirken nelere dikkat edilmelidir?” İçinde: Ed. Hülya Gülay Ogelman. Çocuk ve çevre. Ankara: Eğiten Kitap. 111-125
- Aral, Neriman, Adalet Kandır, ve Münevver Can Yaşar, (2003) Okul öncesi eğitim 1. (2. Baskı). İstanbul: Ya-Pa Yayıncılık.
- Balkan-Kıyıcı, Fatime (2009). “Çevre eğitimi”. İçinde: Ed. Vahdettin Sevinç. Eğitim fakülteleri için genel çevre bilimi. Ankara: Maya Akademi.
- Başal, Handan Asude (2015). Okul öncesi ve ilkokul çocukları için uygulamalı çevre eğitimi (2. Baskı). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Becer, Emre (2015). İletişim ve grafik tasarım, Ankara: Dost Kitabevi.
- Bozkurt, Orçun (2015). “Çevre eğitimi”. İçinde: Ed. Mustafa Aydoğdu ve Kudret Gezer. Çevre bilimi (5. baskı). Ankara: Anı Yayıncılık. 209 – 224
- Braus, J. A., and Wood, D. (1993). Environmental education in the schools: creating a program that works.
- Cansaran, Arzu ve Cengiz Yıldırım (2014). “Çevre bilimi ile ilgili başlıca terimler ve kavramlar”. İçinde: Ed. Bozkurt, O. Çevre Eğitimi. Ankara: Pegem Akademi. 1-19
- De Haan, Gerhaard (1998). Umweltbildung und umweltbewußtsein. forschungsperspektiven im kontext nachhaltiger entwicklung (ökologie und erziehungswissenschaft, Leske: Budrich Opladen.
- Dilek, Canan (2014). “Çevre bilinci”. İçinde: Ed. Orçun Bozkurt Çevre Eğitimi. Ankara: Pegem Akademi. 179-212
- Geçmiş, Havva Hacer ve Güneş Salı (2014). “Çevre eğitimi neden önemlidir”. İçinde: Ed. Hülya Gülay Ogelman. Çocuk ve Çevre. Ankara: Eğiten Kitap. 7-36
- Genç, Hasan ve Mehmet Karabal (2010). “Çevre eğitimi ve çevre bilinci”. İçinde: Ed. M. Zeki Yıldırım ve Hasan Genç. Çevre eğitimi. İstanbul: Lisans Yayıncılık. 127-133
- Göregenli, Melek (2015). Çevre psikolojisi: İnsan mekân ilişkileri (3. Baskı). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Görmez, Kemal (2003). Çevre sorunları ve Türkiye. Ankara: Gazi Kitapevi.

- Gülay, Hülya ve Alev Önder (2011). Sürdürülebilir bir çevre için okul öncesi eğitimde çevre eğitimi. Ankara: Nobel.
- Gülay, Hülya ve Mehmet Duran Öznacar (2010). Okul öncesi dönem çocukları için çevre eğitimi etkinlikleri. Ankara: Pegem.
- Güler, Tülin (2011). “Çevre eğitimi”. İçinde: Ed. Berrin Akman, Gülden Balat Uyanık ve Tülin Güler. Okul öncesi dönemde fen eğitimi. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık. 181-201
- Güler, Tülin (2012). “Okul öncesi eğitimde ailenin önemi ve okul aile işbirliği”. İçinde: Ed. Gelengül Haktanır. Okul öncesi eğitime giriş. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık. 283-310
- Hoffer, Thomas W. (1981). Animation a reference guide, London: Greenwood Press.
- Işık, Metin (2012). Televizyon ve çocuk. Konya: Eğitim Yayınevi.
- Kahn, Peter H., Jr., and Stephen R. Kellert (2002). Children and nature: Psychological, sociocultural, and evolutionary investigations. MIT Press.
- Kaya, Alim (2012). Eğitim psikolojisi (7. basım). Ankara: Pegem.
- Keleş, Ruşen, ve Can Hamamcı (2005). Çevre Politikası (5. Basım). Ankara: İmge Kitabevi.
- Louv, Richard (2012). Doğadaki son çocuk: çocuklarımızdaki doğa yoksunluğu ve doğanın sağaltıcı gücü. (Çev. Ceyhan Temürcü,). Ankara: TÜBİTAK Popüler Bilim Kitapları.
- Miles, Matthew B., and Huberman, A. Michael (1994). Qualitative data analysis: An expanded Sourcebook. (2nd ed). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Orr, David W. (2002). “Political Economy and the ecology of childhood”. In: Eds. Peter H. Kahn, Jr., and Stephen R. Kellert. Children and Nature: Psychological, Sociocultural, and Evolutionary Investigations: MIT Press. 279-304
- Önder, Alev ve Banu Özkan (2013). Sürdürülebilir çocuk gelişimi okul öncesinde etkinliklerle çevre eğitimi. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Özkanal, Berrin (2010). Televizyon program türleri. İçinde: Ed. Yalçın Demir, Aydın Ziya Özgür. Radyo-televizyonda program yapımı. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi. 72-97
- Pembecioğlu, Nilüfer (2006). İletişim ve çocuk. İletişim ortamlarında çocuk ve reklam etkileşimi. Ankara: Ebabel Yayınları.
- Ponting, Clive (2012). Dünyanın yeşil tarihi: Çevre ve uygarlıkların çöküşü [a green history of the world: the environment and the collapse of great civilizations] (Çev. Ayşe Başçı-Sander). (3rd edition). İstanbul: Sabancı University Publications.

Sobel, David (2014). Ekofobiyi aşmak: Doğa eğitiminde kalbin yeri (Çev. İlkur Urkun Kelso,). İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi.

Soydan, Sema (2013). “Çevre eğitimi”. İçinde: Ed. Sema Soydan, Ayşe Öztürk Samur, Sezai Koçyiğit ve Hatice Özenoğlu Kiremit. Çocuk ve çevre. Ankara: Vize Yayıncılık. 7-54.

Şirin, Mustafa Ruhi (2011). Şiddet, televizyon ve çocuk dostu medya. İçinde: Haz: Mustafa Ruhi Şirin. Çocuk Hakları ve Medya El Kitabı, İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları, 163-185.

Uşak, Muhammet (2007). “Çevre Nedir?” . İçinde: Ed. Mustafa Aydoğdu ve Kudret Gezer. Çevre Bilimi. Ankara: Anı Yayıncılık.

Wilson, Ruth (2018). Nature and Young Children: Encouraging Creative Play and Learning in Natural Environments (3rd ed.). Routledge.

Yıldırım, Ali ve Hasan Şimşek (2018). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık

2.Makale, Bildiri ve Diğer Basılı Yayınlar

Acar, Ebru Aktan ve Özlem Çelebioğlu Morkoç (2011). “Erken çocukluk eğitimi modelce yaklaşımlarına dünyadan örnekler”. Eğitimci Öğretmen Dergisi, 4, 22-25.

Ada, Ezgi ve Eda Kartal (2019). “Çevre problemleri ve sürdürülebilirlik açısından su elçileri çizgi filminin değerlendirilmesi”. Kesit Akademi Dergisi, (20), 317-327.

Ada, Sefer (2003). “Halk eğitim merkezlerindeki kurslara katılan bayan kursiyerlerin çevre ve insan sağlığı ile ilgili uygulamalarının saptanması”. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi (17), 1-12.

Ahmadi, Anas (2018). “Promoting the environment to children through animated movie: An alternative to growing love to the environment”. In Proceeding International Conference Technopreneur and Education (Vol. 1, No. 1).

Akbayrak, Nesrin, ve Nalan Kuru Turaşlı (2017). “Oyun temelli çevre etkinliklerinin okul öncesi çocukların çevresel farkındalıklarına etkisinin incelenmesi”. Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi, 1(2), 239-258.

Akkuş, Sevilay, Yasemin Yılmaz, Alev Şahinöz, İclal Sucaklı (2015). “3-60 ay arası çocukların televizyon izleme alışkanlıklarının incelenmesi”. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi, 1 (2), 351-360.

Akoğlu, Gözde, ve Bedriye Tuğba Karaaslan (2020). “COVID-19 ve izolasyon sürecinin çocuklar üzerindeki olası psikososyal etkileri”. İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi, 5(2), 99-103.

- Aksoy, Sümeyye (2020). “Akıllı cihazların ebeveynler tarafından çocuk bakımında bir bakıcı olarak kullanılması: Nitel bir araştırma”. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(11), 231-243.
- Albayrak, Burhan Mikdat ve Ayça Kartal (2020). “Değerler eğitimi bağlamında animasyonlar: Kung Fu Panda 3 filmi incelemesi”. *Türkiye Eğitim Dergisi*, 5(2), 268-284.
- Alicenap, Çiğdem Taş (2015). “Kültürel mirasın çizgi film senaryolarında kullanılması”. *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 37, 11-26.
- Altınsoy, Fatma (2018). Okul öncesi dönem çocuklarında çevre kirliliği farkındalığı oluşturmada geleneksel öğretim ve teknoloji destekli yöntemlerin karşılaştırılması. (Yüksek Lisans Tezi), Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Konya.
- Arabacı, Nalan ve Şenel Çıtak (2017). “Okul öncesi dönemdeki çocukların “oyun” ve “açık alan (bahçe)” etkinlikleri ile ilgili görüşlerinin incelenmesi ve örnek bir bahçe düzenleme çabası”. *Mediterranean Journal of Educational Research*, 11(21),28-43.
- Arnas, Yaşare Aktaş ve Şule Erden (2006). “Çizgi filmlerdeki şiddet unsurlarının incelenmesi”. *I.Uluslararası Okul Öncesi Eğitim Kongresi Bildiri Kitabı*, Cilt III, 349-358, İstanbul.
- Aslan, Nurdan ve Tahsin Yamak (2006). “Türkiye'nin enerji sorununun alternatif enerji kaynakları açısından değerlendirilmesi”. *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 21(1), 53-76.
- Avcı, Cevdet (2020). “Nasrettin Hoca zaman yolcusu: sözlü, yazılı ve elektronik kültür metinleri arasında bir çizgi dizi”. *International Journal of Current Approaches in Language, Education and Social Sciences*, 2(2), 561-581.
- Ayan, Selin (2016). Çizgi filmlerin söz varlığı üzerine bir araştırma. (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Aydın, Bahtinur (2018). Türkiye'de çocuk televizyon kanallarındaki çizgi filmlerin çocukluğa etkisi üzerine bir içerik analizi . (Yüksek Lisans Tezi), Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Aydın, Neşe (2008). Sınıf öğretmeni adaylarının ve öğretmenlerinin çevre eğitimine yönelik öz-yeterlik inançları üzerinde sınıf düzeyi, kıdem ve değer yönelimlerinin etkisi. (Yüksek Lisans Tezi), Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Aydın, Özge ve Necdet Aykaç (2016). “Yaratıcı drama yöntemi ile verilen eğitimin okul öncesi öğrencilerinin çevre farkındalığına etkisi”. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 11(1), 1-16.
- Baykal, Hülya ve Tan Baykal (2008). “Küreselleşen Dünya’da Çevre Sorunları”. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (5/9), 1-17.

- Bayrak-Çelik, Sevcan (2020). “Okul öncesi eğitime devam eden çocukların televizyon izlemelerine yönelik ebeveynlerin görüşlerinin incelenmesi”. Kesit Akademi Dergisi, 6(24), 224-230.
- Bayraktar, Zülfikar (2014). “Geleneğin güncellenmesi bağlamında masaldan çizgi filme keloğlan tipi üzerine”. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, 49(49) 32.
- Benzer, Elif (2010). Proje tabanlı öğrenme yaklaşımıyla hazırlanan çevre eğitimi dersinin fen bilgisi öğretmen adaylarının çevre okuryazarlığına etkisi. (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Benzer, Elif ve Fatma Şahin (2013). “The effect of project based learning approach on undergraduate students' environmental problem solving skills”. İlköğretim Online, 12(2), 383-400.
- Blumberg, Fran C., Kristen P. Bierwirth and J. Allison Schwartz (2008). “Does cartoon violence beget aggressive behavior in real life? An opposing view”. Early Childhood Education Journal, 36, 101–104.
- Bowen, Glenn A. (2009). “Document analysis as a qualitative research method”. Qualitative research journal 9(2), 27-40.
- Bozlağan, Recep (2005). “Sürdürülebilir gelişme düşüncesinin tarihsel arka planı”. Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, (50), 1011-1028.
- Bükük, Ayfer (2012). Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti orta öğretim kurumlarında görev yapan yönetici ve öğretmenler tarafından çevre bilincinin algılanması: Güzelyurt örneği. (Yüksek Lisans Tezi), KKTC Yakın Doğu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Lefkoşa.
- Cagle, Nicolette L. (2018). “Changes in experiences with nature through the lives of environmentally committed university faculty”. Environmental Education Research, 24(6), 889-898. <https://doi.org/10.1080/13504622.2017.1342116>
- Can, Aytekin (1995). Okul öncesi çocuklara yönelik televizyon programları içinde çizgi filmlerin çocukların gelişimine ve iletişimine etkileri. (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Cevher-Kalburan, Fatma Nilgün (2009). “Çocuklar için çevresel tutum ölçeği” ile “yeni ekolojik paradigma ölçeğinin geçerlik güvenirlik çalışması ve çevre eğitim programının etkisinin incelenmesi. (Yayınlanmamış Doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Chandrashekhar, Deepa (2012). Effectiveness of films in propagating environmental issuesa comparison between live action and animation films (Doktora tezi), Christ University.
- Chawla, Louise (2015). “Benefits of nature contact for children”. Journal of Planning Literature, 30(4), 433-452. <https://doi.org/10.1177/0885412215595441>

- Coşkun, Eyyüp ve Mustafa Köroğlu (2016). “Pepee ve Caillou çizgi filmlerinde kavram öğretimi”. Milli Eğitim Dergisi, 45(210), 601-619.
- Coşkun, Yemliha ve Hülya Arslantaş (2015). “Okul öncesi eğitime devam eden çocukların televizyon izlemelerine yönelik anne görüşlerinin incelenmesi”. KSÜ Sosyal Bilimler Dergisi, 13(2): 2.
- Coyne, Sarah M. and Emily Whitehead (2008). “Indirect aggression in animated disney films”. Journal of Communication, 58 (2), 382-395.
- Çamur, Derya ve Songül A. Vaizoğlu (2007). “Çevreye ilişkin önemli toplantı ve belgeler”. Koruyucu Hekimlik Bülteni, 6(4), 297-306
- Çevre Kanunu (1983). T.C. Resmi Gazete (18132, 11 Ağustos 1983).
- Çolakoğlu, Elif (2010). “Haklar söyleminde çevre eğitiminin yeri ve Türkiye’de çevre eğitiminin anayasal dayanakları”. TBB Dergisi, 88(2), 151-171.
- Demir, Özcan (2013). Türk televizyonlarında yayınlanan çizgi filmlerin ilköğretim çağı çocuklarının toplumsallaşma sürecine etkilerinin değerlendirilmesi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara.
- Demir, Recep (2019). Türkiye’de çocuk kanallarında yayınlanan çizgi filmlerde dini ve kültürel değerler eğitimi. (Doktora Tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Sakarya.
- Di Giorgio, Elisa, Daniella Di Riso, Giovanna Mioni vd. (2020). “The interplay between mothers’ and children behavioral and psychological factors during COVID-19: an Italian study”. European child & adolescent psychiatry, 1-12.
- Duran, S. (2011). Çizgi film ne zaman sanat oldu? Türkiye’nin Güzel Sanatlar Dergisi, Mayıs sayısı, 77-80.
- Ebren, Önder (2015). Çizgi filmlerde sempatik şiddet olgusu: TRT Çocuk televizyonu örneği. (Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Elo, Satu, Maria Kääräinen, Outi Kanste, vd. (2014). “Qualitative content analysis: A focus on trustworthiness”. SAGE open, 4(1)
- Eneh, Amuche Ngozi (2015). Effect of cartoons on pupils’ interest and achievement in Environmental Education in Basic Science and Technology (Doctoral dissertation, PhD Thesis) submitted to the University of Nigeria, Nsukka.
- Erdem, Ebru Azime (2019). Etkinlik temelli öğretim yaklaşımıyla okul öncesi öğrencilerinde çevresel farkındalık geliştirme - eylem araştırması. Yüksek Lisans Tezi. Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Kocaeli.
- Erol, Ahmet (2016). Proje yaklaşımına dayanan aile katılımlı çevre eğitimi programının 5-6 yaş çocuklarının çevreye yönelik farkındalık ve tutumlarına

etkisinin incelenmesi (Master's thesis), Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.

Ertekin, K. G., (2011), Avrupa Birliği çevre politikaları ve sürdürülebilir kalkınma arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi, IIBF Dergisi, 17.

Erten, Sinan (2004). “Çevre eğitimi ve çevre bilinci nedir, çevre eğitimi nasıl olmalıdır?” Çevre ve İnsan Dergisi, Çevre ve Orman Bakanlığı Yayın Organı, Ankara. 65/66, 2006/25

Erten, Sinan (2005). “Okul öncesi öğretmen adaylarında çevre dostu davranışların araştırılması”. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 28, 91-100.

French, Lucia (2004). “Science as the center of a coherent, integrated early childhood curriculum”. Early Childhood Research Quarterly, 19(1), 138-149. <https://doi.org/10.1016/j.ecresq.2004.01.004>

Gadenne, David L., Jessica Kennedy and Catherine McKeiver (2009) “An empirical study of environmental awareness and practices in SME’s”. Journal of Business Ethics, 84: 45-63.

Göktepe- Duran, Burcu (2019). Çevre eğitimi için uygun animasyon filmlerin belirlenmesi ve fen bilimleri dersi öğretim programı ile ilişkilendirilmesi. (Yüksek Lisans Tezi), Balıkesir Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Balıkesir.

Gönenç, Özgür (2005). “Çizgi filmlerin çocuklar üzerindeki etkileri”. 2. Uluslararası Çocuk ve İletişim Kongresi Bildiri Kitabı, 1159-1168, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi.

Görmez, Erhan (2018). “Medya okuryazarlığı dersinin çizgi filmlerde yer alan subliminal mesajları çözme becerisine etkisi üzerine bir çalışma”. International Journal of Language Academy, 6(4): 97.

Green, Carie, Darius Kalvaitis, and Anneliese Worster (2016). “Recontextualizing psychosocial development in young children: a model of environmental identity development”. Environmental Education Research, 22(7), 1025-1048. <https://doi.org/10.1080/13504622.2015.1072136>

Grodzinska-Jurczak Malgorzata, Anna Stepska, Katarzyna Nieszporek vd(2006). “Perception of environmental problems among pre-school children in Poland”. International Research in Geographical and Environmental Education, 15(1), 62-76.

Guru, B. Chandra, Aabid Nabi, Raja Raslana (2013). “Role of television in child development”. Mass Communication and Journalism, 3(3), 1-5.

Gül, Hüseyin, H. Eylem Kaya, ve Songül Sallan-Gül (2012). “Toplumsal cinsiyetin ve çevre eğitiminin ilkökul öğrencilerinin çevreye yönelik tutumlarına etkisi ve çevre sorunlarına çözüm arayışları”. 7. Karaburun Bilim Kongresi Bildirileri. 1-16.

- Gülay, Hülya (2011). "Ağaç yaş iken eğilir: yaşamın ilk yıllarında çevre eğitiminin önemi". TÜBAV Bilim Dergisi, 4(3).
- Gülay, Hülya, ve Gülay Ekici (2010). "MEB okul öncesi eğitim programının çevre eğitimi açısından analizi". Türk Fen Eğitimi Dergisi, 7(1), 74-84.
- Güler, A. Deniz (2013). "Soyutun somutlaştırılması: Çizgi filmlerin kültürel işlevleri". 1. Türkiye Çocuk ve Medya Kongresi Bildiriler Kitabı, Cilt 1, ss. 207-215, İstanbul.
- Güler, Deniz (1989). "Çocuk, televizyon ve çizgi film". Kurgu, 5(1), 144-158.
- Güllüoğlu, Özlem (2012). "Bir kitle iletişim aracı olarak televizyonun popüler kültür ürünlerini benimsetme ve yayma işlevi üzerine bir değerlendirme". Global Media Journal Dergisi, 2(4), 64- 68.
- Güngör, Mehmet (2014). "Okul öncesi dönem çocuklarının televizyon izleme alışkanlıkları ve anne baba tutumları". Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 11(28), 199-216.
- Güzelyurt, Tuğçe ve Özge Özkan (2018). "Okul öncesi öğretmenlerinin okul öncesi dönemde çevre eğitimine ilişkin görüşleri: durum çalışması". Electronic Turkish Studies, 13(11).
- Ilgar, Rüştü (2007). "Çevre eğitiminde yaygın eğitimin rolü ve önemi". Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, (23), 38-50.
- İmamoğlu, Abdulvahit, ve Turgay Şirin (2011). "Televizyon ve internette şiddet içeren programların çocuğun ruh dünyasına etkileri". Ekev Akademi Dergisi, 46: 38.
- İmik-Tanyıldızı, Nural ve Nihan Karabulut (2018). "Okul öncesi eğitime devam eden çocukların televizyon programlarına yönelik tercihlerinin incelenmesi". Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi, 4(9): 87.
- İmik, Ünal (2011). Çizgi film müziklerinin yapısal olarak incelenmesi ve değerlendirilmesi, (Yüksek Lisans Tezi), İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- James, Joy J. and D. Robert Bixler (2010) "Children's role in meaning making through their participation in an environmental education program". The Journal of Environmental Education, 39 (4), 44 - 59.
- Kaba, Fethi (2014). "Çizgi filmlerde grafik ifade ve konu açısından kültürel etkiler: Türk çizgi film örnekleri". Selçuk İletişim, 8(3), 163-181.
- Kahyaoğlu, Mustafa ve Nurettin Özgen (2012). "Öğretmen adaylarının çevre sorunlarına yönelik tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi". Kuramsal Eğitimbilim Dergisi, 5(2), 171-185.
- Kalaycı, Nurdan (2015). "Toplumsal cinsiyet eşitliği açısından bir çizgi film çözümlemesi: Pepee". Eğitim ve Bilim, 40(177), 243-270.

- Kandır, Adalet, Özlem Yurt ve Nilgün Cevher Kalburan (2012). “Okulöncesi öğretmenleri ile öğretmen adaylarının çevresel tutumları yönünden karşılaştırılması”. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(1), 317-327.
- Karakuş, Neslihan (2015). “Okul öncesi döneme hitap eden tema içerikli çizgi filmlerin değerler eğitime katkısı yönünden değerlendirilmesi (Niloya örneği)”. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 13(30), 251-277.
- Karataş, Zeki (2015). “Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri”. *Manevi temelli sosyal hizmet araştırmaları dergisi*, 1(1), 62-80.
- Keleş, Özgül (2007). *Sürdürülebilir yaşama yönelik çevre eğitimi aracı olarak ekolojik ayak izinin uygulanması ve değerlendirilmesi. (Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.*
- Kesicioğlu, Oğuz Serdar ve Fatma Alisinanoğlu (2009). “60-72 aylık çocukların çevreye karşı tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi”. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(3), 37-48.
- Kesicioğlu, Oğuz Serdar (2008). *Okul öncesi eğitimi anabilim dalı ebeveynlerin okul öncesi dönemdeki çocuklarına (60-72 ay) yaşattıkları doğal çevre deneyimleri ve çocukların çevreye karşı tutumları. (Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.*
- Kıral, Bilgen (2020). “Nitel bir veri analizi yöntemi olarak doküman analizi”. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(15), 170-189.
- Korfiatis, Konstantinos, Maria Photiou, Stella Petrou (2020). “Effects of eco-animations on nine and twelve year old children’s environmental conceptions: How WALL-E changed young spectators’ views of earth and environmental protection”. *The Journal of Environmental Education*, 51(5), 381-394.
- Kurt-Konakoğlu, Sultan Sevinç (2020). “Üniversite öğrencilerinin çevre konularında farkındalık, bilinç ve duyarlılık seviyesinin belirlenmesine yönelik bir çalışma: amasya üniversitesi kentsel tasarım ve peyzaj mimarlığı bölümü örneği”. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 11(2), 130-141.
- Küçükçankurtaran, Evren (2008). “Çevre eğitiminde internetin kullanımı: Çevreye karşı olan sorumluluklarımızın farkına varmamızda internet nasıl etkili olabilir”. *XIII. Türkiye’de İnternet Konferansı Bildirileri*, 22-23, 175-182.
- MEB (1993). *Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Şura Sekreterliği*, 14. Milli Eğitim Şurası, Okul Öncesi Eğitim Komisyon Raporu, 27-29 Eylül, Ankara: MEB Yayınları.
- Mert, Abdullah (2010). *Türkiye’de kamusal ve özel yayın yapan çocuk televizyonlarının içerik ve biçimsel yönden incelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya*

- Milton, Barbara, Eliza Cleveland, Dianne Bennett-Gates (1995). "Changing perceptions of nature, self and others: A report on a park/school program". *Journal of Environmental Education*, 26(3), 32-42.
- Muslu, Devran (2015). Okul öncesi ve ilköğretim çağı çocuklarının animasyon tekniklerine yönelik algıların değerlendirilmesi, (Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Newhouse, Nancy (1990). "Implications of attitudes and behavior research for environmental conservation". *The Journal of Environmental Education*, 22(1), 26-32.
- Onur, Azize, Atila Çağlar ve Muhammet Salman (2016). "5 yaş okulöncesi çocuklarda atık kâğıtların değerlendirilmesi ve çevre bilincinin kazandırılması". *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 24(5), 2457-2468.
- Oruç, Cemil, Erhan Tecim ve Hilal Özyürek (2011). "Okul öncesi dönem çocuğunun kişilik gelişiminde rol modellik ve çizgi filmler". *Ekev Akademi Dergisi*, 15(48), 281-297.
- Ökeşli, Tayyibe Fulya (2008). Bodrum'daki ilköğretilerde çevre okuryazarlığı ile değişkenler arasındaki ilişki. (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Özakar, Selen ve Cem Koçak (2012). "Kitle iletişim araçlarından televizyonun 3-6 yaş grubundaki çocukların davranışları üzerine etkisi". III. Ulusal Pediatri Hemşireliği Kongresi, 6-9 Eylül 2011, DEU Sabancı Kültür Sarayı, İzmir.
- Özakçaoğlu, Nilüfer (2009). Çizgi filmlerin zihinsel engelli öğrencilerin resimlerine anlatım, biçim ve renk olarak yansımaları, (Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özata-Yücel, Elif (2013). İlköğretim birinci kademe öğrencilerinin çevreye yönelik tutum ve davranışlarının değerlendirilmesi. (Doktora Tezi), Uludağ Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bursa.
- Özbebek-Tunç, Ayşegül, Gökçe Akdemir-Ömür ve A. Zeynep Düren (2012). "Çevresel farkındalık". *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, (47), 227-246.
- Özdemir, Oğuz (2007). "Yeni çevre eğitimi perspektifi: "sürdürülebilir gelişme amaçlı eğitim". *Eğitim ve Bilim*, 32(145), 23-39.
- Özdemir, Oğuz (2010). "Doğa deneyimine dayalı çevre eğitiminin ilköğretim öğrencilerinin çevrelerine yönelik algı ve davranışlarına etkisi". *Pamukkale Üniversitesi. Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27, 125-138.
- Özen, Özgür (2015). Televizyondaki şiddetin çizgi filmler yolu ile okul öncesi çocuklara etkisi. (Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

- Özgökbek, B, Pınar (2011). Çizgi filmlerde temsil edilen toplumsal değerler sistemi. (Yayınlanmamış doktora tezi.) Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Öztürk, Candan ve Gonca Karayağız (2007). “Çocuk ve televizyon”. Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, 10(2), 81-85.
- Pazarbaşı, Betül (2018). “Televizyonda yayınlanan ve ana teması şiddet olan çizgi filmlerin içerik analizi”. Intermedia International e-Journal, 5(8), 28-41.
- Pınar, Adnan ve Hakan Akdağ (2012). “Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının iklim, rüzgâr, sıcaklık, yağış, erozyon, ekoloji ve harita kavramlarını anlama düzeyi”. İlköğretim Online, 11(2), 530-542.
- Piller, Neil (2002). Outdoor education: subtitle a dialogue between theory and practice and implementation suggestions for the Discovery 10 program at St. George’s School (Doctoral dissertation,) University of British, Columbia.
- Place, Gregory Scott (2000). Impact of early outdoor experiences on an individual’s environmental attitudes. (Unpublished PhD. Dissertation). USA: Indiana University.
- Robertson, James S. (2008). Forming preschoolers' environmental attitude: lasting effects of early childhood environmental education. environmental education and communication. (Master of Arts). Royal Roads University. Canada.
- Rosiek, Anna, Natalia F. Maciejewska, Krzysztof Leksowski vd (2015). “Effect of television on obesity and excess of weight and consequences of health”. Int. J. Environ. Res. Public Health, 12(8), 9408-9426.
- Sabo, Helena Maria (2010). “Why from early environmental education?” US-China Foreign Language, ISSN 1539-8080, USA, 8(2). 57-61.
- Samuels, Selina (2012). The Dalton Plan: Pedagogy of the Past for the Future. Delivered at the Masters of Education Symposium, Ascham School.
- Selvi, Meryem (2007). Biyoloji öğretmeni adaylarının çevre kavramları ile ilgili algılamalarının değerlendirilmesi. (Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Serhatlıoğlu, Birsen (2006). Televizyon programlarının okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 5-6 yaş grubu çocuklarının zihin ve dil gelişimini etkileme biçimlerine yönelik öğretmen ve veli görüşlerinin belirlenmesi (Elazığ İli Örneği). (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Fırat Üniversitesi, Elazığ.
- Sevim, Zeynep (2013). Çizgi filmlerin değerler eğitimi açısından karşılaştırılması. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.
- Short, Philip (2010). “Responsible environmental action: its role and status in environmental education and environmental quality”. The Journal of Environmental Education, 41 (1), 7–21.

- Sipahioğlu, Ahmet (2007). "Bir kimlik: Cemal Nadir". *Yedi*, (1), 66-71.
- Small, Ernest (2016). "The value of cartoons for biodiversity conservation". *Biodiversity*, 17(3), 106-114.
- Smith, Anne (2001). "Early childhood-a wonderful time for science learning". *Australian Primary & Junior Science Journal*, 17, 2.
- Şahin, Nevin F., Lale Cerrah, Arzu Saka ve Bülent Şahin (2004). "Yüksek öğretimde öğrenci merkezli çevre eğitimi dersine yönelik bir uygulama". *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(3).
- Şengün, Hayriye (2015). "Türkiye'de çevre yönetimi ve Çevre ve Şehircilik Bakanlığının uygulamaları". *Strategic Public Management Journal*, 1(1), 109-130.
- Taycı-Ünal, Fatma (2009). İlköğretim öğrencilerinin çevresel tutum, bilgi, duyarlılık ve aktif katılım düzeylerinin belirlenmesi üzerine bir çalışma: Çorlu örneği (Master's thesis), Namık Kemal Üniversitesi, Tekirdağ.
- Temizyürek, Fahri, Ümrhan Acar (2014). "Çizgi filmlerdeki subliminal mesajların çocuklar üzerindeki etkisi". *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi*, 3(3), 25-39.
- Toledo, Michael, Rosanelia Yangco ve Allen Espinosa (2014). "Media cartoons: Effects on issue resolution in environmental education". *International Electronic Journal of Environmental Education*, 4(1), 19-51.
- Topkaya, Yavuz (2016). "Doğal çevreye duyarlılık değerinin aktarılmasında kavram karikatürleri ile eğitici çizgi romanların etkililiğinin karşılaştırılması". *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(34), 259-272.
- Tüfenkçi, Eemrehan (2006). İlköğretim 7. sınıf öğrencilerinde etnobotanik çalışmalarla çevre duyarlılığı ve farkındalığının sağlanması. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Celal Bayar Üniversitesi, Manisa.
- Tümkan, Fahri (2007). "Televizyondaki şiddetin çocuk üzerindeki etkisi". *KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı Milli Eğitim Dergisi*, 1, 65-88.
- Türker, İbrahim Halil (2011). "Canlandırmanın tarihçesi ve Türk canlandırma sanatı". *İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, 1(2), 227-241.
- Türkmen, Nilgün (2012). "Çizgi filmlerin kültür aktarımındaki rolü ve Pepee." *Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 36(2), 139-158.
- Türkoğlu, Bengü (2019). "Opinions of preschool teachers and pre-service teachers on environmental education and environmental awareness for sustainable development in the preschool period". *Sustainability*, 11(18), Article 4925; <https://doi.org/10.3390/su11184925>

- UNESCO. (1977). Intergovernmental Conference on Environmental Education: Final Report. Tbilisi (USSR): UNESCO
- Uyanık, Gökhan (2017). “İlkokul öğrencilerinin çevre kirliliğine ilişkin görüşleri”. YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi, 14(1), 1574–1600.
- Ünal, Nazan ve Ender Durualp (2012). “Televizyonun okul öncesi çocukla üzerindeki etkisi”. Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 3 (2), 93-104.
- Ünal, Sevil, ve Dımişkı, Ebru (1999). “UNESCO-UNEP himayesinde çevre eğitiminin gelişimi ve Türkiye’de ortaöğretim çevre eğitimi”. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 17(17) 142-154.
- Ünal, Sevil, Ebru Mançuhan ve Ahmet Alp Sayar (2001). “Çevre: bilinci, bilgisi ve eğitimi”. Marmara Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Wager, Lucas (2014). Constructing nature through cartoons: cultural worldviews of the environment in disney animated film. (Thesis) Senior Capstone Projects.
- Yağlı, Ali (2013). “Çocuğun eğitiminde ve sosyal gelişiminde çizgi filmlerin rolü: Caillou ve Pepee örneği.” Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 8 (10), pp. 707-719.
- Yağlıkara, Songül (2006). Okul öncesi dönem çocuklarına çevre bilinci kazandırmada fen ve doğa etkinliklerinin etkileri konusunda öğretmen görüşleri. (Yüksek Lisans Tezi), Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Yalçın, Buket (2013). Doğal çevreyi koruma programının okul öncesi dönem çocuklarının çevreye yönelik tutumlarına olan etkileri: Çanakkale il örneği. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Çanakkale On sekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Yaşar, Münevver Can, Gözde İnal, Ümit Ünsal Kaya, ve Özgün Uyanık (2012). “Çocuk gözüyle tabiat anaya geri dönüş”. Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi, 1(2), 30-40.
- Yaşaroğlu, Cihat (2012). İlköğretim birinci kademe öğrencilerinin çevreye yönelik tutum ve davranışlarının değerlendirilmesi. (Doktora Tezi), İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Yayan, Gonca ve Rüveyda Gümüşsoy (2016). “Çizgi filmlerdeki imgelerin çocuk eğitimi üzerine etkisi.” Kesit Akademi Dergisi, 2(4), 344–358.
- Yetim, Gamze ve Hakan Sarıçam (2016). “Çizgi film programlarının çocuklara etkisi konusunda ailelerin bilgi ve farkındalık düzeylerinin incelenmesi”. Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 6(11): 344-345.
- Yıldız, Öykü Ezgi, ve Ceyda Deneçli (2013). “Reklamda animasyon karakter kullanımının çocukların beslenme alışkanlıkları üzerindeki etkileri”. Gazi

Üniversitesi İletişim Fakültesi, İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi, 36, ss.241-253.

Yılmaz, Aynur, ve Akın Çelik (2018). “Çizgi filmlerdeki spor unsurlarının incelenmesi: Niloya ve Kuzucuk örnekleri.” CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 13(2), 296-309.

Yılmaz, Veysel, H. Eray Çelik ve M. S. Talha Arslan, (2010). “Enerji çeşitleri ve geri dönüşüme karşı tutumların çevresel davranışa etkisi”. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 20(2), 323-342.

Yorulmaz, Bilal (2013). “Pepee çizgi filminin din ve değerler eğitimi açısından değerlendirilmesi”. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi 6 (24). 438-448.

Yücel, A. Seda ve F. İnci Morgil (1999). “Çevre eğitiminin geliştirilmesi”. Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 1(1), 76-89.

Zilka, Gila Cohen (2017). “Awareness of eSafety and potential online dangers among children and teenagers”. Journal of Information Technology Education: Research, 16, 319–338.

3. Elektronik Kaynaklar

Açık, Deniz (2016). <https://www.aa.com.tr/tr/yasam/egitici-animasyon-ege-ile-gaga-ekrana-geliyor/652745> /Erişim: 26.05.2021.

BBC, (2020). <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-51864424> /Erişim: 10.07.2021.

Bebka, (2017). Animasyon sektörü raporu: 2017, Bursa Eskişehir Kalkınma Ajansı, Eskişehir: Yatırım Destek Ofisi. <http://online.pubhtml5.com/bvlp/oljp/#p=1>

Cizgifilm, (2021). <https://www.cizgifilm.tv/kaptan-pengu-ve-arkadaslari> /Erişim: 26.05.2021.

Cizgifilm, (2021). <https://www.cizgifilm.tv/kare> /Erişim: 26.05.2021.

Cizgifilmtv, (2021). <https://www.cizgifilm.tv/aslan> /Erişim: 26.05.2021.

Ekolojist, (2018). <https://ekolojist.net/geri-donusum-nedir-nasil-yapilir/> /Erişim: 20.05.2021

ISTStudios (2019). <http://www.isfstudios.com/proje-detay/2/rafadan-tayfa> /Erişim: 26.05.2021.

Kaplan, Ahmet (2020). <https://www.turkiyehaberajansi.com/cocuklar-simdi-trt-tv-de-trafik-tayfa-izliyor/118853/> Erişim: 26.05.2021.

Küçükkaya, Elif(2018). <https://www.enerjiportali.com/enerji-nedir-enerji-kaynaklari-nelerdir/> /Erişim: 10.07.2021

- Meriam, (2021). <https://www.merriamwebster.com/dictionary/cartoon/> Erişim: 24.05.2021.
- Milliyet, (2018). <https://www.milliyet.com.tr/tv-rehberi/trt-cocuk-yeni-cizgi-filmi-sulecileri-ile-cevre-bilinci-asilamayi-hedefliyor-2654819/> Erişim: 26.05.2021.
- Netco Animasyon, (2018). <https://netco.com.tr/dir/tr/filmler/elif-ve-arkadaslari/> Erişim: 26.05.2021.
- Rakipoğlu, Zeynep (2020) <https://www.aa.com.tr/tr/kultur-sanat/trtden-cocuklara-bayram-hediyesi-/1928163/> Erişim: 21.06.2021.
- Schramm, Wilburr (1964). Mass media and national development: The role of information in the developing countries (Vol. 65). Stanford, CA: Stanford University Press. http://www.grazian-archive.com/archive/1964-11-XX_Mass%20Media%20and%20National%20Development_schrammW_.mp.pdf
- Stapp, William B. (1997). "The concept of environmental education. Essential readings in environmental education". Illinois: Stipes, http://hiddencorner.us/html/PDFs/The_Concept_of_EE.pdf
- Stepath, Carl M. (2004). "Awareness and monitoring in outdoor marine education". Presented to Tropical Environment Studies and Geography Conference 2004, James Cook University, Cairns, Australia on June 7. Retrieved from <http://saveourseas.org/CarlStepath/CarlStepath.htm>
- TBMM Araştırma Komisyonu Raporu (2007). TBMM Çocuklarda ve Gençlerde Artan Şiddet Eğilimi ile Okullarda Meydana Gelen Olayların Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırma Komisyonu Raporu, sayı 1413. Erişim Adresi: <http://hdl.handle.net/11543/2783>
- TDK, (2019). <https://sozluk.gov.tr/> Erişim: 26.04.2021
- Trtcocuk, (2021).. <https://www.trtcocuk.net.tr/yayincilik/> Erişim: 26.05.2021
- Trtnet, (2021). <https://www.trt.net.tr/Kurumsal/TelevizyonTanitim.aspx> / Erişim: 26.05.2021.
- Türkiye On Birinci Kalkınma Planı, (2018). Çevre ve doğal kaynakların sürdürülebilir yönetimi çalışma grubu raporu 2019-2023. (https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2020/04/Cevre_ve_DogalKaynaklarınSurdurulebilirYonetimiCalismaGrubuRaporu.pdf Erişim: 26.05.2021
- Vikipedi,(2020)..https://tr.wikipedia.org/wiki/Nasreddin_Hoca_Zaman_Yolcusu /Erisim:26.05.2021
- Youtube,(2014).<https://www.youtube.com/c/Ak%C4%B1l%C4%B1Tav%C5%9FanMomo/about> / Erişim: 26.05.2021

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

- Adı Soyadı: Elif Özkuzugüdenli

Eğitim Bilgileri

- Yüksek Lisans: Kocaeli Üniversitesi, Eğitim Programları ve Öğretimi - Tezli Yüksek Lisans (2017-2021)
- Lisans Öğrenimi: Kocaeli Üniversitesi, Okul Öncesi Öğretmenliği (Eylül 2013-Haziran 2017);
- Lise: Şehit Özcan Kan Anadolu Öğretmen Lisesi (Eylül 2009-Haziran 2013)